

MLADI I DRUŠTVO – PITANJE IDENTITETA

BILTEN STUDIJA O MLADIMA ZA MLADE 01/2010

mreža
mladih
hrvatske
croatian
youth
network

studiji
o mladima
za mlade

MLADI I DRUŠTVO – PITANJE IDENTITETA

Urednica: Emina Bužinkić

Suradnici/e: Vlasta Ilišin, Ivona Mendeš, Benjamin Perasović, Bojana Ćulum,
Martina Globočnik, Teo Matković

Lektura i korektura: Anamarija Sočo

Izdavač: Mreža mladih Hrvatske

Dizajn i tisak: ACT Printlab d.o.o., Čakovec

Svibanj/lipanj 2010.

Tiskanje ove publikacije omogućeno je temeljem financijske potpore Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva u skladu s Ugovorom br. 421-02/09-PP-4/39.

Mišljenja izražena u ovoj publikaciji su mišljenja autora i ne izražavaju nužno stajalište Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva.

Nacionalna
zaklada za
razvoj
civilnoga
društva

ISSN 1847-7402

Stavovi autora/ica ne odražavaju stavove Mreže mladih Hrvatske.

[SADRŽAJ BILTENA]

UVOD [05]

TKO SU MLADI I ŠTO O NJIMA ZNAMO?

Vesna Štefančić: Kult(ura) mladocentričnosti [10]

Julija Kranjec: Kakvu to (društvenu) promjenu nose mladih u Hrvatskoj? [16]

Emma Starčić: Neinformiranost mladih o EU [21]

KULTURA I SUBKULTURE MLADIH

Ana Preveden: Šminkeri – otpor mladih kroz rituale – gdje je tu otpor? [28]

Darko Čop: Anarho pank 90-ih, subkultura ili kontrakultura? [33]

Draženka Mihovilović: Aktulane subkulturne skupine u Hrvatskoj [38]

Ivan Vuk: Moralna panika [44]

OBRAZOVANJE MLADIH

Natalija Lukić: Školarine čine manji dio studentskog standarda [50]

Monika Rajković: Europska dimenzija u obrazovanju – sadržaj, vrijednosti [57]

Ivana Begić: A što kada nisko padne, tko visoko leti? – Analiza problema odustajanja od studija uz razmatranje važnosti studentskih savjetovališta [64]

VOLONTERSTVO KAO PODRUČJE SOCIJALIZACIJE MLADIH

Ana Žužić: Uloga sveučilišta u obrazovanju društveno odgovornih i aktivnih građana [72]

Danijela Perić: Volontiranjem u svijet rada [80]

Domagoj Morić: Stavovi mladih o volontiranju u Hrvatskoj [88]

Nina Rapo: Volontiranje – pravni okvir u RH [94]

Marko Filipović: Prepoznatljivost, uvažavanje i važnost volonterskog rada na lokalnoj i regionalnoj razini **[98]**

MLADI I MEDIJI – TKO TU KOGA GLEDA?

Davor Pavičić: Facebook – jučer, danas, sutra **[108]**

Slaven Kadečka: Javna televizija kao agent sekundarne socijalizacije mladih **[112]**

Anja Kladar: Programi za mlade HTV-a, RTL-a i NoveTV **[116]**

DODATAK

Anja Kladar: Mladi s rijetkim bolestima **[121]**

[UVOD]

Pitanje identiteta mladih višeslojno je pitanje koje izražava brojne perspektive. Možemo li govoriti o identitetu mladih kao takvom ili je posrijedi više identiteta koji potvrđuju heterogenost populacije sa svim svojim obilježjima? Što je ono što mlade čini mladima i po čemu se razlikuju od ostalih društvenih skupina? Kakvu kulturu njeguju mladi i što izražavaju kroz pripadnost subkulturnim skupinama? Kakav je njihov socijalizacijski potencijal i kakvu vrstu podrške imaju u odrastanju i integraciji u društvo? Koliko su aktivni građani/ke koji doprinose pozitivnim društvenim promjenama?

Istraživanja o mladima govore kako su mladi kao skupina od 15 do 30 godina najraznovrsnija društvena skupina i kako se njihovi problemi, potrebe i društveni položaj razlikuju od mjesta do mjesta, od generacije do generacije, s obzirom na uvjete njihove socijalizacije i izbora, dostupnost obrazovanja ili zaposlenja. Naravno, mnoge probleme poput nezaposlenosti mladi dijele u svim dijelovima Hrvatske pa i šire. Važna su pitanja političke pismenosti i participacije mladih, aktivnog uključivanja mladih u društvo, odgovornog odrastanja i sl. s obzirom na iznimno podzastupljenu prisutnost mladih u gotovo svim društveno-političkim procesima.

Kako bi osnažila mlade da aktivnije pristupe svojem, ali i životu svoje zajednice te potaknula pozitivne društvene promjene, Mreža mladih Hrvatske ove je godine pokrenula Studije o mladima za mlade - izvaninstitucionalni interdisciplinarni edukacijski program koji okuplja mlade osoba iz različitih društvenih područja (studenti/ce, učenici/e srednjih

[5]

[6]

škola, djelatnici/e javne uprave, aktivisti/kinje organizacija civilnoga društva, novinare/ke i dr.). Studijima nastojimo potaknuti: učenje mladih o mladima za mlade, razumijevanje politike za mlade, te odgovoran građanski angažman.

Metodologija koju koristimo temelji se na participativnom učenju, interaktivnom pristupu, poticanju kreativne razmjene teorijskih i praktičnih pristupa, poticanju suradnje i umrežavanja, poticanju razvoja praktičnih znanja i vještina. Ova metodologija i youth-friendly pristup važne su značajke ovog programa.

Studiji se sastoji od tri edukacijska modula: Mladi i društvo – pitanje identiteta, Sudjelovanje mladih u razvoju politika za mlade i demokratskim društvenim procesima i Mladi kao aktivni građani – kapital u demokratizaciji društva, te praktikuma – laboratorija ideja, kritičkog razmišljanja i artikuliranja pogleda na svijet mladih. Prvi edukacijski modul Mladi i društvo – pitanje identiteta obuhvatio je sljedeće kolegije: Pristupi, metodologija i rezultati istraživanja o mladima (dr.sc. Vlasta Ilišin), Istraživanja o mladima u kontekstu EU (mr.sc. Ivona Mendeš), Sociologija mladih – kultura, subkultura i kontrakultura (dr.sc. Ben Perasović), Nezavisna kultura mladih i kulturne politike (Katarina Pavić), Civilno društvo i volonterstvo – područje socijalizacije mladih (mr.sc. Bojana Čulum), Volonterstvo i organizacije mladih (Anamarija Sočo) i Mladi i mediji – Tko tu koga gleda? (Martina Globočnik).

Plod promišljanja i artikulacije razmišljanja mladih s obzirom na gore navedene teme, nalazi se u ovome biltenu. Prvi bilten Studija o mladima za mlade sadrži mnoštvo tekstova, osvrtu, pitanja za razmišljanje koja su mladi/e polaznici/e postavili pred čitatelje/ice. Bilten treba shvatiti kao prostor izražavanja najrazličitijih ideja koje pokazuju raznovrsnost pogleda mladih na svoj i položaj društvene skupine mladih u društvu. Nadamo se da

će vam čitanje ovog biltena otvoriti neke nove perspektive i potaknuti vas da i vi nešto učinite za mlade.

Zahvaljujemo se svima koji su svojim angažmanom pomogli izdavanje ovog biltena.

[TKO SU MLADI I ŠTO O NJIMA ZNAMO?]

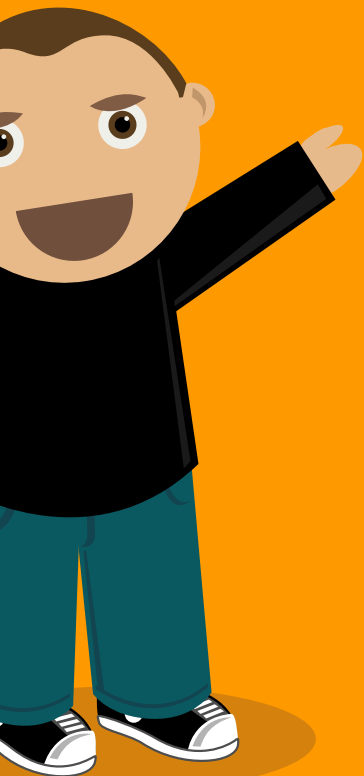
KULT(URA) MLADOCENTRIČNOSTI

MLADI NOSITELJI PROMJENE
ODGOVORNOST

RETRADICIONALIZACIJA
KULT MLADOSTI
IZAZOVI EU ZA MLADE
NASILJE

MARGINALIZACIJA MLADIH
MEĐUGENERACIJSKI JAZ

VESNA ŠTEFANČIĆ: KULT(URA) MLADOCENTRIČNOSTI

[10]

Tema ovog osvrta je uglavnom proizašla iz analize "Pristupi, metodologija i rezultati istraživanja o mladima" dr.sc. Vlaste Ilišin na Studijima o mladima za mlade u sklopu kolegija "Mladi i društvo – pitanje identiteta". Mladi su predstavljeni kao raznolika skupina individualaca/ki koja je u istraživanjima definirana isključivo dobnom granicom. Problem marginalizacije mladih prisutan je uz problem jaza između pojedinih marginaliziranih podskupina unutar skupine mladih. Opisana je perspektiva kritičkog gledanja na ulazak u svijet odraslih kao procesa ukalupljanja u očekivane društvene okvire. Utjecaj tranzicije i globalizacije na mlade u ovim društvenim okvirima je velik i rezultira velikom neizvjesnošću i fragmentiranjem mladih, što s jedne strane mogu biti posljedice nezadovoljstva i letargije mladih. Stupanj izraženosti problema mladih u Hrvatskoj je u direktnoj vezi sa stupnjem izraženosti razvojnih teškoća cijelog hrvatskog društva. Individualizacija mladih i oslanjanje na vlastite i obiteljske resurse znatno je prisutnije nego oslanjanje na društvene resurse, što potencijalno ima za posljedicu kasniju odsutnost odgovornosti spram zajednice. U kontekstu govora o mladocentričnosti kao težnji koja je povezana s istovremenim gledanjem na mlade kao na resurs i kao na problem, istaknuta je i bivalentna perspektiva mladih koji su svojim stavovima slični starijima, a istovremeno teže zadržavanju mladocentričnosti.

Kako bi bilo riječi o mladocentričnosti, potrebno je definirati mlade kao glavne nosioce iste. Mladi kao društvena skupina objedinjuju populaciju u dobi od 15. do 30. godine života. Kohorta koja ne uzima u obzir populaciju od navršene 30. godine i starije (npr. do 35. godine) zapravo isključuje činjenicu da su osobe u dobnj skupini od 30. do 35. godine mladi, iako su po svojem stupnju zrelosti i pripremljenosti za svijet rada znatno bliži populaciji mladih

od 25. do 30. godine. Pojam nehomogenosti populacije mladih definira mlade kao skupinu koja je unutar sebe raslojena sukladno diferenciranosti društva. Postoji li uopće onda i oprečni pojam – homogenost mladih? Ukoliko govorimo o kriterijima koji obuhvaćaju socijalni status i obrazovna postignuća te tipove socijalizacije mladih, homogenost uopće ne postoji u kohorti mladih. Logično je, ukoliko se na mlade gleda kao skupinu isključivo iz dobne perspektive, da je suvišno naglašavati nehomogenost mladih jer bi to onda podrazumijevalo i postojanje pojma homogenosti mladih.

Pristupanje mladima kao društvenom resursu uz istovremeni pristup mladima kao društvenom problemu te kreiranje javnih politika koje se tiču mladih stvara zapravo dehiscenciju između pojedinih skupina mladih te pridonosi sve većoj marginalizaciji pojedinih skupina iz perspektive socijalnog statusa, stupnja obrazovanja, socijalnog porijekla, rodne pripadnosti... Zanimljivo je kako rezultati istraživanja obrazovne strukture mladih govore kako je skoro 72% mladih u kohorti od 15. do 19. godine bez kvalifikacije, a ne uzima se u obzir diferencijacija unutar te skupine. Naime, logično je da osobe koje još uvijek redovno pohađaju srednju školu nemaju nikakvu kvalifikaciju te se analogno tome nalaze u istoj skupini s ljudima koji imaju samo osnovnoškolsko obrazovanje.

[11]

Često se ulaženje mladih u svijet odraslih spominje kao proces koji je otežan institucionalizacijom obrazovanja, problemima zapošljavanja, kasnijim zasnivanjem vlastite obitelji... Nerazumljivo je kako se posao i zasnivanje obitelji često vežu za odrasle. To, ugrubo gledano, postaje jedna od bitnih socioekonomskih odrednica, nešto poput karte, za ulazak u svijet odraslih. "Dobro došli, dobar dan, imate li kartu? Da, zaposlen/a sam i želim jednog dana imati djecu. Onda izvolite..." To preuzimanje trajnih društvenih uloga kao ideal čini se jednim od najvećih "krivaca" za marginalizaciju mladih u odnosu na starije i nezadovoljavajuću integraciju u društvo. Zašto postoji stalna tendencija ukalupljanja u okvire tih istih društvenih uloga i zašto

se mladi trude neprestano kupiti kartu za odraslost? Zar to znači da je lakše biti socioekonomski zavisana/o nekome i distanciran/a od javnih poslova pa tako ujedno jedina sigurnost proizlazi iz tog stava? Postoje li onda i neki mladi koji su i dalje mladi i tako se osjećaju, koji su u svoj tog težnjoj mladocentričnosti uspjeli kupiti kartu u svijet odraslih, a pritom i dalje ostali mladi? Postoje li tzv. perspektivni mladi koji balansiraju između svojih unutarnjih težnji da ostvare sebe kroz svoje svakodnevno djelovanje i istovremeno nose društvenu odgovornost ili joj barem teže u velikoj mjeri?

Hrvatska, kao tranzicijska zemlja zahvaćena procesom globalizacije, ima populaciju mladih koja je jako izložena nesigurnosti koja proizlazi iz tih procesa. Time mladi postaju ranjiva skupina kojoj je potrebna zaštita. Mlade često pogađa osjećaj neizvjesnosti vlastite budućnosti i perspektive koji može imati dalekosežne posljedice. Ponekad je prisutan osjećaj da rješenja nema, a katkad se čini da se ono nalazi izvan granica koje su nametnute. Ta neizvjesnost može biti jako štetna i može rezultirati velikim nezadovoljstvom koje vrlo lako prelazi u letargiju. Kompeticija (uz pristup resursima) je također jedan od često spominjanih faktora manjkave integracije mladih. Ona je, međutim, sama po sebi vrlo pozitivna, ukoliko je svrsishodna i ako motivira mlade ljude na vlastito ostvarivanje i ulazak u svijet odraslih koji tako funkcionira.

Glavna pitanja koja se ovdje nameću su: a) od strane koga bi mladi trebali biti zaštićeni od negativnih posljedica ili popratnih pojava ovih procesa i na koji način te b) tko snosi posljedice osim mladih ukoliko to nije tako. S druge strane, tu su i potencijalno pozitivne strane koje mogu otvoriti neke nove perspektive za mlade ljude i kao takve bi se trebale definirati i proširivati na širu grupu mladih ljudi, a ne samo na pojedince. To je proces koji bi trebao jednako uključivati mlade ljude kao i starije. Činjenica da su mladi koji djeluju u kontekstu omladinskog angažmana danas fragmentirani ne mora po svojoj definiciji biti nužno negativna stvar ukoliko se na to gleda kao na raznolikost

koja predstavlja mogućnost razvitka mladih i njihovog šireg djelovanja. Međutim, marginalizacija mladih nikako nije pozitivna posljedica gore spomenutih procesa i nikako ne olakšava snalaženje mladih u istima.

Zanimljiva je korelacija između stupnja izraženosti problema mladih u odnosu na stupanj izraženosti razvojnih teškoća u hrvatskom društvu. Jedan od zanimljivih zaključaka je i taj da mladi u Hrvatskoj nemaju neke posebne nove probleme koje mladi izvan granica ove države nisu vidjeli i iskusili. Problemi mladih, dakle, u ovom kontekstu nisu "otkrivena topla voda" već nešto što je perzistentno prisutno u skupinama koji ne žive nužno na ovim prostorima. Definiranje tih problema vrlo je bitan inicijalni korak u njihovu rješavanju. Oni mladi s početka ovog teksta koji toliko teže tome da ostanu mladi, a time zapravo ne preuzimaju društvenu odgovornost unutar granica, zapravo nisu bad guys s početka priče već su to oni isti mladi koji teže tome da se prema njima postupa kao prema ljudskom kapitalu (nikako u doslovnom smislu te riječi, već kao grupi koja može itekako doprinijeti razvoju cjelokupnog društva svojim vitalnim, obrazovnim i fleksibilnim karakteristikama).

[13]

Ukoliko se na individualizaciju mladih gleda kao na pristup mladih u kontekstu ostvarenja vlastitih životnih ciljeva, usmjerenja te interpersonalnih odnosa, zaključak o mladocentričnosti se isto može izvesti na način da je težnja mladocentričnosti zapravo individualna težnja i proizlazi iz svakog pojedinca, s tim da je varijabilna po svom opsegu, trajanju i nekim temeljnim odrednicama tj. vrijednostima na kojima je utemeljena. Problem koji se u tom kontekstu pojavljuje je pasivizacija mladih koja proizlazi iz stava da nakon pouzdavanja u vlastitog/u sebe i svoje potencijale, kapacitete i osobnost, dolazi pouzdavanje u resurse koji su nešto širi i hijerarhijski dolaze nakon – a to su obiteljski resursi. Očekivanja spram šire društvene zajednice nalaze se nakon tih očekivanja. Takav slijed se smatra logičnijim i toleriran je od strane zajednice. To je problem koji može predstavljati zatvoreni

krug – zajednica ne pokazuje interes i ne tretira mlade adekvatno te se mladi okreću resursima koji su za njih najjednostavnije, najbliže i očekivano najsvrhovitije rješenje na individualnoj razini. To pak u konačnici rezultira time da mladi, nakon ostvarenja vlastitih obrazovnih, profesionalnih, stambenih, obiteljskih i drugih potreba, nemaju osjećaj odgovornosti spram te iste zajednice na koju se nisu mogli osloniti. Rješenje tog problema je prekidanje zatvorenog kruga te zahtjeva angažman iz oba smjera – mladih i zajednice, a to je definitivno proces koji zahtjeva vrijeme i znatne količine energije.

U kontekstu mladocentričnosti, zanimljivo je kada se govori i o komparaciji rezultata istraživanja o međugeneracijskim razlikama koja su pokazala da razlike nisu prema opsegu niti prema tipu tolike da bi se moglo govoriti o jazu generacija, ali svakako imaju indikativan karakter. Govori se i o nepovoljnom društvenom statusu mladih te o njihovoj slabijoj uključenosti u društvena zbivanja, a istovremeno i o tome kako su se ti isti mladi pokazali znatno liberalnijima, tolerantnijima i fleksibilnijima od starijih. S druge strane, pokazalo se da su mladi, osim u društvenom statusu i specifičnim omladinskim odrednicama (slobodno vrijeme, subkulturni obrasci ponašanja), zapravo uvelike slični starijim generacijama. Zapravo, problem možda zapravo seže u drugu krajnost – jesu li današnji mladi previše slični starijima pa zato neprestano teže kulturi mladocentrizma? Pitanje koje se nameće je i je li takav stav uopće pozitivan za mlade u ovim društvenim okvirima, ukoliko uistinu žele unijeti željene promjene i utjecati na vlastitu aktivizaciju. Kad zajednica na mlade gleda istovremeno kao na problem i resurs, zašto i mladi imaju taj isto bivalentni način gledanja – koliko su zapravo u svojim stavovima slični starijima, istovremeno težeći zadržavanju svoje mladocentričnosti.

Zanemarivanje potreba fragmentirane skupine mladih u realnom hrvatskom društvenom kontekstu definitivno predstavlja problem koji je jako povezan

sa stupnjem razvitka hrvatskog društva. Je li ovo društvo krenulo u smjeru prepoznavanja vlastitih potencijala koje gaji u skupini mladih i je li uopće spremno to otkriti na ovom razvojnom stupnju? Koliko je spremno poraditi na tome? Je li ovo društvo svjesno prolaznosti vremena i je li svjesno da ti isti mladi predstavljaju buduću skupinu relevantnih društvenih aktera koji će se nalaziti na istim pozicijama na kojima se nalaze današnji društveni akteri? Vrijeme prolazi, a pozicije moći su promjenjive... Vjerujete li u iznenađenja?

[15]

JULIJA KRANJEC: KAKVU TO (DRUŠTVENU) PROMJENU NOSE MLADI U HRVATSKOJ?

Često čujemo izjave o tome kako su mladi ti koji nose promjenu i koji su buntovni dio društva. No je li to u Hrvatskoj zaista tako? Istraživanja su pokazala kako se kod mladih u Hrvatskoj vrlo jasno uočavaju retradicalizacija i vrijednosna orijentacija gotovo ista starijoj generaciji. Vrlo često se objašnjenjima zašto je tomu tako ujedno opravdava, tepa, relativizira i dodatno podržava društvena i politička marginalizacija, nezainteresiranost, socijalna nesenzibilizacija te retradicalizacija mladih. Moje stajalište je da je održavanje, učvršćivanje i prenošenje (nekih) tradicionalnih vrijednost ponajviše problematično kada se radi o jednom sveprisutnom obrascu ponašanja – nasilju.

[16]

Mladi su budućnost! Mladi su buntovni! Mladi su skloni eksperimentiranju! Mladi nose promjenu! Mladi su otvoreniji za promjene nego stariji! Mladi se protive ustaljenim pravilima! Mladi su tu da mijenjaju svijet! Takve i slične izjave čuju se vrlo često. Ja bih rekla da ih ljudi izgovaraju ne razmišljajući zapravo o njima, klišejski, ali i zato što dobro zvuče te zato što bismo htjeli da je zaista tako. Da, meni te izjave zvuče jako močno. Pomislim, pa da, mlada sam i želim mijenjati svijet, ne želim reproducirati ustaljene, višestruko dokazano nefunkcionalne i neracionalne obrasce ponašanja, ne želim podržavati diskriminirajuće i nasilne institucije i običaje, ne želim biti dio društvene nepravde, ne želim zabijati glavu u pijesak, ne želim preko drugih doći do statusa, ne želim... Pa, čini se da mnogi mladi oko mene tako ne misle. I upravo zato su mit o mladima i rečenice s početka teksta jedna wishfull zbilja... Sve dok se svi ne odlučimo da postane istinska zbilja.

Takav zaključak nisam izvela iz vlastite glave, već takvu zbilju pokazuju istraživanja koja kažu kako su mladi sličniji starijoj generaciji i da u biti govoriti o mladima kao neprilagođenoj i letargičnoj društvenoj skupini nije u potpunosti točno. Zanimljivo, zar ne?

Nadalje, iz spomenutih istraživanja može se uvidjeti kako proces socijalizacije novih generacija teče bez značajnih društvenih potresa i postavlja se pitanje nisu li mladi zapravo previše slični starijoj generaciji, a da bi u društveni život i ustaljene obrasce ponašanja uskoro mogli unijeti željene promjene.

Pitam se zašto je to tako? Žive li mladi u idealnom svijetu, ako ga već ne žele mijenjati? Ili oni svijet koji ih okružuje doživljavaju kao savršen? I ako mladi u Hrvatskoj žive u svijetu koji ne žele mijenjati, zašto ga ja ne doživljam kao idealnog?

Puno je tu razmišljanja i, rekla bih, opravdanja zašto je tome tako. Najčešća i najuvjerljivija su ona o ratnim, poratnim i tranzicijskim problemima države unutar čijih granica živim, a iz njih se onda izvlače raznorazna druga. Meni je najzanimljivije promatrati kako se vrlo često takvim objašnjenjima ujedno opravdava, tepa, relativizira i dodatno podržava društvena i politička marginalizacija, nezainteresiranost, socijalna nesenzibilizacija te retradicionalizacija mladih. Upravo su te odlike one kojih se pribojavam u opisu mladih koji su indikatori promjene koja slijedi. Odlike koje bih ja voljela vidjeti nalaze se u tragovima, a odnose se na aktivan angažman mladih u društvu, odgovornu građansku političku participaciju te ne samo načelno pristajanje, već i djelovanje za vrijednosti poput solidarnosti, ravnopravnosti spolova, nediskriminacije drugih i drugačijih. Primjerice, udio mladih uključenih u organizacije mladih, zaštite okoliša, ljudskih prva i mirovne organizacije je 8,3%, dakle ni desetina mladih. Udio mladih uključenih u volonterski rad je oko 5%, a i udio mladih koji su sudjelovali u prosvjedima, akcijama i kampanjama za neko javno dobro poput javno financiranog

[17]

visokog obrazovanja, antikorupcije (primjer Varšavske), prava radnika po mojoj procjeni nije reprezentativan. Zato ne iznenađuju ni sljedeći nalazi istraživanja koji pokazuju kako se mladi kod rješavanja nekih društvenih problema oslanjaju na tercijarnu prevenciju, poznatiju kao pojam "gašenja vatre" te kako misle da su za rješavanje problema mladih najodgovorniji roditelji i svaka mlada osoba za sebe, a potom vlada i obrazovne institucije. To pokazuju i primjeri organiziranja mladih sa pozitivnim ishodom kao što su pronalaženje krivca za smrt Luke Ritza, odgađanje državne mature i slično gdje se uočava kako su aktivnosti usmjerene na sanaciju posljedica, ali ne i na uzroke. S obzirom na to, slijedi logično pitanje je li se u tim slučajevima problem uopće riješio?

Tu dolazim do dijela koji me najviše intrigira, a to je spremnost mladih da djeluju u smjeru sustavnog i konstruktivnog rješavanja problema koje primjećuju i koji ih žuljaju. Spremnost da kritički sagledaju odnose, obrasce ponašanja i sustav vrijednosti koji ih okružuje. Čini mi se kako je dobar primjer za to problem nasilja, točnije kultura nasilja. Naime, svakodnevno smo okruženi brojnim primjerima nasilja i, ono što je najproblematičnije, čine nam se kao nešto toliko uobičajeno da ih čak prestajemo doživljavati kao nešto protiv čega se valja boriti. Zbog kompleksnosti tog problema često ne vidimo i teško prepoznamo gdje mu je početak, a gdje kraj i od kud točno krenuti. Ono što mene svaki put izbezumljuje jest da je nenasilje toliko nepoznato i toliko egzotično da se velika sredstva od strane države troše na programe i projekte putem kojih će se mlade ljude educirati kako da ne budu nasilni. Nije li strašno da mi moramo educirati mlade ljude kako da ne budu nasilni jedni prema drugima? Kako da nauče nenasilno komunicirati? Kako da ne diskriminiraju nego da poštuju druge ljude? Kako rat nikada ne bi trebao biti rješenje? Kako je svaki život jednako vrijedan?

S druge strane, sve mi je to potpuno jasno kada se osvrnem na proteklih 20 godina i atmosferu u kojoj smo odrastali i u kojoj su počinitelji ratnih

zločina heroji, u kojoj je socijalna osjetljivost i solidarnost potisnuta u drugi plan, u kojoj se naglašava orijentacija na kompeticiju i individualizaciju postignuća i u kojem se politikom bave uglavnom oni koji nemaju želuca, odnosno kompetencija. U takvoj atmosferi potrebno je mnogo više hrabrosti za suprotstavljanje i bunt protiv dominantnih društvenih vrijednosti nego za podržavanje i reproduciranje istih. Potrebno je mnogo više rada na sebi ako se odlučimo za suočavanje sa vlastitom ulogom u podržavanju takve klime. I u tom smislu me zabrinjava retradicionalizacija mladih (naravno da ne mislim da su sve tradicionalne vrijednosti loše). Zabrinjava me ako je to postao najdominantniji način kako se mladi nose s okruženjem u kojem žive i ako ne vide alternative.

Nadalje, ne bih htjela nastaviti živjeti u društvu u kojem je dominantan stav i starijih i mladih o tradicionalnim vrijednostima našeg društva da održavamo status quo. Pa iako se slažem s tumačenjima da je dugogodišnje zapostavljanje mladih uzrokovalo održavanje i prenošenje predrasuda, diskriminacije, ksenofobije, nasilja, rasizma i diskriminacije na raznim osnovama, ipak mi se čini da ne bi sve trebalo ostati na prebačenoj loptici. Nije mi u redu da pristajemo na neravnopravno društveno uređenje - patrijarhat, na vrlo jednolično i homogeno društvo gdje se svaka različitost sankcionira nama tradicionalnim pristupom - nasiljem, gdje grupa od dvadeset slučajno odabranih srednjoškolaca/ki iz cijele Hrvatske ne poznaje niti jednog ateista – tradicionalno vjerska identifikacija, gdje izbjeglice nisu dobrodošle jer bi mogle ugroziti našu tradicionalnu nacionalnu i rasnu čistoću, gdje se sve ne-heteroseksualce smatra bolesnima jer je cijeli svemir heteroseksualan...

Smatram kako su upravo nenasilje kao općeprihvaćena vrijednost, društvena odgovornost, svjesnost o problemu i konstruktivno ophođenje sa slučajevima diskriminacije i kršenja ljudskih prava ta društvena promjena koju želim vidjeti i živjeti oko sebe. I sad mi nedostaje veza s ozbiljenjem

onog mita s kojim sam počela tekst, odnosno nedostaje mi pobuna protiv onog dijela roditeljske/većinske kulture koji se koristi za opravdanje ili legitimaciju nasilja, pasivnosti i marginalizacije mladih, a koju bi upravo mladi kao najvitalniji, najfleksibilniji, kreativni i inovativni društveni resurs trebali potaknuti i iznijeti.

Literatura:

Ilišin, Vlasta (2005.) Mladi Hrvatske i europska integracija, Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

[20]

EMA STARČIĆ NEINFORMIRANOST MLADIH O EU

Europska unija je gotovo sigurna hrvatska budućnost, a građani, posebice mladi o njoj ne znaju dovoljno. Veliki je problem nezainteresiranost i neinformiranost mladih te se u Hrvatskoj po tom pitanju nije učinilo mnogo. Za animiranje i informiranje mladih nisu dovoljne samo knjige i brošure već su potrebne interaktivne radionice i predavanja. Upravo zbog neinformiranosti među građanima se javljaju strahovi i negativni stavovi o Europskoj uniji. Vrijeme je da se promjene metode informiranja mladih jer je u interesu države da njezini građani u Europsku uniju uđu spremni.

[21]

Europska unija je u Hrvatskoj zadnjih nekoliko godina tema dana. Do jučer je Europska unija bila gotovo nedohvatljiv cilj i prilično nepoznat mit, danas je veliki izazov za Hrvatsku, a sutra vjerojatno i stvarnost. Za starije naraštaje Europska unija je velika promjena jer ona sa sobom donosi neke nove vrijednosti, navike, pravila i zakone. Za nas mlade, to je vjerojatna, ali i drugačija budućnost. Već s predajom zahtjeva za članstvo u EU postali smo svjesni prednosti koje Europska unija donosi nama mladima: veća mobilnost, bolje mogućnosti školovanja i pronalaska posla u inozemstvu, itd. Dakako, svaka promjena sa sobom nosi i strahove, ali najveći problem Hrvatske pri ulasku u Europsku uniju jest neinformiranost njezinih građana, prije svega mladih. Iz istraživanja iz 2004. godine provedenog među 2.000 mladih i 1.000 starijih ispitanika saznajemo da više od 50 % mladih ima neutralnu sliku o Europskoj uniji dok je kod starijih ispitanika broj neutralnih nešto manji. Takav veliki postotak može biti rezultat neinformiranosti ili nezainteresiranosti. Upravo mlade ljude, koji će se u Europskoj uniji

školorati i raditi, trebale bi zanimati mogućnosti koje im ona pruža. Također, istraživanja pokazuju da se općenito negativan stav prema Europskoj uniji temelji na nedovoljnoj informiranosti. Među hrvatskim građanima prisutne su razne dezinformacije i nagađanja o Europskoj uniji koje proizlaze iz neinformiranosti, a zbog toga se stvaraju strahovi i negativni stavovi prema Uniji.

Mi mladi smo skupina koju bi Europska unija zaista trebala zanimati jer je to naša budućnost; o putu kojim će Hrvatska ići u budućnosti ovisi i naše buduće školovanje, mogućnost pronalaska posla, mogućnost putovanja, selidbe u druge države Europe, itd. Zbog navedenih razloga mogli bismo zaključiti da je mladima u interesu da se informiraju, da znaju što ih očekuje u budućnosti, koje su privilegije građanina Europske unije i koje promjene ona donosi. Međutim, prema istraživanju iz 2004. godine mladi u Hrvatskoj informacije najčešće dobivaju s televizije, njih približno 71%, od čega samo 1/10 ispitanika prati informacije o političkom životu, radu institucija i Europskoj uniji. Također, prema istom istraživanju 24% mladih često posjećuje internet te upravo tim putem prikupljaju većinu informacija. S druge strane, zanimljiv je podatak da se čak 62,3% mladih rijetko ili nikad ne koristi internetom. No, uzmemo li u obzir da se radi o istraživanju iz 2004. godine možemo zaključiti da bi danas postotak istih bio manji. Mladi su neinformirani, a također mnogi su i nezainteresirani da se informiraju i saznaju osnovne činjenice o Europskoj uniji ili barem činjenice vezane uz njih, mlade.

Tko je krivac za to? Jesu li mladi zaista jedini krivci zbog svoje neinformiranosti te čija je zadaća informirati mlade o Europskoj uniji? Rekla bih da je to zadaća Vlade i njezinih institucija, odnosno Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija te Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa. Ne možemo reći da se u Hrvatskoj ne radi baš ništa po pitanju informiranosti građana, ali se to često svodi na osobni odabir i angažman osobe. Želim li ja i hoću li se osobno potruditi saznati kako je nastala Europska unija, koje su

njezine institucije, kakvu politiku ona vodi te koje su prednosti Unije, ili ne? Iz prije navedenog istraživanja saznajemo da se 44% ispitanih mladih i 50% starijih smatra dobro informiranima o temama vezanim uz EU, ali je samo 32.6% mladih i 35.6% starijih znalo u kojoj se fazi pregovora za pristupanje Uniji nalazila Hrvatska u tom trenutku. U interesu je države da njezini građani, a posebice mladi, u Europsku uniju uđu spremni, odnosno da znaju koje ih privilegije, ali i moguće prepreke očekuju. Postoji mnogo internetskih stranica namijenjenih osobito mladima koje nude informacije vezane uz mlade, odnosno mogućnosti dobivanja stipendija za školovanje u zemljama EU, mogućnosti razmjene studenata iz Hrvatske i Europske unije, itd. No ponovno se sve svodi na to da su informacije ponuđene, ali se nije učinilo mnogo po pitanju animiranja mladih. Mlade treba potaknuti na informiranje o Europskoj uniji isto kao što ih treba potaknuti na volontiranje ili aktivno djelovanje u lokalnoj zajednici. Mali je broj onih koji će se surfati po internetu tražeći informacije o EU, čitati članke u novinama ili se informirati nekim drugim putem. Dakako, ima mladih koji su željni znanja i informacija te je njima dovoljno ponuditi ih, odnosno osigurati im brošure, knjige, časopise ili internetske stranice kako bi se dobro informirali o EU te kako bi mogli sami procijeniti podržavaju li ulazak Hrvatske u Europsku uniju ili ne. Ostatak mladih treba animirati putem raznih radionica i predavanja. Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija pod pokroviteljstvom Europske unije izdalo je nekoliko brošura namijenjenih informiranju mladih. Neke od njih su "EU for YOU!", "Europa u 12 lekcija", "Vodič kroz institucije Europske unije", itd.

[23]

Ukoliko je cilj informirati i animirati mlade u Hrvatskoj, smatram da nije dovoljno samo tiskati i podijeliti knjige i brošure, bez obzira bile one namijenjene upravo mladima. Zaključujem da izvora informiranja mladih ima, no ostaje na mladima da se sami požele informirati. Vjerojatnost za to je slaba. Veću vjerojatnost pružio bi, po meni, trud državnih institucija na animiranju mladih da se informiraju putem raznih radionica u školama,

udrugama i vijećima mladih u lokalnim zajednicama. Kao dobar primjer metode informiranja mladih o europskim integracijama u Hrvatskoj navela bih GONG-ove radionice "Europa u razredu". Riječ je o nizu interaktivnih radionica namijenjenih maturantima srednjih škola u Republici Hrvatskoj kojima se na zanimljiv način objašnjavaju konkretni učinci članstva Hrvatske u Europskoj uniji, posebice što ono znači za mlade, njihovu mobilnost, obrazovanje i buduće zapošljavanje.

Smatram da bi već u osnovnim školama trebalo početi provoditi zanimljive radionice vezane za Europsku uniju primjerene dječjoj dobi putem kojih bi ih se već od malih nogu upoznalo s pojmom EU. Također bi takve radionice trebalo nastaviti provoditi u srednjim školama, bez obzira na usmjerenje, putem kojih bi se mlade upoznalo s poviješću i funkcioniranjem Unije, no prije svega s mogućnostima koje im ona pruža. Smatram da bi barem nekoliko radionica godišnje rezultiralo većim brojem zainteresiranih mladih.

[24]

Također, pogledamo li kurikulume osnovnih, srednjih strukovnih škola i gimnazija možemo zaključiti da informiranje i učenje mladih o EU nije baš zastupljeno, a kao maturantica gimnazije mogu potvrditi da u školi putem obveznih predmeta nisam dobila mnogo znanja o Europskoj uniji. Unije smo se doticali u tragovima na predmetu geografije te politike i gospodarstva. Budući da se Hrvatska bliži ulasku u EU te da je samo pitanje vremena kada će se to dogoditi, smatram da bi se uz interaktivne radionice informiranje o Europskoj uniji trebalo uvrstiti u školske kurikulume te tako povećati i poboljšati utjecaj obrazovnog sustava na informiranje mladih o toj temi. Škole bi mogle organizirati radionice o EU kao izbornu nastavu, ali također više sadržaja o Europskoj uniji u redovnim školskim predmetima postupno bi rezultiralo informiranijim učenicima – građanima.

Zaključno, mladi u Hrvatskoj nisu dovoljno informirani o Europskoj uniji, koja je neupitna hrvatska budućnost. Istraživanja su pokazala da građani

Republike Hrvatske, iako se mnogi izjašnjavaju kao dobro informirani o Europskoj uniji, slabo poznaju europske institucije i integracijske procese. Usudim se reći da su se dosadašnje metode informiranja i animiranja mladih pokazale poprilično neuspješnima jer su se odnosile na vrlo mali broj mladih ljudi. Upravo zbog toga smatram da bi veći utjecaj obrazovnog sustava na informiranost o EU rezultirao i informiranijim građanima. Jedan od problema u našoj zemlji u kontekstu ulaska u EU je nezainteresiranost i neznanje građana o toj temi. Takvi u Europsku uniju, za vlastito dobro, ne bismo trebali ići. Zbog toga smatram da bi se informiranjem mladih putem radionica u školama i udrugama smanjilo njihovo neznanje, a moguće i nezainteresiranost.

Literatura:

Ilišin, Vlasta (2005.) Mladi Hrvatske i europska integracija, Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

[KULTURA I SUBKULTURE MLADIH]

ŠMINKERI

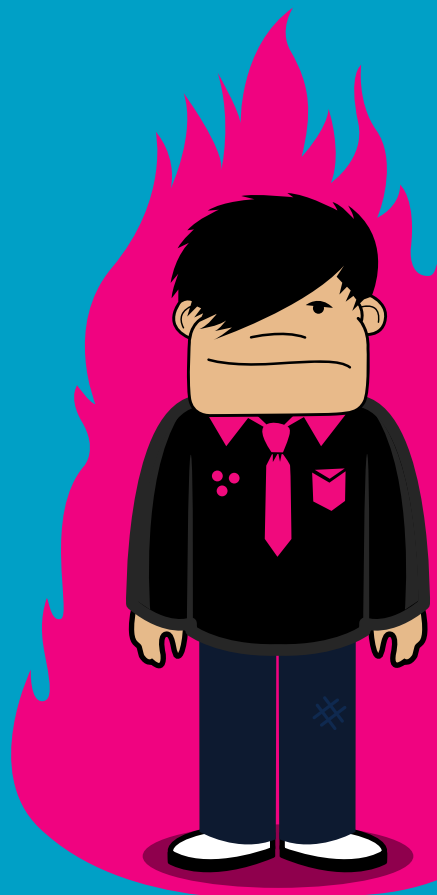
ANARHO PUNK

NAVIJAČI

OTPOR MLADIH

KONTRAKULTURA

EMO

ANA PREVEDEN

ŠMINKERI – OTPOR MLADIH KROZ RITUALE – GDJE JE TU OTPOR?

[28]

Subkultura kao skup normi, vrijednosti i obrazaca ponašanja razlikuje skupinu ljudi od ostalih članova društva. One nastaju iz potrebe ljudi za pripadanjem i pronalaskom vlastitog identiteta. Odnos subkulture prema dominantnoj kulturi možemo opisati kao svojevrsnu odvojenost od dominantne kulture, bez suprotstavljanja ili kao otpor prema dominantnoj kulturi, što onda već nazivamo kontrakulturom ili alternativnom kulturom. Neke od karakteristika subkulturnih grupa jesu: samoorganiziranje, zajednički interesi i ciljevi te nepropisanost uloga i načina ponašanja.

Gore navedena definicija subkulture prilično dobro opisuje što ona zapravo jest. No, meni se osobno svidjela zanimljiva definicija subkulture gledana iz perspektive predstavnika Birminghamske škole, koja je zapravo jedna od teorija o nastajanju subkulturnih skupina. Krajem šezdesetih i u sedamdesetim godinama autori u središte interesa postavljaju subkulture mladih čije nastajanje vežu uz pokušaj simboličkog razrješenja proturječja kapitalizma. Jedan od istaknutih pripadnika te škole, Phil Cohen, subkulture definira kao proizvod mladih iz radničke klase koji na taj način rješavaju proturječja koja susreću u roditeljskoj, ali i dominantnoj kulturi. Cohen ističe kontekst nastajanja subkultura mladih kao vrijeme raspada tradicionalnih zajednica radničke klase. Radničke su obitelji istrgnute

iz svojih tradicionalnih veza i prekjrojene po srednjeklasnom obrascu nuklearne obitelji. Zbog toga dolazi do sukoba u obiteljima radničke klase i generacijskih konflikata. Prema Cohenu, ti se konflikti razrješuju na dva načina: ranijim stupanjem u brak i stvaranjem vlastite obitelji ili stvaranjem subkulture mladih¹.

Subkulturu definiraju kao "otpor mladih kroz rituale". Otpor bi prema mom mišljenju značio nekakav vid neslaganja s nečim, ali ojačan stavom kako je to nešto s čime se ne slažemo i potpuno neprihvatljivo. Ritual je (svečan) čin ili ceremonija koja se održava u skladu s određenim zadanim pravilima, a ima simboličan sadržaj. Uglavnom su to obredi uvjetovani faktorima određene kulture. Moguće je da ću kroz ovaj osobni osvrt potpuno pojednostaviti, čak banalizirati neke stvari, međutim, voljela bih iskazati, ali ujedno i propitati svoje neslaganje s poimanjem šminkera kao subkulturne skupine mladih. Subkulturu se objašnjava kao odvojenost od dominantne kulture bez suprotstavljanja, kao otpor prema dominantnoj kulturi ili kao "otpor mladih kroz rituale" što prema mom mišljenju ne dopušta da se subkulturnom skupinom mladih podjednako smatraju i šminkeri i, recimo, hašomani, punkeri ili navijači. Gdje je tu otpor?

[29]

Šminkere ne možemo postaviti u neki precizno definiran vremenski kontekst. Možemo li ih smjestiti u sedamdesete, osamdesete ili pak devedesete? Rekla bih da ne. Kada stanem razmišljati o tome kako se oni pretežitno vode "in-out" filozofijom, mogla bih se složiti s time. Oni nisu trendseteri, jer njih je zbilja malo. Trendseteri su, recimo, modno-znalačka podskupina šminkera, koju većina šminkera modno "prati". Treba imati na umu kako šminkeri sedamdesetih definitivno nisu bili u istom položaju kao šminkeri danas, uzimajući u obzir razlike u kontekstu ondašnjeg socijalizma i nametnute uniformnosti, u odnosu prema današnjem izrazito potrošačkom društvu. Eventualni se odmaci od uvažanih normi odijevanja šminkera u

¹<http://www.cunterview.net/index.php/Opca-kultura/Subkultura-etnologija.html>

vrijeme socijalizma možda i mogu nazvati otporom jer su "odskakali", ali možemo li to nazvati otporom ili je to bio put ka sigurnom "wow efektu" koji šminkeri uvijek žele postići?

Kod šminkera je izgled presudan, moda je njihova glavna preokupacija, a ispoljavanje stila kroz ostale segmente njihova identiteta je sekundarno. Važno im je u pravi trenutak prepoznati nešto što bi moglo biti poželjno uskom krugu ljudi. Ono što je donedavno tom istom uskom krugu ljudi bilo poželjno i in, sada postaje vrijedno prezira i totalno out. Brzo će prihvatiti nešto novo što može biti čak i dijelom identiteta neke druge subkulturne skupine mladih. Na primjer, znamo kako postoje skejteri i "skejteri" – oni koji doista žive takav način života, koji su posvetili tome cijeli život, time se bave ne samo u slobodno vrijeme nego i profesionalno, nose skejt u torbi, spuštene hlače, bokserice koje im vire, ruksak i sl. (to je samo nešto od njihovog vanjskog izgleda). Isto tako, postoje "skejteri" koji su fokusirani isključivo na kopiranje, odnosno "finu" prilagodbu odjavnog stila skejtera – njihov će odjevni stil biti sličan skejterskom, ali oni neće gotovo ništa znati o samom sportu. No, to ih neće spriječiti da površno prate tu scenu sve dokle ona bude bila in. Moj je primjer daleko od primjera "prave" šminke, ali mislim da dobro dočarava moje viđenje te filozofije.

I kroz ovaj banalni primjer možemo vidjeti kako se šminkeri zapravo vrlo često prilagođavaju, ne samo pripadnicima dominantne kulture, nego i pripadnicima ostalih subkulturnih skupina mladih. Žele biti uočeni i posebni, ali ne kako bi izazvali negativnu reakciju ili potaknuli nekoga da razmisle o njihovoj poruci, nego kako bi izazvali divljenje i bili "dobra djeca dominantne kulture" (Perasović 2001: 167) Biti društveno prihvatljiv je zapravo ono čemu oni potencijalno teže. To je netipično za pripadnike subkulturnih skupina mladih, posebice kada subkulturu definiramo kao "otpor mladih kroz rituale" – prilagodba, a nikako otpor, kod ove društvene skupine prevladava. Sva "pravila" koja eventualno možemo uočiti kod šminkera opet su na neki

način put ka što boljoj prilagodbi, a ne suprotno. Prečeste promjene, koje su vidljive u svakom segmentu životnog stila šminkera, također su dio njihovog identiteta.

Često žele pripadati i biti dijelom čega (bogatstvo, jet-set...) više nego što doista jesu. Njihov glavni ritual – izlazak, uglavnom bude obilježen komentiranjem i proučavanjem svojeg i tuđeg izgleda, načina odjevanja, ponašanja i sl., što kod mene dodatno dovodi u pitanje označavanje šminkera kao subkulturne skupine. Pritom ne smijemo izgubiti iz vida čemu služi njihov glavni ritual. Većina mladih u adolescentskoj dobi, neovisno o tome kojoj subkulturnoj skupini pripadaju, vidi izlazak kao svoj glavni ritual, što se može povezati s njihovim godinama. No, izlasci, komentiranje i proučavanje svojeg i tuđeg izgleda i sl. u jednom trenutku njihovog života prestaje biti glavnom preokupacijom.

Isto tako, rekla bih kako šminkeri kao skupina nemaju pretjeran osjećaj zajedništva i povezanosti s ostalim pripadnicima te skupine. Često se među njima osjeća čak i rivalstvo jer je stvar prestiža biti onaj prvi ili više in u čemu. Ne teže nekakvoj promjeni koju zajednički žele barem zagovarati, ako ne i postići. Bitna im je promjena na individualnoj, osobnoj razini, gdje se gubi svaki doticaj sa skupinom.

Pokušat ću napraviti jednostavnu usporedbu s nekim drugim subkulturnim skupinama mladih. Za punkere, hašomane ili navijače je stil odjevanja također vrlo važan – kao poruka ali i kao točka distinkcije od svih ostalih. No, za razliku od šminkerskog, njihov način odjevanja uglavnom nije općeprihvaćen većem dijelu javnosti ili pak odašilje poruku koja nije shvaćena ili prihvaćena od te iste javnosti. Odjeća dakle uglavnom nije izraz stila, nego ima neko šire značenje, odašilje poruku. To ih dovodi u sukob s javnosti, čega kod šminkera uglavnom nema, a njihove se poruke smatraju neprijateljskima, otpadničkim, dok su pripadnici ovih subkulturnih skupina smatrani devijantnima. Sukob s javnosti, poruka koja sugerira

[31]

otpor i potrebu za promjenom, veći osjećaj zajedništva među pripadnicima punkerske, hašomanske ili navijačke skupine samo je nekoliko stvari koje prema mojem mišljenju ove skupine označavaju subkulturnima, a šminkere iz toga isključuju.

Vjera, nada, zajedništvo, otpor, promjena pa čak i ljubav prema nečemu i za nešto što im je često nedodirljivo i na što potencijalno ne mogu utjecati, samo su neke od imenica koje, po mom mišljenju, daju na važnosti pojedinim društvenim skupinama i svrstavaju ih u rang subkultura, s potencijalom da se promaknu u nešto više i dođu nadomak statusa kontrakulture. U našem društvu su šminkeri ti koji su često smatrani "upravo normalnima" u odnosu na bilo koju drugu skupinu mladih koja se kroz vrijeme pojavljuje. Mislim kako subkultura mora imati neku važniju poruku, koja ne treba nužno težiti konkretnoj društvenoj promjeni, kao što je to slučaj kod kontrakultura, ali svakako treba imati potencijal da se u tom smjeru razvije. Šminkeri kao subkulturna skupina mladih to jednostavno nemaju po mom mišljenju.

[32]

Vratimo li se na definiciju subkulture kao "otpora mladih kroz rituale", možemo vidjeti kako kod različitih skupina mladih rituali uvijek postoje, bilo da su to izlasci, koreografije na utakmicama, odlasci na koncerte. No, otpor je nešto što ne možemo uvijek identificirati kao prisutno. Naime, šminkeri kao subkulturna skupina mladih često zapravo pokušavaju držati korak s dominantnom roditeljskom kulturom određenoga razdoblja prema kojoj ostale subkulturne skupine mladih pokušavaju pokazati otpor. Potonje nerijetko sadrže u sebi i elemente koji ih čine bližima kontrakulturi nego subkulturi. Šminkere kao subkulturnu skupinu mladih bih redefinirala i pozicionirala kao sastavni dio dominantne kulture.

Literatura:

Perasović, Benjamin (2001.) Urbana plemena – sociologija subkultura u Hrvatskoj, Zagreb: HSN.

DARKO ČOP

ANARHO PUNK 90-IH, SUBKULTURA ILI KONTRAKULTURA?

Tema ovog teksta je anarho punk pokret 90-ih na području Hrvatske koji je imao neka obilježja europskih društvenih pokreta, a za cilj radikalno mijenjanje dominantne kulture i promjenu društva. Anarho punk je veoma sinkretički i fluidan pokret koji osim elemenata subkulture sadrži i elemente kontrakulture. Kao elemente subkulture možemo navesti sličan stil odijevanja i vrste glazbe, dok elementi kontrakulture, ovisno o kontekstu 90-ih, anarho punk izdvajaju iz subkulture zbog njegova antiratnog angažmana, borbe za ljudska prava, prava životinja, slobodarskih ideja i ideje feminizma.

[33]

Subkulture su sociolozi (funkcionalisti 50-ih i marksisti 70-ih) smatrali produktom radničke klase, nižeg sloja društva kroz koje su mladi, zbog nemogućnosti "penetracije" u viši sloj društva, stvarali alternativne karijere i vlastite uspjehe. Kontrakulturu su smatrali subkulturom srednje klase, u kojoj su svoje mjesto našli razni društveni pokreti koji su djelovali kao otpor brzo rastućem industrijskom društvu. Pod kontrakulturom se smatraju mirovni, ekološki, feministički, veganski i skvoterski pokreti. Ti pokreti se javljaju u Europi 80-ih godina i imaju puno širi značaj od stila odijevanja, vrste glazbe ili nekog sličnog obrasca po kojem se mladi mogu uvrstiti u neku od subkultura.

Prema Perasoviću, pojam kontrakulture označava skup društvenih pokreta i drugih aktera koji žele radikalnu društvenu promjenu, na svim razinama, u

ukupnosti svakodnevnoga života, dok su subkulture oni akteri i simboličke strukture koje po nekim normama i vrijednostima odudaraju od uže ili šire roditeljske kulture, a mogu biti snažno posredovane tržištem, slobodnim vremenom i potrošnjom (Perasović 2001). Društveno okruženje i kontekst u kojem je anarho punk pokret na prostorima Hrvatske doživio procvat dao je pokretu dosta "materijala" za djelovanje i opstanak. U vrijeme krvavoga rata, rigidnoga nacionalizma, šovinizma i ksenofobije, medijske cenzure i propagande svrstati se u red onih koji su protiv rata, koji odbacuju mržnju prema drugome samo zbog nacionalnosti i vjere, značilo je tražiti radikalnu promjenu društva.

Važan kanal u izražavanju svojih stavova o društvu koje ih okružuje imala je glazba, najčešće punk ili hardcore, dva do tada razdvojena glazbena pravca koja su doživjela svojevrsno ujedinjenje. Mladi su, bez obzira na umijeće sviranja, kroz bendove slali poruke mira, tolerancije i slobode, kritizirali društvo, pristrane medije u službi vlasti i izrugivali se s dominantnom kulturom. Tekstovi pjesama su često direktno prstom upirali u državu i vlast, te ih optuživali da su upravo oni ti kojima je u interesu rat, koji koriste za osobne interese, novčanu i imovinsku korist te moć.

[34]

"Zar vam nije jasno? Šta to?

Da se to dešava, kad države oslabe, pa pokreću ratove, da je nahrane i obnove, nema države nastale, bez revolucije, što se utjecajem njihovim, pretvore u ratove, krvave...

Hoćete primjere? Sarajevo svakog dana, tisuće granata, što glad ne uspije, uništiti će bombama!"

(Nula, pjesma Sloboda)

Dio je to teksta šibenskog benda Nula koji je pokrenuo lavinu sličnih bendova na sceni. Odnos vladajućih struktura prema ovakvim porukama mladih bio je izrazito negativan. O tome svjedoči i događaj iz studenoga 1995. godine kada su na koncertu u Samoboru trebala nastupiti četiri benda (među kojima i Nula). Koncert nije održan jer je vlast na mlade poslala jake policijske snage, između ostalog i takozvane "Alfe", pripadnike specijalne policije koji su mlade maltretirali po cijelom gradu, tukli ih i izživljavali se na njima, uopće ne mareći o dobi te djece i mladih. Samoborom su odjekivali pucnjevi, a žrtvom policijske brutalnosti postao je svatko za koga su specijalci ocijenili da imaju veze s koncertom. Zanimljivo u ovom slučaju je svakako to što je kao službeni razlog intervencije specijalne policije bio neprijavljanje koncerta i strah od nasilne mladosti, iako je samo par dana prije ovog koncerta u istom prostoru nastupila mlada nada hrvatske dance scene, također na neprijavljenom koncertu. Intervencije policije u tom slučaju nije bilo.

Osim izražavanja kroz glazbu, mladi su težili i stvaranju autonomnih kulturnih centara u kojima bi sami kreirali programe i djelovali prema vani sa sadržajem kojeg u društvu ili uopće nema ili je marginaliziran te vrlo često nazivan podrugljivim imenima. Suradnjom mladih pripadnika/ca anarho punk pokreta s civilnim društvom (koje je tada bilo u povoju) i političkim aktivistima/cama koji su dijelili ideje i razmišljanja pokreta te direktnim akcijama na ulici, nastojalo se ukazivati na određene situacije i pojave u društvu koje su spomenutima bile neprihvatljive. Neke od tih akcija su lijepljenje plakata povodom prvog dolaska pape Ivana Pavla II. u Hrvatsku kojima se pitalo vrijedi li posjet jednog čovjeka novca kojim se moglo obnoviti stotine kuća i domova?; skvotiranje zgrade Doma mladih u Splitu (art skvot 1993), štampanje i dijeljenje novina Preko zidova nacionalizma i rata, itd.

Novine Preko zidova nacionalizma i rata nastale su kao produkt želje za protokom informacija među ljudima jer su službene komunikacije (na

primjer telefonske linije) bile zatvorene, mediji su bili cenzurirani i pristrani te kontrolirani od strane vladajućih, dok je internet još uvijek bio velikoj većini nedostupan. Među građanima zaraćenih zemalja s područja bivše Jugoslavije osjećala se potreba za informacijama. Prvi broj novina Preko zidova nacionalizma i rata, izašao je 1993. godine u nakladi od 5.000 primjeraka. U novinama su pisali ljudi iz Hrvatske, Srbije, BiH, Makedonije i Slovenije. Spomenute novine bile su dobar temelj za nastajanje Zaginflatcha, biltena koji je bio jako važan za neovisno informiranje u vrijeme režima Slobodana Miloševića u Srbiji. Bilten je probijao informacijsku blokadu te bio važan izvor informacija za dio ljudi u Srbiji i izvan nje. Preko zidova nacionalizma i rata bio je naziv i dvije zajedničke turneje bendova iz Srbije i Hrvatske (1998.).

Među pripadnicima/cama anarho punk pokreta važan način informiranja i komunikacije bili su fanzini. Iako su postojali već krajem sedamdesetih i u osamdesetim godinama, zbog političke klime u društvu nije bilo pogodno izdavati nezavisne tiskane materijale. Šira pojava fotokopirnih strojeva u devedesetima dovela je do pravog "buma" fanzinske scene. Fanzini su se pojavili u svakom gradu pa i najmanjim mjestima. Najčešće su sadržavali intervju s bendovima, organizatorima festivala, osobna razmišljanja autora, političke tekstove i stavove kako autora, tako i "dopisnika", preglede lokalnih scena sa prostora bivše Jugoslavije ili drugih država, recenzije muzičkih izdanja i drugih fanzina – sve ono što su mainstream mediji ignorirali. Iako su sadržajno bili različiti – neki su se više posvetili muzici, drugi su bili više "art", treći izrazito politički – svima je zajedničko bilo to da su okrenuti sceni. Ključna je bila komunikacija i širenje informacija o sceni, novim izdanjima. Sve je gurao entuzijazam, želja za nečim drugačijim... U tom pokušaju stvaranja političkog i društveno angažiranog, najviše su se provlačile ideje vegetarijanstva (i znatno manje veganstva) kao političkog i etičkog izbora, razne anarhističke ideje i prakse, osobna promišljanja društva i života, za što je posebno otvoren prostor u kolumnama, raspravljalo se o punku kao subkulturi ili kontrakulturi ili tek svakodnevnim životnim problemima².

²<http://www.kulturpunkt.hr/i/kulturoskop/407/>

Jedna od odrednica anarho punk pokreta je i otpor prema budućem kapitalističkom sistemu koji je trebao zavladatai u Hrvatskoj nakon raspada socijalizma bivše Jugoslavije. To se očitovalo i u DIY (Do It Yourself) načinu izdavanja fanzina, prisutnog i kod snimanja albuma bendova te pokretanje nezavisnih izdavačkih kuća koje su imale drukčiji pristup kako bendovima tako i kupcima. Na gotovo svim pločama ili kazetama pisalo je ne platiti više od xy kuna, čime se nastojalo da kupac ne plati veću cijenu od one potrebne da se ploča, kazeta ili fanzin producira, ali s druge strane i da se zaštititi bendove kako nitko na njima ne bi zarađivao. Općenito su distribucije i distributeri funkcionirali na način da je razmjena stvari bila vrlo poželjan oblik trgovine, čime se pokušavalo umanjiti važnost novca. Sve je to jasno ukazivalo da pokret ima dijametralno suprotno promišljanje o društvu od dominantne kulture koja je vladala (i još uvijek vlada), želja za moći i sve većim profitom.

Entuzijizam koji su pripadnici/e anarho punk pokreta imali go-tih, krajem desetljeća se počinje afirmirati kroz neke nove kanale djelovanja. Dolazi do implementacije dijela pokreta u institucionalizirani sektor civilnog društva, dok jedan dio pripadnika/ca djeluje kroz individualne akcije.

Literatura:

Perasović, Benjamin (2001.) Urbana plemena – sociologija subkultura u Hrvatskoj, Zagreb: HSN.

DRAŽENKA MIHOVILOVIĆ

AKTUALNE SUBKULTURNE SKUPINE U HRVATSKOJ

U svakodnevnom životu ne možemo reći za neku osobu tko je on/ona ili kojoj subkulturi pripada sve do onog trenutka kad tu osobu bolje ne upoznamo. Nove subkulture evoluiraju kada grupa od nekoliko pojedinaca ima jednak strah od toga da postane nešto ili netko što oni zapravo ne žele biti. Ti pojedinci će pronaći način da spriječe da se to dogodi, napraviti će sve da promijene svoje živote. No kako danas definirati subkulturu? Što treba istaknuti u toj riječi, što je ono što trebamo razumjeti?

[38]

Najjednostavniji način da razumijemo što je subkultura bio bi: “kada svoju veliku strast pretvoriš u svoj način života”. Akteri određene subkulture međusobno dijele interese i ostvaruju ciljeve koje ne mogu ostvariti u postojećim društvenim institucijama, upoznaju i oblikuju sebe i izgrađuju svoju osobnost, što je najvažniji učinak djelovanja subkulture na pojedinca. Da bi subkultura doista opstala i bila snažna ona mora imati četiri stvari:

1. predanost – biti potpuno predan svim članovima svoje grupe,
2. identitet – članovi moraju imati osjećaj pripadnosti i povezanosti sa skupinom kojoj pripadaju, stvarati različite perspektive od onih ljudi koji se nalaze izvan skupine,
3. posebnost – čine zajednički ukusi, ideali i vrijednosti same skupine koja se razlikuje od drugih grupa/ skupina,
4. autonomija – biti neovisna skupina, ne oslanjati se na mainstream kulturu, proizvoditi ono što je zaista potrebno za grupu da bi ona mogla funkcionirati i napredovati.

No što je danas sa subkulturama u Hrvatskoj?

Ne možemo reći da je došlo do stvaranja nekih novih subkultura, već možemo konstatirati da je došlo do jačanja već postojećih subkultura, spajanja nekih subkultura ili nestanka nekih subkultura. Sve zanimljivija subkulturalna skupina je i emo subkulturalna skupina koja odjednom u Hrvatskoj postaje sve "popularnija".

Emo subkulturalna skupina

Nastala u Americi, najčešće su je povezivali s gradićem Long Islandom. Emo je zapravo u početku bio jedna vrsta glazbenog žanra no u zadnjih nekoliko godina uzeo je maha i pretvorio se u masovni adolescentski pokret u kojem se naglasak stavlja na otvorenost prema svojim emocijama, ali najviše prema onim tužnima. Emo skupina ili novi tužni klinci kako ih danas zovu se često još i veže uz adolescentsku depresiju, nezdravu introspekciju te samoozlijeđivanje. Ovaj oblik subkulture danas se smatra najvećim adolescentskim fenomenom. Emo skupine prepoznatljive su prema slušanju emo i scream bendova, komuniciranju preko Myspacea, crnoj odjeći, blijedom tenu, crnoj šminki, specifičnim frizurama. Emoi život shvaćaju na melodramatičan način. Svoj život gledaju kroz razne katastrofične scenarije i misle kako ih nitko ne razumije, da su uvijek omalovažavani u društvu te na taj način sebi nanose fizičku bol. S druge strane stručnjaci misle drugačije. Za emo subkulturu kažu kako nju čine djeca i mladi koji su psihički bolesni, nestabilni ili homoseksualne osobe koje nisu prihvaćene u društvu. To su uglavnom pojedinci koji žele što više pažnje privući na sebe jer se osjećaju jako usamljeno. Članovi emo skupine ne smiju "priznati" da pripadaju emo skupini. Često se danas emo subkulturi pripisuje da promiče "kulturu rezanja", međutim emoi češće stimuliraju samoranjavanje. Ono gdje vjerodostojnost ema kao nečeg višeg od modnog pokreta pada jest činjenica da je to kult mladosti. Naglasak stavljam na kult deprimirane, otuđene, melankolične mladosti.

Navijačke subkulture

U Hrvatskoj se ovaj oblik subkulture javio već u osamdesetim godinama. Većinu tih skupina čine mladi ljudi koji osjećaju potrebu za emancipacijom i izgradnjom vlastitog identiteta. Navijače možemo promatrati kroz dvije skupine: jedni su oni navijači kojima navijanje predstavlja odmor, a drugi su oni koji navijanje shvaćaju ozbiljno te onda postaju agresivni i iz navijača postaju razbijači. Danas bi se moglo reći kako navijače možemo gledati na četiri različita načina: navijač kao pravi navijač, navijač iz nekog trenda, navijač kao nasilnik i navijač kao politički aktivist. U posljednjih 15-ak godina navijači su postali politički entitet, njihove poruke su izazivale različite reakcije u javnosti, od prešutnog ili otvorenog podržavanja pa do kritiziranja, a ponekad i pravog demoniziranja. Stoga se postavlja pitanje kako su se navijači pretvorili od "vatrenih" pratitelja sportskih priredbi, orijentiranih prvenstveno na te priredbe, u subkulturu koja se sve više okreće samoj sebi i svojoj ulozi u društvu u kojem egzistira?

U svakom slučaju, navijači su uvijek težili skrenuti pozornost javnosti na sebe, što je važna funkcija nasilja koje prakticiraju ekstremne navijačke grupe. No, osim što joj je cilj skrenuti pozornost javnosti na sebe, navijačka subkultura omogućuje mladim ljudima da na neki način savladaju krizu identiteta. Identitet određene navijačke skupine je ono na čemu se ona temelji, što često dovodi do ekstrema u komunikaciji sa svima koji toj skupini ne pripadaju (odnos "mi i oni").

Nasilje je danas postalo veoma aktualnim i veže se uz navijačke skupine – novinske stranice se sve više pune nasiljem. Na taj način pažnju dobivaju ekstremni navijači koji odjednom tim svojim činom postaju "netko". Danas se subkultura navijača najčešće povezuje samo s nasiljem i nasilničkim ponašanjem. Pod nasiljem se ne smatra samo fizičko, već i simboličko te verbalno nasilje. Naglasak se pokušava staviti na razliku između "ritualnog" i "stvarnog" nasilja. Međutim, danas nema te razlike jer vrlo brzo ritualno

nasilje prelazi u nešto stvarno. Ono što bih ovdje željela istaknuti je to da za sve ove oblike nasilja postoji samo jedna karakteristika – njihovom funkcijom privući pažnju javnosti. No ono što je danas postalo zabrinjavajuće je to što sve češće "neutralni" gledatelji postaju žrtve nasilja te na taj način grupe huligana potiču svoje geslo: nasilje zbog nasilja.

Nasilje je danas najpogodniji i najsigurniji način da se postigne društvena vidljivost – to je ono što prodaje vijest. Navijačke subkulture trebale bi doživjeti neku vrstu "katarze" te na taj način transformirati "opasno" u nenasilje.

Turbofolk – subkultura 21. stoljeća?

Turbofolk se može objasniti na jednostavan način: "Folk je narod. Turbo je sustav ubrizgavanja goriva pod tlakom u cilindar motora s unutarnjim izgaranjem. Turbofolk je gorenje naroda. Turbofolk nije glazba. Turbo folk je miljenica masa."

Turbofolk je glazbeni stil koji je nastao u Srbiji u ranim 90-im godinama. Turbofolk je nastao iz pop-folk glazbenog stila uz velik utjecaj modernih stilova. Turbofolk je bio plasiran kao mainstream kultura koja se odvijala putem institucija kao što su medijske kuće – kuće koje su pokrivali ključni ljudi bivšeg režima. Te kuće su proizvodile medijske sadržaje, pa tako i zabavne sadržaje. Imali su izvore prihoda koji su bili povezani s režimom, a novac koji je ulazio u medijske tokove nije bio čist. Kada razmišljam o turbofolku na razini stila, to je hibridni medijski žanr i glazbeni pravac. Turbofolk je izrazito urbani fenomen – urbani zato što se događa u gradu i pod utjecajem je Zapada – spaja hippie, rock, rave, techno glazbu sa novokomponiranom narodnom glazbom. Turbofolk je od početka gledan kao subkultura dizelaša, kriminalaca, "sponzoruša", povratnika sa ratišta. Ova subkultura je iz kriminalnih krugova sa periferije grada prešla u masovne medije i postala mainstream.

Hrvati su opsjednuti ovom kulturom u kulturološkom i civilizacijskom smislu – turbofolk pokretu je pošlo za rukom ono što ni jednom pokretu do sada nije uspjelo. Činjenica je da turbofolk opstaje. Ta subkultura se nameće kao jedina i ispravna, ne tolerira ništa drugačije, ništa što nije turbo. Stil života turbofolka je prihvaćen jer je usko vezan uz turbo potrošačko društvo i kapitalizam koji je postao svakodnevnica. Kada spomenemo riječ turbofolk u glavama većine ljudi prođu kriminalci, uživatelji droge i sl. No, zanimljivo je da je njihov stil života toleriran u svim krugovima društva.

Crkva se sve više obrušava na metalce i rokere, a najmanje na predstavnike turbofolka. Turbofolk je u startu pokušao naći zajednički jezik s Crkvom i vlasti jer su pripadnici tog miljea znali da ih ne mogu svladati. Bolno je što su Crkva i vlast sve to prihvatili i nasjeli na turbofolk kao na normalnu kulturu. S druge strane slušamo svakim danom kako ljudi na vlasti i u Crkvenim krugovima govore da je očuvanje naše kulture i jezika naš glavni cilj. Pa što je tu više naše!?

[42]

Moje je mišljenje da kultura turbofolka propagira sedam smrtnih grijeha i kriminal kao način življenja. Ovaj pokret je u posljednjih deset godina tisućama hrvatskih građana isprao mozak, duhovno ih uništio, ispraznio, stvorio turbo potrošačke lutke koje će cijeli svoj život sanirati posljedice iz turbo mladosti. Turbo kultura ne priznaje prirodnu ljepotu, a o unutarnjoj da i ne govorim. Turbofolk udara na sve, čak i na ono najbitnije – na instituciju obitelji. Sve postaje isprazno i bezvrijedno, a cijenu nema više niti jedan jedini ideal. Crkva sve to mirno promatra dok ova kultura svakim danom uništava njezine temelje. Ožiljci ove kulture nisu više samo površinski – oni su postali i ostat će duboki i bolni ožiljci.

Teško mi je razumijeti one koji ovu “kulturu” preuzimaju kao smisao svojeg života. To su žrtve mode, jedne kulture, primitivizacije društva. Nisu u mogućnosti vidjeti dalje od svog nosa i poput ovaca u stadu slijede trend primitivizacije i balkanizacije ovog našeg jadnog, napaćenog društva.

Literatura:

Perasović, Benjamin (2001.) Urbana plemena, sociologija subkultura u Hrvatskoj, Zagreb: Sveučilišna naklada.

Lalić, Dražen; Pilić, Damir (2001.) Na mladima svijet zastaje, grupni intervju s mladim splitskim delikventima, Zagreb: Znanost u džepu, naklada Jesenski i Turk.

Perasović, Benjamin (2007.) Smrt subkultura mladih, Zagreb: Vijenac, 1. ožujka 2007.

Ivančić, Tomislav (2006.) Dijagnoza duše i hagioterapija, Zagreb: Teovizija

IVAN VUK

MORALNA PANIKA

Moralna panika je instrument kojim se pokušava ponovno utemeljiti stavove i vrijednosti većinske, dominantne društvene skupine koja upirući prstom u one koji se izdvajaju iz mase želi poručiti da se tako ne smije, da su to nosioci negativnih društvenih promjena, da su oni protagonisti crne kronike koju svakodnevno susrećemo u medijima i pričama oko nas. I onda obično baš zbog tih razlika u stavovima, vrijednostima i obrascima ponašanja, ali i načinu odijevanja, fizičkom izgledu itd. svrstavamo se u dominantnu kulturu, subkulture i kontrakulture.

[44]

Valjda je to neka "instinktivna" potreba ljudskih bića da stvari organiziraju, etiketiraju i stavljaju u ladice kako bi pojednostavili ono što je prekompleksno da bi to doista razumjeli. A tko razvrstava, etiketira i razdjeljuje? Oni koji su dio dominantne skupine. Jer oni su većina i oni uzimaju za pravo reći da su oni koji nisu pomodni i ne žive copy-paste život drugačiji i zbog toga ih treba drugačije zvati. Pri tome ne mislim da je to nužno loše jer je pomoglo u proučavanju zamršenosti ljudskih procesa. Međutim, ako danas, u 21. stoljeću, spomenete subkulturu ili kontrakulturu, javljaju se aluzije na nešto što ne čini većinu i što je pritom pomalo čudno pa onda valjda i trunčicu negativno. A sve je to posljedica socijalizacije kroz razne komponente manipulacijskih, indirektno nametnutih ili, kako mi to volimo reći, odgojnih metoda i instrumenata.

Upirući prstom, manipulirajući druge i iskrivljujući stvarnost, moralni poduzetnici pokušavaju opravdati sami sebe i vlastite mane. Potom dominantna kultura taj obrazac reproducira i s tim nastavlja živjeti, uvjereni da tako doista prema nekim (prirodnim) zakonima treba biti. Moralna panika se uvijek usmjerava prema onima koji su "iskaču" iz mase, koji su pomaknuli

granice i svojim životnim stilom počeli rušiti sustav koji dominantna kultura gradi već desetljećima s ciljem dominacije i "usklađenosti" društva. Naravno, potrebno je naglasiti da se ovdje ne radi o kakvoj teoriji zavjere koja kaže da svijetom vlada manjina koja kontrolira većinu. Svi članovi dominantne kulture sudionici su stvaranja tog morala koji određuje što je ispravno, a što ne. Ako neki pojedinci pređu granice tog definiranog sustava, tada se radi o dijelovima društva koji se više ne uklapaju u društveno prihvaćene norme i na koje se gleda sa posebnom pozornošću. Taj "neuklopljeni" dio društva nije nužno subkultura ili kontrakultura. U svakom slučaju, dominantna kultura nastoji zatvoriti rupu u sustavu okrivljavajući nekoga. Problem se često naglo rješava, bez dubinskog promišljanja, donošenjem kratkoročnih i površnih mjera koje neće suzbiti uzroke nastanka takvog ponašanja nego samo uništiti njihove posljedice. Darkeri, štemeri, hipiji, punkeri, navijači, homoseksualci i hip-hoperi samo su primjeri nekih subkultura koje postoje u društvu, bit će ih i u budućnosti. Oni su dio društva koji je odbacio neke društvene norme i time se izdvojio od mase. Obično se to vidi na "prvi pogled", zahvaljujući fizičkim i materijalnim obilježjima koja su drugačija i plijene pažnju.

Dominantna kultura takve pojedince i skupine doživljava potencijalno opasnim jer postoji mogućnost da izazovu promjene u ustaljenom sustavu. Stoga, preoblikovanjem i preuveličavanjem informacija te generalizacijom stavljaju te skupine u određene okvire, prokazujući ih ostatku većinske kulture.

Kada su nedavno huligani na utakmici jednog poznatog zagrebačkog nogometnog kluba sudjelovali u fizičkom obračunu, a potom i nemirima koji su se proširili i izvan stadiona, mediji su istoga trenutka počeli pričati o agresivnim navijačima tog nogometnog kluba: oni su stalno u potrazi za nasiljem, izrazito su destruktivnoga ponašanja, potencijalno su opasni za društvo itd. Svim su medijima bila puna usta navijača. Ali nije bilo govora o tome da se radilo o nekolicini huligana koji ne moraju nužno biti povezani s navijačima. Također nije bilo govora da određenu suodgovornost nosi i

[45]

[46]

policija koja je tijekom incidenta provodila snažne represivne mjere koje nisu bile potrebne u tolikoj mjeri. Zašto? Jer su policija i druge institucije dio dominantne kulture i sustava, jednako kao i mediji. A logično je da "svoj neće napadati svoga". O navijačima je već stvorena loša slika i pripisuju im se da su agresivni, opasni, loši, neodgojeni, a sada ih se povezuje i s huliganima. To se događa kako bi dominantna kultura stvorila paniku u društvu koja će rezultirati osuđivanjem optuženih te reafirmacijom većinske kulture. U slučaju navijača, tek se ponekad, i to ne u udarnim terminima, potiho i indirektno znalo spomenuti kako je potrebno napraviti razliku između pravih navijača i huligana. Potom su na vidjelo izašli dokazi i izjave nedužnih prolaznika koji su također postali žrtve represije organa reda, no njima se nije davao veliki naglasak i senzacionalistički pristup kao onome prije. Policija je nakon ozlijeđivanja jednog njihovog djelatnika odmah zatražila proširenje ovlasti za korištenjem represivnih sredstava, ali nije rekla ni riječi o svojim pogreškama niti je prihvatila suodgovornost za uzroke i posljedice tih nemira. Mladi su uvijek bili agenti promjene. Oni su također prvi na kojima se odražava neka društvena promjena te su zbog toga često izdvojeni od ostatka društva. Mladi se često prikazuju delinkventima, neodgovornima, nasilnima, nesigurnima, bez dovoljno iskustva i jednostavno nespremna poštivati pravila i norme društva. Često čujemo kako mlade karakterizira velika stopa samoubojstava, nasilja, neodgovornog seksualnog ponašanja, delinkvencije, destrukcije, neozbiljnosti... Mladi stalno žele promjene i nova iskustava pa pritom iskušavaju nove stvari, stvaraju nove obrasce ponašanja i nove životne stilove. Često ne mareći za pravila "odraslih", mladi unose promjene i izlaze iz okvira opće prihvaćenih normi. Zbog toga su savršen predmet moralne panike. Tučnjava u školi, pljačka maloljetnika na tramvajskoj stanici ili samoubojstva su događaji koje masovni mediji pokušavaju prikazati kao sastavi dio osobnosti adolescenata. Te događaje u medijima prikazuju više puta na različite načine stvarajući dojam kod promatrača da ih se dogodilo puno više nego što je doista u stvarnosti. Generalizacijom dovode do stvaranja stavova kod gledatelja da je cijela

populacija mladih sklona samoubojstvima, nasilju, neodgovornosti. No, izostaje pitanje zašto je došlo do toga, gdje bi se pritom mogli dublje argumentirati razlozi koji su posredovali tim događajima. Razbacuje se površnim frazama i biranim riječima kako bi se ponudilo objašnjenje. Ali do srži problema ne želi se prodrijeti jer bi to zahtjevalo veći angažman i resurse za rješavanje problema. Klasični je primjer zlostavljanje u školama, gdje ne samo mediji nego i cijeli obrazovno-odgojni sustav čine vrlo malo kako bi se detaljno iskorijenio taj problem. Svi akteri tek palijativnim mjerama pokušavaju ublažiti problem. Jedan, gotovo smiješan, pokušaj rješenja nasilja među mladima su napisi postavljeni na ulazima u škole s porukom "Ovo je mjesto nulte tolerancije na nasilje".

Uvijek aktualni problem neodgovornog seksualnog ponašanja mladih, koji se u medijima prikazuje potpuno senzacionalistički, poput komercijalne robe bez ikakve edukativne poruke mladima, rješava se na jednom radionicom i eventualno dva do tri školska sata posvećena toj temi. A vijest poput one o 13-godišnjaku iz Velike Britanije koji je postao otac prikazana je poput pozitivne i divne roditeljske bajke iako se radilo o djetetu koje nije svjesno niti spremno odgajati dijete.

Stvaranje moralne panike možemo naizgled promatrati kao instrument obrane slabih koji se boje za održanje vlastitog sustava vrijednosti. Međutim, radi se o dominantnoj i većinskoj društvenoj skupini koja, čini se, sve više cijeni površne osobine individualaca. Trebamo pokazati da drukčije nije nužno negativno, da promjene ne moraju biti bolne i da cjelokupno društvo mora težiti prihvaćanju različitosti. To je preduvjet za zdravo društvo koje može napredovati na dobrim temeljima.

Literatura:

Perasović, Benjamin (2001.) Urbana plemena, sociologija subkultura u Hrvatskoj, Zagreb: Sveučilišna naklada.
www.index.hr | www.dnevnik.hr | www.net.hr
http://en.wikipedia.org/wiki/Moral_panic

[OBRAZOVANJE MLADIH]

STANDARDI
ŠKOLARINE

SUBVENCije
STIPENDIJE

EUROPSKA DIMENZIJA
EUROPSKI IDENTITET

EUROPSKO GRAĐANSTVO

VISOKO OBRAZOVANJE

MENTALNO ZDRAVLJE

STUDENSKA SAVJETOVALIŠTA

NATALIJA LUKIĆ

ŠKOLARINE ČINE MANJI DIO STUDENTSKOG STANDARDA

[50]

U posljednjem desetljeću postoji globalni trend povećanja studentske populacije, koji državna sredstva za visoko obrazovanje čini sve manjima te se javlja potreba za novim načinima financiranja. Rješenje problema se nalazi u osiguravanju sredstava iz privatnih izvora što izlaže visokoškolske ustanove djelovanju tržišta. U vrijeme dok se vode rasprave o najboljim modelima financiranja javnog visokog školstva ostaje dobro poznata činjenica kako je visoko obrazovanje bilo (i ostalo) skupo, što može na više načina utjecati na participaciju u visokom obrazovanju. No u nizu troškova koji prate studiranje, školarine predstavljaju manji dio. Kroz ovaj tekst ću nastojati dati pregled studentskog standarda iz perspektive studenta. Potrebno je postaviti pitanje kakvi su životni uvjeti studenata, sustav i dostupnost stipendija, kvaliteta subvencioniranih usluga. Sve navedeno čini studentski standard i povezano je sa (ne)kvalitetom studiranja.

Kako je "hendikep" uslijed neposjedovanja fakultetske diplome sve više prepoznat, u posljednjem desetljeću javlja se trend povećanja broja mladih sa visokim obrazovanjem. "Tako je u periodu između 1990. i 2005. godine ukupna studentska populacija povećana za 82%. Do porasta je osobito došlo u području društvenih znanosti i to među studentima koji djelomično plaćaju školarinu. U isto vrijeme broj studenata čije su školarine u potpunosti pokriven javnim financiranjem školstva se smanjio" (Babić, Matković 2006: 1). Proces komercijalizacije i omasovljivanja obrazovanja naglasio je otprilike poznate činjenice: visoko obrazovanje je skupo i nemaju svi jednake šanse za participaciju. Prethodne dvije godine kao studentica sociologije našla sam

se na Filozofskom fakultetu u Zagrebu okružena transparentima: "Imamo pravo na besplatno obrazovanje", "EU-tanazija obrazovanja", "Obrazovanje – pravo a ne privilegija". To je bio početak studentskih prosvjeda i blokade Sveučilišta sa zahtjevom za besplatnim (javno financiranim) visokim školstvom. U fokusu se našao zahtjev za ukidanjem školarina, ali se pitanje studentskoga standarda nije uspijevalo probiti u prvi plan. U nastavku teksta ću iznijeti pregled studentskog standarda kako bih pokazala da su se školarine, koje predstavljaju manji dio troškova studentskog života, našle u fokusu interesa, dok pitanje cjelokupnog studentskog standarda u Hrvatskoj ostaje u pozadini rasprava o visokom obrazovanju.

U Bolonjskoj deklaraciji istaknuta je "socijalna dimenzija koja podrazumijeva mjere koje poduzimaju vlade kako bi pomogle studentima, osobito onima iz socijalno ugroženih skupina, financijski i ekonomski, te im omogućile usluge savjetovanja sa ciljem proširenja pristupa visokom obrazovanju" (Puzić, Doolan, Dolenc 2006: 245). Iako nejasno definirana, "socijalna dimenzija" prije svega ističe financijsko opterećenje studenata zapostavljajući time nematerijalne prepreke (Puzić, Doolan, Dolenc 2006). Pierre Bourdieu smatra da za uspjeh u obrazovanju nisu dovoljni samo ekonomski resursi, odnosno ekonomski kapital, već da učenici također moraju raspolagati i određenim kulturnim predispozicijama, koje naziva "kulturnim kapitalom". No ukoliko se fokusiramo samo na financijske troškove, potrebno je postaviti pitanje kakav je cjelokupni studentski standard u Hrvatskoj te koje su stvarne mogućnosti uspješnog završavanja fakulteta za studente iz deprivilegiranih društvenih skupina?

[51]

Izravni troškovi studiranja

Iako su školarine bitna tema u kontekstu komercijalizacije visokog školstva, za stvarnu mogućnost pristupa visokom obrazovanju i za uspješno završavanje fakulteta bitniji je cjelokupan studentski standard koji bi se trebao naći u fokusu rasprava. "U sustavu školarina na sveučilištima u

Hrvatskoj razlikuju se redoviti studenti koji studiraju uz plaćanje i studenti koji su financirani potporama Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa. Ti su studenti oslobođeni plaćanja školarine. Različiti fakulteti naplaćuju različite iznose školarina. U akademskoj godini 2007./2008. prosječna je godišnja školarina (subvencija) po studentu Sveučilišta iznosila 6.855 kuna (Filipčić 2009: 5). No ukoliko su upisali fakultet uz potporu MZOŠ-a, svi studenti regularno plaćaju troškove koji su dio procesa studiranja i ne mogu se nikako zaobići. Za početak to su administrativni troškovi koji uključuju upisnine, naknade za studentske obrasce, obranu diplomskog rada, seminarske radove.

Izravni troškovi studija se ne odnose samo na školarine i administrativne troškove, nego i na knjige, pribor te druge radne materijale. Loše opremljena knjižnica, nepostojanje ili nemogućnost pristupa relevantnim studentskim materijalima iziskuje financijska sredstva koja su neravnomjerno raspoređena među studentima, a ovise i o fakultetu koji pohađaju (Doolan McPhil 2009: 5). Ovaj problem izdataka posebno je izražen na fakultetima na kojima određeni profesori od studenata očekuju kupovanje zadane literature (dotičnog profesora) te na fakultetima na kojima studenti koriste skupe materijale. Uzimajući u obzir sve što čini izravne troškove studiranja (školarine, administrativni troškovi, troškovi materijala i literature) iznos može znatno porasti. To predstavlja prepreku prvenstveno studentima nižeg socioekonomskog statusa koji se ne mogu osloniti na financijsku potporu obitelji. Istraživanja (Matković, Tomić, Vehovec, 2010) ukazuju na činjenicu da su šanse za završavanje studija prije svega vezane uz socioekonomski status studenata. Završnost je posebno lošija kod studenata iz nižeg socioekonomskog statusa koji ne plaćaju školarinu, što sugerira da postojeći instrumenti financijske pomoći za neakademske troškove nisu dostatni ovoj skupini.

Indirektni troškovi studiranja

Iako životni (indirektni) troškovi čine najveći dio troškova studiranja, posebno za studente koji dolaze iz nesveučilišnih gradova, rijetko su u fokusu rasprava o visokom obrazovanju. Bitno je istaknuti kako u Hrvatskoj ne postoje sustavna istraživanja kvalitete života studenata i realnih troškova studiranja (Farell 2009: 3) što samo upućuje na to da se mnogo toga nije uzimalo u obzir pri osmišljavanju politike javnog obrazovanja. No u Institutu za obrazovanje izračunali su da životni troškovi iznose "daleko više od godišnjih školarina" te se ističe da "studenti koji ne dolaze iz sveučilišnih gradova trebaju godišnje prosječno osigurati između 14.000 kn ako žive u domu i 30.000 kn ako unajmljuju stan, a to je oko 50 posto studenata koji studiraju u drugom gradu, bez osobnih troškova, kompjutora, odjeće i telefona. Za 18% kućanstava troškovi studiranja su previsoki u odnosu na njihov dohodak" (Farell 2009: 3).

Studentica Nea Tanović tvrdi da životni troškovi predstavljaju jedan od ključnih problema studenata slabijeg socio-ekonomskog statusa, bez dostatne obiteljske, financijske ili slične potpore. Ističući svoj vlastiti primjer smatra da "studenti koji i/ili: a) svakodnevno putuju na predavanja u Zagreb, b) ne stanuju s roditeljima u gradu/mjestu iz kojega dolaze i roditelji im nisu u mogućnosti financijski pomagati, c) ne žive u studentskom domu i d) dijele stambene troškove s drugim studentima u Zagrebu, imaju mjesečni trošak od minimalno 3.550 kn... zbog čega moraju honorarno raditi kako bi podmirili životne troškove" (Tanović 2009: 4).

Mehanizmi podmirivanja troškova života

Nekoliko je mehanizama koji bi studentima trebali pomoći pri podmirivanju troškova života: stipendije i krediti, subvencije te financijska potpora obitelji (što je slučaj kod većine studenata). No u praksi do izražaja dolaze brojni nedostaci sustava financijske potpore. Tako u današnjem sustavu stipendiranja imamo socijalno neosjetljive stipendije (stipendije se smatraju

samo dodatkom na već postojeću obiteljsku financijsku potporu) i slučajeve multipliciranja stipendija. Farell ističe da “u području stipendiranja imamo situaciju u kojoj na preko 130.000 hrvatskih studenata ide samo 10.000 državnih stipendija, a od kojih se oko 70% dodjeljuje na temelju kriterija izvrsnosti (rezultati na prijemnim ispitima ili prosjek ocjena), a tek 30% na temelju potrebe (na osnovi prihoda obitelji)” (Farell 2009: 3). Takav oblik stipendiranja opet pogoduje studentima iz privilegiranih obitelji budući da oni češće posjeduju veći kulturni kapital i stoga imaju i bolje ocjene.

Sadašnji sustav stipendiranja stipendije smatra samo dodatkom na već postojeću obiteljsku potporu. Stipendija je često niža u siromašnijim županijama i gradovima pa može iznositi od 500 do 800 kn (često se isplaćuju i retrogradno) što nije dostatno za podmirenje realnih troškova života. “Ukoliko student ostvari pravo na jednu stipendiju koja pokriva samo dio troškova, ne smije primati niti jednu drugu stipendiju ili sličan oblik financijske potpore u svrhu potpunog pokrića direktnih i indirektnih troškova” (Tanović 2009). No u praksi to pravilo ne funkcionira pa je moguće da jedan student prima više stipendija (gradsku, državnu, komercijalnu), dok drugi ne dobivaju ništa. Sustav alternativnih oblika potpora, mjesečnih ili jednokratnih (tzv. one-off grants), kao ni sustav punih stipendija koje bi trebale dodjeljivati visoka učilišta i fakulteti nije razvijen.

Sljedeći mehanizam na koji se studenti mogu osloniti su krediti. No u Hrvatskoj ne postoji razvijen sustav niti kultura uzimanja zajmova za obrazovne potrebe te je relativno mali broj stipendija. Stoga je mogućnost studiranja uvelike određena ekonomskim statusom obitelji (Doolan McPhill 2009). Subvencije su još jedan mehanizam financijske potpore. No formalno postojanje subvencioniranja studentskog smještaja, prijevoza ili hrane ne podrazumijeva i kvalitetu subvencioniranih usluga. Iako kvaliteta subvencioniranih usluga zahtijeva zasebnu raspravu, treba istaknuti kako se subvencije koje formalno postoje nisu uvijek u mogućnosti i realizirati. Dobar

primjer predstavlja subvencioniranje stanarine, no pojedini najmodavci ne žele sklapati ugovore sa studentima čime ih dovode u situaciju da ne mogu iskoristite taj oblik subvencije (Filipčić 2009: 5).

Sve navedeno daje uvid u studentski standard i pokazuje da troškovi studiranja mogu biti prilično visoki ne samo za studente nižeg socio-
imovinskog statusa već i za obitelji u kojima studira više članova. Većina studenata u Hrvatskoj stoga bi trebali prije svega biti zahvalna roditeljima budući da je mogućnost studiranja uveliko određena ekonomskim statusom i potporom obitelji. Za manje privilegirane skupine nije pokazana osjetljivost i potpora u politici javnog obrazovanja. Studentski standard zaslužuje važno mjesto u raspravama o visokom obrazovanju jer može stvoriti barijere završetku studija ili mogućnosti studiranja uopće. No studentski standard povezan je i s kvalitetom studiranja, mogućnostima za akademsku mobilnost te usvajanjem znanja i kompetencija koje kao studenti stječemo, a s kojima ćemo se naći na hrvatskom i europskom tržištu rada.

[55]

Na kraju je bitno istaknuti da iako financijske potpore mogu pomoći reducirati barijere za uključivanje u visoko obrazovanje, ne mogu osigurati prevladavanje nejednakosti šansi za one iz manje privilegiranih društvenih skupina budući se pokazalo da zbog brojnih nematerijalnih faktora, upravo oni često gube šansu za sudjelovanje u visokom obrazovanju znatno prije realne mogućnosti upisa na studij (Kovač 2005: 41).

Literatura:

Babić, Z., Matković, T., Šošić, V. (2006.) Strukturne promjene visokog obrazovanja i ishodi na tržištu rada, Zagreb: Privredna kretanja i ekonomska politika.

Doolan, K., Matković, T. (2008.) Koga nema? O (ne)jednakim mogućnostima u utrci za akademskim kvalifikacijama u Hrvatskoj

URL: <http://www.iro.hr/hr/javne-politike-visokog-obrazovanja/kolumna/koga-nema-o-nejednakim-mogucnostima-u-utrci-za-akademskim-kvalifikacijama-u-hrvatskoj/> (17.5.2010.).

Doolan MPhil K. (2009.) Socijalno neosjetljive prakse – primjeri iz hrvatskog visokogobrazovanja URL:http://www.iro.hr/userdocs/File/pno_kolumna/Socijalno_neosjetljive_prakse.pdf (14.5.2010.).

Doolan, K., Dolenc, D., Pužić, S. (2006). Socijalna dimenzija „Bolonjskog procesa“ i (ne) jednakost šansi za visoko obrazovanje: neka hrvatska iskustva, Sociologija sela.

Filipči, P. (2009.) Makroekonomija gubljenja statusa redovitog studenta ili fiskalne posljedice (ne)položenog ispita, Financijska teorija i praksa.

Farnell T. (2009.) Osigurava li besplatno obrazovanje jednak pristup obrazovanju? Kolumna javne politike visokog obrazovanja.

URL: http://www.iro.hr/userdocs/File/pno_kolumna/IRO_besplatno%20obrazovanje.pdf (15.5.2010).

Kovač, V. (2005.) Zbornik radova "Stipendije.info" – Uloga stipendija u povećanju akademske mobilnosti: Prema analizi željenih dimenzija akademske mobilnosti i demokratizacije visokog obrazovanja, Zagreb: Studentski informacijski centar.

Matković, T., Tomić, I., Vehovec, M. (2010.) Efikasnost nasuprot dostupnosti? O povezanosti troškova i ishoda studiranja u Hrvatskoj, Revija za socijalnu politiku.

Tanović, N. (2009.) Studij i socio-ekonomski status. Kolumna javne politike visokog obrazovanja.

URL: <http://www.iro.hr/hr/javne-politike-visokog-obrazovanja/kolumna/studij-i-socioekonomski-status/> (1.6.2010.).

MONIKA RAJKOVIĆ

EUROPSKA DIMENZIJA U OBRAZOVANJU – SADRŽAJ, VRIJEDNOSTI

Prema istraživanju o mladima u kontekstu EU više od 50% mladih i starijih je nedovoljno informirano o "novoj Europi" (pod čim podrazumijevam pojam Europe kao prostora koji određuju države članice Europske unije) (Ilišin 2005). Glavni cilj Europske unije jest uspostavljanje "mira, napretka i stabilnosti" (Fontaine 2006: 5), odnosno stvaranje društva utemeljenog na ljudskim pravima i temeljnim slobodama građana. Od davne povijesti, kada god želimo mijenjati duboko ukorijenjene stavove društva, krećemo od mladih, dakle, instrument koji odabiremo za te promjene je obrazovanje. Tako se i vizija Europske unije nastoji utjeloviti kroz uvođenje europske dimenzije u obrazovanje. U radu se dotičem toga što podrazumijeva uvođenje europske dimenzije u obrazovanje, kako se to može ostvariti te koji su zapravo razlozi njezinoga uvođenja u područje školstva. Također, govorim o pojmovima europskog identiteta i europskog građanstva, koji nastaju kao posljedica uvođenja europske dimenzije u obrazovanje.

Kada sam se u petom razredu osnovne škole prvi puta susrela sa pojmom Europe, ona je bez razmišljanja podrazumijevala jedan od sedam kontinenata svijeta čije granice određuju Atlantski ocean na zapadu, Sjeverno more na sjeveru, gorje Ural na istoku, Kaspijsko jezero, Kavkaz i Crno more na jugoistoku te Sredozemno more na jugu. Danas, kada netko spomene Europu, sve je češće potrebno i popratno objašnjenje govorimo li o prostoru koji se proteže od 9°30' zapadne do 68°5' istočne zemljopisne

dužine i od 71°11' sjeverne do 36° južne zemljopisne širine ili o EU(ropi), uniji 27 zemalja članica koje karakterizira jedinstveno tržište, ekonomska i monetarna unija te zajednička vanjska i unutarnja politika. Bili mi eurooptimisti ili europesimisti, moramo priznati da je Europska unija postala naša svakodnevica, a o svemu što nas okružuju u tolikoj mjeri trebali bismo nešto znati.

Prema istraživanju o mladima u kontekstu EU više od 50% mladih i starijih je nedovoljno informirano o toj "novoj Europi" (Ilišin 2005). Nakon ovog podatka zapitam se o relevantnosti svih ostalih podataka dobivenih u navedenom istraživanju, jer koliko uopće mogu ti mladi reći o pozitivnom ili negativnom stavu ulaska Hrvatske u EU, ako ne znaju ni osnovne podatke o njezinim ciljevima, institucijama ili njezinoj politici. Nezainteresiranost većine mladih za problematiku Europske unije dobro je poznata, a ne trebamo ni spominjati česte podatke o tome kako se veliki broj mladih i starijih ne osjeća "Europljaninom", dok svoj nacionalni identitet ističu i naglašavaju odjećom, pjesmama ili crtežima po tijelu kad god i gdje god to stignu.

[58]

Glavni cilj Europske unije je uspostavljanje "mira, napretka i stabilnosti" (Fontaine 2006: 5), te se na području ujedinjenih zemalja želi postići da građani njeguju jednake vrijednosti koje uključuju "vjerovanje u ljudska prava, socijalnu solidarnost, slobodu poduzetništva, poštnu podjelu plodova gospodarskog rasta, pravo na zaštićen okoliš, poštovanje kulturnih, jezičnih i vjerskih različitosti te skladan spoj tradicije i napretka" (Fontaine 2005: 7). Ne razmišljajući o tome da li su spomenuti ciljevi samo politika ili stvarne vizije, mislim da nema osobe koja bi rekla da ne želi uspostaviti ovakvo društvo – društvo mira, tolerancije i poštivanja ljudskih prava. Od davne povijesti, kada god želimo mijenjati duboko ukorijenjene stavove društva, krećemo od mladih, dakle, instrument koji odabiremo za te promjene je obrazovanje. Tako se i vizija Europske unije, koja nastaje kao

odgovor na grozote svjetskoga rata, da se pojedinci u Europi osjećaju kao Europljani i kao takvi zajednički djeluju za dobrobit čitave Europe, nastoji utjeloviti kroz uvođenje europske dimenzije u obrazovanje. 1988. godine je donesena "Odluka o uvođenju europske dimenzije u obrazovanje" koja sadrži 4 osnovna cilja: jačanje osjećaja europskog identiteta kod mladih ljudi, priprema mladih ljudi da zauzmu udio u ekonomskom i društvenom razvoju EU, upozoriti mlade na prednosti koje EU nosi te na izazove koje uključuje i poboljšati znanje mladih o EU i zemljama članicama te osvijestiti važnost suradnje između zemalja članica i ostalih država svijeta (Diggins 1997).

Europska dimenzija u obrazovanju, neovisno o kojem autoru govorimo, uvijek će uključivati pojam europskog identiteta. No što je to europski identitet? Što mi to zapravo želimo stvoriti kod mladih ljudi? Convery&Kerr (2005: 23) europski identitet definiraju kao "temeljna potreba da pojedinci djeluju svrhovito kao građani Europske unije". Beernaert (1998) navodi tri dimenzije aktivnog (europskog) građanstva – afektivna, kognitivna i pragmatična dimenzija. Ja smatram da je europski identitet upravo ta afektivna dimenzija, nešto osobno što nas čini djelom jedne cjeline i zbog čega se osjećamo kao da smo i mi dio te velike Europe. No prihvaćanje europskog identiteta teško se postiže i malen broj ljudi se osjeća "Europljanima". Jedan od glavnih razloga je strah od gubitka nacionalnog identiteta. Da li je to zaista tako? Ja smatram da nije. Nacionalni identitet i europski identitet nisu kontradiktorni, već mogu biti komplementarni i međusobno se nadopunjavati. Sama EU temelji se na tome da je različitost naroda najveće bogatstvo Europe i mnoštvo različitih kultura je ono što joj daje njezinu čar i ljepotu. Moglo bi se reći da sve zemlje Europe grade svoje temelje na jednakim vrijednostima i baš bi te vrijednosti, po mom mišljenju, trebale biti temelj europskog identiteta i djelovanja Europljana. Također, formiranje europskog građanstva značilo bi i razbijanje stereotipa i predrasuda o pojedinim narodima, što bi samo po sebi trebalo smanjiti rasizam i ksenofobiju, a povećati toleranciju među građanima različitih država.

[60]

Ukoliko se složimo da formiranje europskog identiteta samo po sebi nije nešto negativno i loše i ne znači rušenje tradicionalnih vrijednosti i brisanje nacionalnih simbola, već nešto dobro čime želimo formirati mlade ljude kao aktivne građane demokratskog društva temeljenog na ljudskim pravima, postavljamo si pitanje kako formirati europski identitet kod mladog čovjeka. Diggins (1997) navodi tri stupnja kroz koja se promiče europska dimenzija u obrazovanju (a time i formira europski identitet). To su: informiranost o Europi, izgradnja odnosa, te razvoj osjećaja odgovornosti spram Europe. Složila bih se sa stupnjevima koje Diggins spominje i mislim da bi baš te faktore trebala sadržavati europska dimenzija u obrazovanju.

Informiranost o Europi – povijesna i geografska dimenzija (razvoj EU, informacije o kulturi i umjetnosti...) je dimenzija koja se po mome mišljenju najlakše ostvaruje i može se integrirati u svaku školu kroz različite predmete (povijest, geografija, likovna umjetnost, glazbena umjetnost) i kroz različite nastavne metode u kojima se potiče aktivnost učenika. Stjecanje znanja o drugim kulturama pomaže nam da shvatimo različitosti kao nešto što Europi daje bogatstvo. Jedan od načina učenja o drugim kulturama daje nam Michael, nastavnik o kome pišu Convery&Kerr (2005: 30). Michael je našao način da informira učenike o drugim europskim državama tako da ih je zamolio da nacrtaju stvar s kojom se susreću u svakodnevnom životu, a dolazi iz neke druge europske zemlje (BMW iz Njemačke, pizza iz Italije, itd.). Mislim da je ovo izvrsna metoda rada koja se može primijeniti na svim stupnjevima obrazovanja, od predškolskoga do srednjoškolskoga. Smatram da na taj način pokazujemo učenicima međusobnu isprepletenost i međuovisnost kultura različitih naroda.

Sljedeći stupanj koji Diggins (1997) navodi jest uspostavljanje odnosa. Convery&Kerr (2005) su u svom istraživanju ustanovile da pozitivne stavove o EU imaju oni studenti koji su boravili (poslovno, obrazovno ili samo turistički) u drugim državama Europe i koji govore više stranih jezika.

Smatram da je stoga zadatak škole koja promiče europsku dimenziju da stvori uvjete i mogućnosti za interkulturalne kontakte, podupire razne programe razmjene učenika te, ukoliko je moguće, stvara ponude za posjete školama u susjednim državama. Također, nužno je uvođenje učenja stranih jezika, kao i veća ponuda raznolikih jezika u obliku izbornih predmeta (španjolski, talijanski, ruski, portugalski...). Ukoliko mladim ljudima prezentiramo EU kao mogućnost novih poslovnih šansi i obrazovnih noviteta, moramo ih i pripremiti za "vanjski" svijet. Zbog toga smatram da je potrebno učiti engleski jezik od najranije dobi, jer u više od 90% škola u Europi on se navodi kao prvi strani jezik. Za uspostavljanje odnosa i poticanje mobilnosti nužno je komunicirati, a poznavanje engleskog jezika je danas neophodno kako bi se ta komunikacija, a tako i prednosti Europske unije, mogle ostvariti. Upravo iz tog razloga smatram da se ne bi smjelo desiti, kao što se desilo u mom primjeru 2002. godine, da se u drugom razredu gimnazije 16 od 32 učenika nikada nije srelo sa engleskim jezikom. Ukoliko želimo postati dio Europe i šireg svijeta, moramo obrazovati pojedince koji će moći svojom općom kulturom i komunikacijskim sposobnostima sudjelovati u njemu. Kao treću dimenziju Diggins spominje razvoj osjećaja odgovornosti spram Europe, što bi uključivalo i sam europski identitet, kao najviši stupanj koji pojedinac može postići.

[61]

Na koje načine možemo integrirati europsku dimenziju u obrazovanje? Postoje četiri glavna načina integracije: kroz pojedine predmete (povijest, zemljopis, glazbenu kulturu, likovnu kulturu...), interdisciplinarno (putem kontakta sa drugim školama) te kroz kratke specijalizirane aktivnosti (natjecanja, posjeti inozemstvu, itd.). Ono što smatram dobrim načinom učenja o Europi jest projektna nastava. Na početku godine "Europska unija" postavi se kao naziv projekta na kome se radi cijelu godinu. Različiti razredi imaju različite zadatke kojima se bave ovisno o stupnju znanja i starosti te zajednički uče o različitim aspektima Europske unije kroz različite predmete. Nakon što putem radova, seminara, posjeta, pretraživanja i ostalih oblika

stjecanja informacija nauče o Europskoj uniji (i time zadovolje kognitivnu razinu europske dimenzije u obrazovanju), moguće je organizirati debate i rasprave na kojima bi se raspravljalo o pozitivnim i negativnim utjecajima Europske unije te se dala mogućnost da svatko izrazi svoje (argumentirano) mišljenje o pristupanju Hrvatske toj zajednici.

Zašto bi poticali formiranje europskog identiteta? Zašto bi željeli kod mladih razviti osjećaj europskog građanstva? Smatram da uvođenjem europske dimenzije u obrazovanje pripremamo mlade ljude za život u demokratskom društvu. Smatram da europska dimenzija u obrazovanju nužno sadrži i obrazovanje za ljudska prava, interkulturalno obrazovanje, obrazovanje za mir i nenasilno rješavanje sukoba te obrazovanje protiv rasizma, nesnošljivosti i ksenofobije. Jer upoznavanjem drugih kultura razbijamo predrasude, stvaranjem novih odnosa i upoznavanjem ljudi koji drugačije žive uviđamo iste kao osobe i poštujemo njihov način života kao jednako vrijedan. Uvođenjem europske dimenzije u obrazovanje želimo formirati europsko građanstvo koje će biti emancipirano (poštivati dostojanstva osobe), socijalno (boriti se protiv isključenosti), egalitarno (prihvaćati jednakost kao društvenu vrijednost), interkulturalno (prihvaćati pluralne perspektive), te ekološko (zaštiti okoliš kao preduvjet društvenog blagostanja) građanstvo (Spajčić-Vrkaš 2004), a tko može reći da ne želi takvo društvo? Društvo koje se temelji na kulturi mira, na toleranciji i poštivanju ljudskih prava i temeljnih sloboda svih, bez diskriminacije, bez nasilja i sukoba. Zbog toga smatram da bi svaka škola, vrtić te svaka odgojno-obrazovna institucija trebala uvesti europsku dimenziju u svoj rad i nastojati stvoriti mlade ljude koji će zaživjeti viziju Victora Hugoa iz 1849. godine: "Doći će dan kada će svi narodi ovoga kontinenta, a da pritom ne izgube svoja razlikovna obilježja ni slavnu osobnost, ujediniti u viši oblik zajedništva i stvoriti europsko bratstvo. Doći će dan kada će tržišta otvorena za ideje predstavljati jedinu bojišnicu. Doći će dan kada će glasovi s biračkih mjesta zamijeniti metke i bombe."

Literatura:

Beernaert, Y. (1998) The European Dimension in Education.

Convery, A., Kerr, K. (2006) Exploring the European Dimension in Education, European Education, 37 (4), 22-34.

Fontaine, P. (2006.) Europa u 12 lekcija, Luksemburg: Ured za službene publikacije Europskih zajednica.

Ilišin, V. (ur.) (2005.) Mladi Hrvatske i europska integracija. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.

Spajić-Vrkaš, V. i suradnici (2004.) Poučavati prava i slobode. Zagreb:

Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo.

<http://www.bbs-europe.org/Content3/images/stories/publications/>

[engelse%20overtaling%20eindrapport%20ovocational%20education.doc](http://www.bbs-europe.org/Content3/images/stories/publications/engelse%20overtaling%20eindrapport%20ovocational%20education.doc)

<http://www.eduvinet.de/eduvinet/irloo7.htm>

IVANA BEGIĆ A ŠTO KADA NISKO PADNE, TKO VISOKO LETI? – ANALIZA PROBLEMA ODUSTAJANJA OD STUDIJA UZ RAZMATRANJE VAŽNOSTI STUDENTSKIH SAVJETOVALIŠTA

[64]

U svakoj generaciji na studiranje se odlučuje respektabilan broj budućih studenata. Ovisno o procjeni, trenutno studij upisuje najmanje 50,8%, a najviše 76,9% generacije (Matković 2009). Kada se usporede sa osobama koji su završili samo osnovnu ili srednju školu, osobe koje uspješno završe visoko obrazovanje u prosjeku rade na bolje plaćenim poslovima, imaju dulje karijere, nižu stopu nezaposlenosti i zapošljiviji su od ostale populacije (Babić, Matković i Šošić 2006). No prijelaz iz srednje škole na fakultet ne obilježava samo promijenjen način učenja, podučavanja, rada i stila života – on obuhvaća i dodatne stresore koji do tada nisu bili prisutni, nove životne izazove i probleme za koje najčešće nismo pripremani u procesu "borbe" za željeni fakultet. Budući da jedan od vidova pomoći studentima i studenticama može biti pružanje psihosocijalne podrške kroz njihovo razdoblje studiranja, u radu analiziram i trenutno stanje sa studentskim savjetovalištima na zagrebačkom sveučilištu te dajem preporuku za daljnji rad na toj problematici.

Nakon srednje škole najčešće odabiremo jedan od dva moguća puta: odlazak na tržište rada ili odlazak na fakultet. Oba smjera nose svoje otegotne, ali i olakšavajuće okolnosti; oba smjera su nova stepenica u svijet odraslih i ni jedan odabir sam po sebi ne garantira sigurnost i samostalnost.

U svakoj generaciji se na studiranje odlučuje respektabilan broj budućih studenata, Ovisno o procjeni, trenutno studij upisuje najmanje 50,8%, a najviše 76,9% generacije. Prema podacima autora Babić, Matković i Šošić iz istraživanja 2006. godine, kada se usporede sa osobama koji su završili samo osnovnu ili srednju školu, osobe koje uspješno završe visoko obrazovanje u prosjeku rade na bolje plaćenim poslovima, imaju dulje karijere, nižu stopu nezaposlenosti, i zapošljiviji su od ostale populacije³. Autori također spominju kako unatoč boljoj zapošljivosti te populacije u odnosu na niže razine obrazovanja, visoko obrazovanje nije garancija da će prijelaz na tržište rada teći glatko. Kao što sam već spomenula, broj srednjoškolaca upisanih na fakultete varira između 50 i 70%. Međutim, sam opstanak na fakultetu prati visoka stopa odustajanja od studiranja. Samo radi ilustracije problema, u razdoblju od 2001. do 2006. godine, u zadanome roku i bez ponavljanja godina, studij je završilo oko 15 posto studenata i studentica. Ukupna prolaznost na studijima se kreće oko 55%. Babić i sur. (2006) također navode problem nedostatka metodologije praćenja broja studenata koji su odustali od studija ili ga nisu završili, budući da pravo studenata koji su prekinuli studij da se vrate na njega bez ponovnog upis, iako rijetko korišteno, i formalno čini problematičnim jednoznačno određenje studenta koji je odustao od studija (Babić, Matković i Šošić 2006). I dalje ostaje misterija gdje se gubi oko 40% studenata u procesu visokog školovanja?

[65]

Smatram da je pitanje puno šire od često spominjanih razloga i uzroka niske prolaznosti na studiju – socioekonomskog statusa roditelja i/ili

³Babić, Z., Matković, T. i Šošić, V. (2006.) Strukturne promjene visokog obrazovanja i ishodi na tržištu rada. Privredna kretanja i ekonomska politika.108, str. 28-65.

obrazovanja roditelja te drugih poznatih socioekonomskih faktora. U UNDP-ovom⁴ istraživanju obrazovnih i radnih karijera mladih, kao glavne razloge odustajanja od studija mladi navode želju za radom (37,6%) te gubitak motivacije i umor od učenja (37,5%). Sljedeći razlozi odustajanja su uvjerenja da student/ica neće uspjeti u tom području rada (8%), nužnost nalaženja posla (7,8%), obiteljski razlozi (7,6%) te ostali ekonomski ili poslovni razlozi (7,6%), dok je 4,1% studenata navelo zdravstvene probleme.⁵ Ovakvi nalazi ostavljaju prostor za daljnja istraživanja u tom području, budući da je gubitak motivacije važan i kompleksan problem koji nije nerješiv, ali zahtjeva profesionalan pristup i mogućnost traženja i dobivanja podrške. S druge strane, bivši/e studenti/ice navode i zdravstvene probleme kao jedan od razloga odustajanja od studija no iz rezultata istraživanja nije jasno jesu li u te probleme uključeni i problemi mentalnog zdravlja, što bi sigurno bilo bitno dodatno istražiti.

[66]

Autori poglavlja o mladima i edukaciji u World Youth Report-u⁶ smatraju da se u kontekstu "mainstreama", tj. glavnim tokovima modernih društava, problematika mladih treba ravnopravno raspravljati kao i npr. rodna problematika. Madi su osjetljiva skupina i trebaju se kao skupina i zasebno promatrati, budući da to razdoblje u današnje vrijeme nosi i niz rizičnih faktora i ponašanja te je potreban poseban pristup i podrška. Što se tiče prelaska mladih iz razdoblja djetinjstva u odraslu dob, uglavnom je ta tranzicija prepoznata i tretirana kroz domenu školovanja i osposobljavanja za tržišta rada. No događa se da takav način promatranja osjetljivog prijelaza iz adolescencije u odraslu dob zapravo i ne odgovara holističkom pristupu razumijevanju života sa stajališta mladih (UN 2003).

⁴Educational and employment careers of youth in Croatia (2009). Puls report for United Nations Development Program. Preuzeto sa http://www.undp.hr/upload/file/225/112704/FILENAME/Educational_and_working_careers_of_youth_in_Croatia_eng.pdf

⁵Napomena: u pitanjima je bilo moguće odabrati višestruke odgovore.

⁶UN (2003.) World Youth Report: Youth education. Str. 27-53. Preuzeto sa <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/cho1.pdf>

Osim produljenja razdoblja “čekanja” na ulazak na tržište rada, “grijanja stolica”, mukotrpnog rada, kao i beneficija studentskog života, to vrijeme nosi i svoje manje poželjne strane. Prijelaz iz srednje škole na fakultet ne obilježava samo promijenjen način učenja, podučavanja, rada i stila života – ono obuhvaća i dodatne stresore koji do tada nisu bili prisutni, nove životne izazove i probleme za koje najčešće nismo pripremani u procesu “borbe” za željeni fakultet. Određeni broj mladih putuje na studij od svoje kuće, no velik se broj mladih seli u druge gradove na studij, dalje od bliske podrške obitelji i prijatelja. Uz određeni pritisak i uglavnom visoka očekivanja od strane bližnjih, postoji prirodan pogled na to razdoblje odvajanja od obitelji, kao na razdoblje osamostaljenja i odrastanja, čime na neki način prebacujemo dotadašnju odgovornost škole u odgoju i obrazovanju – na fakultete. No realno gledajući, fakulteti najčešće nemaju odgojnu funkciju jer se pretpostavlja da su studenti i studentice već dovoljno zreli/e, odgovorni/e i kritički raspoloženi/e te da je taj dio procesa razvoja i “stasanja” riješen. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa⁷ definira visoka učilišta kao mjesta osposobljavanja studenata za obavljanje poslova u znanosti, poslovnom svijetu, stručnim zanimanjima, a koja pružaju studentima primjerenu razinu potrebnih znanja i vještina. Za razliku od predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja gdje se ističu i komponenta odgoja, usmjeravanja i vida podrške, kroz definiciju visokih učilišta te se komponente ne ističu. Smatram da je iznimno važno njegovati komponentu podrške, pomoći i usmjeravanja studenata/ica kroz razdoblje studiranja. Važno je održati razinu podrške u razdobljima života obilježenim velikim promjenama, kao što je odlazak na fakultet, upravo radi očuvanja mentalnog zdravlja mladih.

[67]

U Republici Hrvatskoj, istraživanja u pogledu mentalnog zdravlja mladih nažalost su štura i oskudna pa i ovaj put posežem za alarmantnim podatkom dobivenim u istraživanjima na američkoj populaciji. Prema

⁷Visoko obrazovanje preuzeto sa <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2254>

analizi dosadašnjih studija, oko 20% djece i mladih imati će problema sa mentalnim zdravljem u nekom trenutku svoga života.⁸ Spomenuti problem motivacije, kao i gubitka samopouzdanja, tj. slabljenja vjere u to da ćemo uspjeti u nekom području, mogu biti znakovi ili simptomi određenih psihičkih poteškoća koje, ako su prepoznate na vrijeme, mogu biti lakše riješene. Prema Džepini i Čavlek (2006)⁹, pod najvećim su stresom upravo brucosi i brucosice, a drugo veliko krizno razdoblje studentima predstavljaju ispitni rokovi. Kao glavni problemi s kojima studenti i studentice dolaze u savjetovalište, a koje liječnice navode, su problemi sa koncentracijom, poteškoće u učenju, nepoznavanje tehnika učenja te, s druge strane, niz psiholoških nesigurnosti, golemi stres, neispavanost, loše hranjenje, itd.

Tko snosi odgovornost za porazne statistike i veliki broj studenata koji odustaju od studiranja? Možemo li svaliti svu odgovornost na studente ili i društvo treba preuzeti dio odgovornosti i pružiti punu podršku, kako ekonomsku (u vidu stipendija, subvencija i sl.) tako i psihosocijalnu. Događa li se da mlade u trenutku odlaska na studij prepuštamo same sebi? Iako je u današnje vrijeme lakše nego ikad biti u kontaktu (mobiteli, internet...) i ako već u startu tim putem možemo samo "održavati" komunikaciju, nužno je uz kvalitetnu naobrazbu osigurati i kvalitetan sustav podrške mladima. Budući da je fenomen prilagodbe na novu okolinu, nove doživljaje i ljude individualne prirode, teško je pronaći univerzalno rješenje za visoku stopu odustajanja od fakulteta. No trebali bismo osigurati potrebne resurse putem kojih studenti mogu zadovoljiti svoje potrebe psihosocijalne prirode. Bilo da je riječ o potrebi za pripadanjem nekome/nečemu, o potrebi za vođenjem/ tj. moći, o potrebi za uspjehom, i/ili potrebi za bivanjem korisnim/om članom/icom društva.

⁸Waddell, C., Shepherd, C. (2002.) Prevalence of Mental Disorders in Children and Youth. A Research Update Prepared for The British Columbia Ministry of Children and Family Development. Preuzeto sa: http://www.childhealthpolicy.sfu.ca/research_reports_o8/rr_pdf/RR-3-02-full-report.pdf

⁹Džepina, M., Čavlek, T. (2006.) Savjetovalište za mlade. Hrvatski časopis za javno zdravstvo. Vol. 2, br. 8

Studenti i studentice možda najdostupniju psihosocijalnu podršku mogu dobiti u studentskim savjetovalištim, koji su kao već dobro razrađena praksa gotovo nezaobilazan dio studentskih kampusa, centara i sveučilišta diljem svijeta. U Hrvatskoj je, čini se, studentsko savjetovalište mala ekskluziva, budući da samo mali broj fakulteta ima neki vid dostupnog studentskog savjetovališta. Ako u obzir uzmemo samo zagrebačko sveučilište, prema mojim trenutnim saznanjima, studenti i studentice se mogu obratiti za pomoć u studentsko savjetovalište na Filozofskom fakultetu (s time da je usluga dostupna samo studentima i studenticama Filozofskog fakulteta i Fakulteta elektrotehnike i računarstva), Udruga "Hrabri telefon" je pokrenula savjetovalište za studente "Nisi sam/a", organizacija "Tesa" nudi mogućnost savjetovanja za mlade, a njihova ciljna populacija su također i studenti i studentice. Mladi također mogu dobiti psihološku pomoć i podršku u Službi za školsku i sveučilišnu medicinu Zavoda za javno zdravstvo "Dr. Andrija Štampar". Ako se u obzir uzme brojka da na sveučilištu u Zagrebu studira preko 50.000 studenata, u pogledu broja i dostupnosti savjetovališta za studente riječ je o podkapacitiranosti takvog sustava podrške.

[69]

Kao mogući odgovor na ovaj problem je saznanje da ipak postoji Prijedlog Strategije razvoja studentskih savjetovališnih službi Sveučilišta u Zagrebu (2008.-2011.).³⁰ No, budući da smo već na polovici 2010. godine, a Prijedlog Strategije već ulazi u zadnju godinu djelovanja, nadam se da će po tome pitanju ipak biti jasnih i rezultata u narednoj akademskoj godini. U međuvremenu, ako i nema dovoljno sredstava, mogućnosti i/ili potrebne infrastrukture, kao i stručnog kadra kako bi se pokrenuo neki vid psihološkog savjetovanja za studente na svakom od fakulteta, predlažem provođenje prakse međuvršnjačkog pomaganja, u kojoj bi mogli sudjelovati studenti/ice završnih godina smjerova pomagačkih struka (npr. psihologija,

³⁰Vizek Vidović, V. (2009.) Prezentacija Prijedloga Strategije razvoja studentskih savjetovališnih službi Sveučilišta u Zagrebu (2008.-2011.). Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.

socijalni rad, socijalna pedagogija, medicina). Dobra praksa u takvom vidu pomaganja studentima i studenticama postoji već na Sveučilištu u Zadru¹¹. Kroz uključivanje studenata i studentica viših godina pomagačkih struka u proces savjetovanja i njihovo educiranje od strane stručnjaka za vršnjačke pomagače u savjetovanju studenata, osnažuju se i studenti/ice savjetovatelje/ice i sami studenti/ce korisnici/e tih usluga. Takva praksa zasigurno djeluje u pravcu poboljšanja mentalnog zdravlja studenata/ica, osnažuje ih, ali i povećava kvalitetu studiranja te preventivno i interventno djeluje na problem velikog odustajanja, kao i na samu duljinu studiranja.

[70]

¹¹<http://personal.unizd.hr/~avulic/studsav.html>

[VOLONTERSTVO KAO PODRUČJE SOCIJALIZACIJE MLADIH]

CIVILNA MISIJA SVEUČILIŠTA

DRUŠTVENA ODGOVORNOST

OBRAZOVANJE ZA AKTIVNO GRAĐANSTVO
VOLONTIRANJE
UČENJE ZALAGANJEM U ZAJEDNICI

STAVOVI
PREDRASUDE

PRAVNI OKVIR
LOKALNA I REGIONALNA ZAJEDNICA
PARTICIPACIJA

ANA ŽUŽIĆ

ULOGA SVEUČILIŠTA U OBRAZOVANJU DRUŠTVENO ODGOVORNIH I AKTIVNIH GRAĐANA

[72]

U radu se analizira uloga sveučilišta u obrazovanju društveno odgovornih i aktivnih građana povezujući tu ulogu sa civilnom misijom sveučilišta. Daje se kratki presjek stanja na hrvatskim sveučilištima, uz predstavljanje rezultata dosadašnjih istraživanja provedenih u Hrvatskoj. Na primjeru Sveučilišta u Puli prikazuju se dvije metode koje se mogu upotrijebiti kako bi se naglasila društvena odgovornost sveučilišta. Radi se o poticanju volonterstva te primjeni koncepta učenja zalaganjem u zajednici. Na samom kraju dana su zaključna razmatranja.

Općenito o civilnoj misiji i društvenoj odgovornosti sveučilišta

U današnjem javnom diskursu sve se češće susrećemo s pojmom “društvena odgovornost sveučilišta”. Rasprave oko navedenog pojma su svakako aktualne; s jedne strane imamo sveučilišta koja su u posljednje vrijeme sve više tržišno fokusirana, a s druge strane imamo civilno društvo koje zagovara snažniji doprinos sveučilišta razvoju društvene odgovornosti, djelovanja za zajednicu i obrazovanju aktivnih građana koji će moći sudjelovati u rješavanju društvenih problema.

Civilnu misiju sveučilišta trebali bismo promatrati kroz tri temeljne akademske djelatnosti (Checkoway 2001, prema Ledić 2007): istraživanja;

nastava; djelovanje u zajednici. Pa tako Ledić (2007) pojašnjava kako civilna misija sveučilišta podrazumijeva napore akademske zajednice koji se odvijaju kroz istraživanje, nastavu, stručni rad i djelovanje u zajednici njezinih članova, a usmjereni su unapređenju kvalitete života u zajednici i obrazovanju društveno odgovornih i aktivnih građana.¹² Autori koji zagovaraju civilnu misiju sveučilišta ističu kako je ono sastavni dio društvene zajednice i da kao takav ne može i ne smije zanemariti ulogu djelovanja u zajednici. Nadalje, naglašavaju važnost identifikacije problema koji postoje u lokalnim sredinama te djelovanja u smjeru rješavanja istih, kao i obrazovanja studenata, budućih akademskih građana, da budu konstruktivni, da kritički promišljaju društvene procese te na taj način daju doprinos demokratizaciji društva (Ostrander 2004; Harkavy 2006, prema Čulum 2010).

Smatram važnim spomenuti i neke kritike koje su upućene na račun sveučilišta. Neki autori smatraju kako su sveučilišta postala zatvorenim sustavima koji se ne obaziru na potrebe okruženja u kojem djeluju, kako ne razvijaju kompetencije studenata za preuzimanje uloge aktivnih građana (Hollander i Saltmarsh 2000, prema Čulum 2010). Boyer (1990, prema Čulum 2010) upozorava da bi sveučilišta mogla postati društveno irelevantne institucije ukoliko kritički ne promišljaju trendove današnjeg razvoja odnosno ukoliko ne prihvate ulogu aktivnog sudionika u okolini u kojoj djeluju.

[73]

Kakvo je stanje na hrvatskim sveučilištima?

Analizirajući Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju Republike Hrvatske iz 2003. godine možemo primijetiti kako se kao osnovna načela znanosti i visokog obrazovanja spominju "(...) *otvorenost visokih učilišta prema javnosti, građanima i lokalnoj zajednici i (...) interakcija s društvenom zajednicom i obveza sveučilišta, veleučilišta, visokih škola i javnih*

¹²Preuzeto iz Čulum, B. (2010): "Civilna misija sveučilišta u Hrvatskoj: element u tragovima", Zagreb, Kolumna *Javne politike visokog obrazovanja*, dostupno na http://www.iro.hr/userdocs/File/pno_kolumna/2010/Culum_civilna_misija.pdf

znanstvenih instituta da razviju društvenu odgovornost studenata i drugih članova akademske i znanstvene zajednice” (Članak 2, stavak 3).

Kako bi se uskladili sa zakonskom regulativnom, pojedina sveučilišta u svojim statutima pokazuju prihvaćanje načela navedena u Zakonu (Čulum, Ledić, Nuždić 2007, prema Ledić 2009). Međutim, postavlja se pitanje da li je civilna misija sveučilišta u potpunosti prepoznata i integrirana u sve strateške dokumente sveučilišta? Koliko su sveučilišta zaista učinila po tom pitanju (osim što su svoje statute uskladili sa Zakonom)? Postoji li vrednovanje doprinosa sveučilišnih nastavnika koji, prvenstveno zbog entuzijazma i istinske vjere u važnost djelovanja u zajednici, pripremaju i provode različite programe obrazovanja studenata za odgovorno i aktivno građanstvo? Istraživanja provedena u Hrvatskoj pokazuju da *“...se na našim sveučilištima ne naziru smjerovi razvoja i integracije civilne misije sveučilišta” (Čulum 2010: 3), kao i da je “civilna misija sveučilišta zanemarena u hrvatskom znanstvenom diskursu, jednako kao i poznavanje mehanizama koji doprinose njezinoj realizaciji” (Čulum, Ledić 2009: 71).*

[74]

Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva za razdoblje od 2006. do 2011. ističe važnost obrazovanja koji će pridonijeti osnaživanju mladih za kritičko promišljanje društvenih pojava i procesa. Također, daje naglasak na jačanju kapaciteta mladih u smislu oblikovanja stavova koji će im pomoći u donošenju različitih političkih odluka te nadgledanju njihove provedbe, *“kao i razvijanje svijesti da oni kao građani i pojedinci trebaju aktivno sudjelovati u rješavanju pojedinih društvenih problema ne očekujući uvijek da to netko učini umjesto njih samih.” (str. 11).*

Primjer Sveučilišta u Puli

Postoje određeni mehanizmi koji sveučilištima stoje na raspolaganju, a koji bi mogli naglasiti njihovu društvenu odgovornost. Na primjeru Sveučilišta u Puli prikazat ću dva moguća mehanizma: poticanje volonterstva i primjena

koncepta učenja zalaganjem u zajednici (academic service-learning)³³. Iako vjerujem da na Sveučilištu postoje i druge pozitivne inicijative, namjera mi je prikazati dvije mogućnosti i razlike među njima.

Na studiju talijanistike Odjela za humanističke znanosti Sveučilišta u Puli kao izborni kolegij pojavljuje se "Stručna izvannastavna aktivnost/Attività extra didattica". Ukoliko student/ica odabere ovaj kolegij kao izborni tada volontira u nekoj od organizacija civilnog društva ili javnim institucijama s kojima Odjel surađuje, isključivo u zamjenu za ECTS bodove.

Odjel za ekonomiju i turizam "Dr. Mijo Mirković" Sveučilišta u Puli i udruga ZUM u partnerstvu su 2009. godine pokrenuli projekt pod nazivom "Jačanje kapaciteta mladih za proces osmišljanja strategije održivog turizma na lokalnoj razini". Projekt je bio namijenjen studentima 3. godine preddiplomskog studija smjera Turizam i 1. godine diplomskog studija smjera Turizam. Obuhvaćao je sljedeće aktivnosti:

- obrazovni ciklus "Održivi turizam na lokalnoj razini" (tri predavanja i jedan studijski posjet);
- razvoj konkretnog projekta "Promicanje održivosti u turizmu u općini Žminj" od strane studenata uz mentorstvo profesora;
- izradu publikacije te javno predstavljanje prethodno spomenutog projekta.

U prvom predavljenom primjeru radi se o situaciji kada studenti imaju mogućnost izbora žele li ili ne žele iskoristiti mogućnost volontiranja. Važno je da se studenti dobrovoljno odluče volontirati u zamjenu za ECTS bodove. Ovaj primjer posjeduje sve karakteristike iskustvenog učenja kroz

³³U tekstu se koristi termin *učenje zalaganjem u zajednici*, a prema prijedlogu kojeg zagovaraju Čulum i Ledić (2010). Potrebno je napomenuti kako u Hrvatskoj postoje autori koji ne dijele mišljenje spomenutih autorica te rabe termin *društveno korisno učenje* (Mikelić Preradović 2009, prema Čulum, Ledić 2010).

volontiranje, a to su:¹⁴

- zajednica je primatelj/korisnik (studenti su dobrovoljno odabrali izborni kolegij kao mogućnost volontiranja);
- briga za zajednicu je primarna (odabirući ponuđeni izborni kolegij čine nešto dobro i pozitivno za zajednicu);
- naglasak je na (raznovrsnim) aktivnostima u zajednici (studenti mogu odabrati gdje će volontirati prema svojim vlastitim interesima, a ponuđene su im organizacije i institucije različitog područja djelovanja);
- ishodi učenja nisu povezani s nastavnim programom;
- kontekst učenja je sekundaran.

Drugi predstavljeni primjer ima neke od karakteristika aktivnosti iskustvenog učenja koja se naziva učenje zalaganjem u zajednici (academic service-learning). Filozofija modela učenja zalaganjem u zajednici, osim što spaja sveučilište s društvenom okolinom u kojoj djeluje, daje studentima mogućnost da jačaju svoja profesionalna znanja i vještine čineći nešto pozitivno za zajednicu. Analiziranjem i kritičkim promišljanjem određenog problema koji postoji u zajednici nude svoje ideje i prijedloge za rješavanje istog što svakako može poslužiti kao smjernica za unapređenje trenutnog stanja. Karakteristike modela učenja zalaganjem u zajednici koje ovaj primjer posjeduje su:

- recipročan suradnički odnos na relaciji student – zajednica (kako bi ponudili adekvatna rješenja za promicanje održivosti u turizmu u općini Žminj studenti su usko surađivali s relevantnim dionicima općine – predstavnicima Općine, Turističke zajednice, ugostiteljima, iznajmljivačima);
- profesionalni i osobni razvoj studenata i briga za zajednicu jednako

¹⁴Karakteristike preuzete iz Čulum, B., Ledić, J. (2010.) Učenje zalaganjem u zajednici – integracija visokoškolske nastave i zajednice u procesu obrazovanja društveno odgovornih i aktivnih građana, Revija za socijalnu politiku, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada, Vol. 17, No. 1.

su važni (studenti su osjetili svoju građansku odgovornost te su željeli učiniti nešto pozitivno za zajednicu, ali ujedno i jačati konkurentnost za izlazak na tržište rada);

– potrebe/problemi zajednice i adekvatna rješenja istih jednako su važna (prepoznati su problemi jedne mikrolokacije te u skladu s time ponuđeni prijedlozi rješenja).

Ono što je nedostajalo kako bi spomenuti projekt zaživio kao *academic service-learning* u punom smislu te riječi jest povezanost kurikulumu određenog kolegija s aktivnostima zalaganja u zajednici. Naime, ovaj projekt nije bio integralni dio kolegija već je nuđen kao izvannastavna aktivnost. Stoga izostaje karakteristika uravnoteženosti konteksta nastavnog programa, zajednice i učenja studenata.

Iako je to ključni moment filozofije učenja zalaganjem u zajednici smatram ovo dobrim primjerom povezivanja te stvaranja partnerstva Sveučilišta s okolinom u kojoj djeluje. Osim toga, studenti su prepoznali:

a) doprinos ovog projekta za zajednicu, s naglaskom na općinu Žminj;
b) vrijednost projekta u smislu da su sada imali priliku i sve naučeno primijeniti u praksi rješavajući određeni problem.

Slijede samo neki od osobnih osvrtu sudionika projekta "(...) *najveća vrijednost ovog projekta je značajan doprinos za zajednicu, za područje Žminja, jer se zahvaljujući idejama i kreativnosti mladih ljudi dolazi do inovativnih rješenja kojima bi se moglo utjecati na održivi razvoj (...)*", "(...) *osim druženja, boljeg upoznavanja s kolegama, zблиžavanja s profesorima, projekti nastali iz terenskog rada puno su zanimljiviji jer omogućuju spajanje ugodnog s korisnim. Na zabavan način smo obogatili vlastito znanje, a ujedno učinili nešto korisno za zajednicu (...)*" (evaluacijski listići za potrebe završne evaluacije projekta).

Zaključno, sveučilište je kao institucija sastavni dio društvene zajednice i kao takvo se ne može promatrati izvan tog konteksta. Reći da sveučilište i društvo trebaju jedan drugog kako bi kvalitetno funkcionirali može zvučati kao kliše, ali to je zapravo pravo stanje stvari. Trebali bi biti osjetljivi, senzibilizirani na potrebe koje postoje, reagirati na njih te se međusobno nadopunjavati. Visok stupanj suradnje dovest će do sinergijskog učinka i veće društvene kohezije. Smatram da sveučilište ne bi smjelo zanemarivati svoju civilnu misiju jer ono kao institucija služi i kao primjer mladim ljudima. Mladi uče promatrajući što se u njihovoj neposrednoj okolini dešava, pa tako promatraju i instituciju sveučilišta, profesore, rektore.

Primjeri Sveučilišta u Puli jesu pozitivni i svakako je dobro što studenti imaju mogućnost sudjelovanja na takvim i sličnim projektima. Međutim, aktivnosti volontiranja i učenja zalaganjem u zajednici nisu sustavni i kontinuirani, kao što ni civilna misija nije institucionalizirana. Navedeni projekti su plod entuzijazma i motiviranosti pojedinih nastavnika koji su itekako svjesni važnosti obrazovanja aktivnih i društveno odgovornih građana. Ali i dalje ostaje otvoreno pitanje vrednovanja angažmana nastavnika, kao i pitanje hoće li se ovakvi i slični projekti nastaviti i postati dio svakodnevne prakse.

Literatura

Ćulum, B. (2010.) Civilna misija sveučilišta u Hrvatskoj: element u tragovima. Kolumna Javne politike visokog obrazovanja.

URL: http://www.iro.hr/userdocs/File/pno_kolumna/2010/Culum_civilna_misija.pdf (12. svibnja 2010.).

Ćulum, B., Ledić, J. (2010.) Ostrander, S. (2004.) Democracy, civic participation, and the University: A comparative study Nonprofit and voluntary sector quarterly

URL: <http://www.tufts.edu/talloiresnetwork/downloads/Democracy,CivicParticipation,andtheUniversity.pdf> (26. svibnja 2010.).

Učenje zalaganjem u zajednici – integracija visokoškolske nastave i zajednice

u procesu obrazovanja društveno odgovornih i aktivnih građana, Revija za socijalnu politiku, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada, Vol. 17, No. 1.

Ledić, J. (2007.) Volontiranje je cool: Društveno odgovorno Sveučilište – poticatelj kulture volontiranja, Rijeka: Zaklada Sveučilišta u Rijeci.

Ledić, J. (2007:) Zašto (ne) volontiramo? - Stavovi javnosti o volonterstvu, Zagreb: Academy for Educational Development (AED)

URL: http://zaklada.civilnodrustvo.hr/upload/File/hr/izdavastvo/digitalna_zbirka/aed/zasto_volontiramo.pdf (13. svibnja 2010.).

Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva od 2006. do 2011.

URL: [http://www.uzuvrh.hr/UserFiles/NacionalnaStrategija\(1\).pdf](http://www.uzuvrh.hr/UserFiles/NacionalnaStrategija(1).pdf) (14. svibnja 2010.).

Rezultati evaluacijskih listića za potrebe završne evaluacije projekta "Jačanje kapaciteta mladih za proces osmišljanja strategije održivog turizma na lokalnom nivou"

Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju

URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/306330.html>.

DANIJELA PERIĆ

VOLONTIRANJEM U SVIJET RADA

Razmišljajući o volontiranju prva asocijacija veže nas uz nešto pozitivno, dobro, uz želju da se nekome pomogne i na taj način učini dobro za zajednicu. Volonterstvo je jedan od elemenata koji pridonosi razvoju i formiranju demokratskih promjena u svakom društvu, odnosno razvoju i formiranju prosocijalnog društva. Ujedno je i osnova koja omogućuje građanima da se uključe u različite građanske inicijative te da davanjem svojeg slobodnog vremena, znanja i iskustva te entuzijazma i energije značajno doprinesu razvoju svoje zajednice i društva u cjelini (Forčić 2007).

[80]

Postoje različita tumačenja i razumijevanja volontiranja koja su usko vezana uz tradiciju, kulturološke prilike te društveni kontekst u kojem se određena država nalazi. Prema tradicionalnom razumijevanju volontiranja (nesebična pomoć drugima), Govvart i suradnici daju određenje suvremenog razumijevanja volotiranja kroz tri forme: uzajamna podrška, davanje usluga i aktivno uključivanje u društvo (Govvart 2001, prema Forčić 2007). Za razliku od tradicionalnog pogleda na volonterstvo gdje je glavni naglasak na altruizmu i jednostranom odnosu, kod suvremenog pogleda na volonterstvo važnost je usmjerena na obostrani odnos. Volonterstvo se vezuje i uz koncept provođenja slobodnog vremena te ga pojedini autori opisuju kao slobodnu aktivnost pojedinca. Stebbins (1996, prema Forčić 2007) povezuje volontiranje s ozbiljnim slobodnim vremenom pri čemu razlikuje nekoliko vrsta volontiranja: ono usmjereno na karijeru i povremeno, odnosno usputno, formalno i neformalno te profesionalno i neprofesionalno volontiranje. Rezultati Europskog istraživanja vrijednosti provedenoga

1999./2000., pokazuju da je slobodno vrijeme procijenjeno na ljestvici važnih vrijednosti u životu hrvatskih građana pa bi prema tome trebalo biti usmjereno i na važne stvari u društvu među koje spada i volontiranje (Forčić 2007).

Ono oko čega se svi autori slažu jest da je volontiranje dobrovoljni, neplaćeni rad koji se provodi u organiziranom kontekstu. Uz različita tumačenja samoga pojma volonterstva, dolaze i različita tumačenja značenja i razumijevanja što je to, odnosno tko je to volonter. Volonter se može definirati kao osoba koja obavlja neke radne zadatke bez novčane naknade u organiziranim uvjetima i u korist drugih pojedinaca ili zajednice, odnosno društva u cjelini (Govvart 2001, prema Forčić 2007).

Volontiranje u Hrvatskoj i zemljama EU

Tradicija volontiranja u Hrvatskoj je duga, ali za razliku od nekih drugih europskih zemalja, kod nas je još uvijek volontiranje zanemareno. U prilog tome govore istraživanja koja ukazuju na mali postotak građana koji su uključeni u neki oblik volonterskog rada. Jedan od razloga za ne uključivanje u bilo kakav oblik volonterskog rada je taj što se takav oblik rada nedovoljno cijeni u Hrvatskoj (Ledić 2001). Europa kojoj težimo ima drugačiji odnos prema ovakvoj vrsti aktivnosti pa je slika malo, odnosno, rekla bih, mnogo drugačija. Volonterski oblik rada je izuzetno cijenjen, a volonteri se smatraju bitnim faktorom u izgradnji zdravog, dobro organiziranog društva. Velika Britanija ima dugu tradiciju volonterskog rada, pa primjerice britanski Institute for Volunteering Research periodično istražuje volontiranje. Posljednjim njihovim istraživanjem ustanovljeno je da 51% odrasle populacije volontira ili je nekada volontiralo (Ledić 2001). Rezultati istraživanja iz 2006. godine koje je provela Udruga za razvoj civilnog društva SMART na području Primorsko-goranske županije pokazuju kako još uvijek mali broj ljudi volontira, a većina ljudi koji volontiraju nalaze se u dobnoj skupini od 30 do 60 godina. Osobe starije dobi više sudjeluju u volonterskim

aktivnostima u odnosu na mlade generacije i to zbog dva temeljna problema – učestalost volontiranja i slaba motivacija mladih naraštaja. O stanju volonterstva u Hrvatskoj govori i istraživanje koje je 2005. godine provela Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva. Prema tom istraživanju samo 5% populacije na području cijele Hrvatske volontira, a narednih 5% razmišlja o volontiranju i više od polovice anketiranih uopće ne razmišlja o volontiranju (Miliša 2008). Ovakvi rezultati pokazuju da je volontiranje, iako većina ima pozitivan stav prema volontiranju, još uvijek zanemareno u zemlji koja teži demokratskom društvu i ulasku u EU. Postavlja se pitanje zbog čega volontiranje nije u većoj mjeri prisutno kod građana RH te zbog čega mali broj mladih volontira, odnosno većina mladih ne volontira.

Istraživanja ukazuju na zaključak da se mladi ne uključuju u volonterski rad zbog nemotiviranosti, loše informiranosti o volonterstvu, teške ekonomske situacije, loše organizacije volonterskog rada, nedostatka potpore od strane države (Ledić 2001). Slobodno vrijeme je vrlo usko vezano za ljudske interese i svoje slobodno vrijeme mladi kreiraju prema svojim interesima. No pitanje je koji su to interesi mladih pomoću kojih mladi raspoređuju svoje slobodno vrijeme. Na temelju istraživačkih rezultata o interesima mladih iz 1986. i 1999. godine, Ilišin (2002) je utvrdila četiri interesne orijentacije kod mladih: spoznajna, socijabilna, tradicionalistička i kompetencijska. Socijabilna interesna orijentacija je najzastupljenija kod mladih osoba. Ilišin (2002) u navedenom istraživanju dolazi do rezultata da su interesi mladih sve više usmjereni prema provođenju slobodnog vremena u sferi privatnih aktivnosti (zabava, prijateljstva i poznanstva, izlasci, seks i ljubav...) dok ih sve manje zanimaju aktivnosti od općeg dobra. Tako je primjerice interes za seks i ljubav postao izraženiji naspram interesa za rad i posao, a slično se dogodilo i s interesom za tehniku i tehnička dostignuća naspram interesa za umjetnost i kulturu. Interes za politiku i vojsku se smanjio za razliku interesa za vjeru i i vjerska pitanja. Zanimljivo je da je interes za posao i rad ostao na istoj razini kao i ranije pa sukladno tome Miliša (2008) navodi da nezainteresiranost

mladih za volontiranje proizlazi upravo iz njihova odnosa prema radu općenito. Rekla bih kako je način shvaćanja mladih, a tako i odnos mladih prema radu sličan onome iz tradicionalnih društava gdje se pojedinca primoravalo na rad i kada se rad shvaćao samo kao nužno zlo. Ekstrinzično motivirani novčanim nagradama mladi pristupaju radu u želji da zadovolje svoje potrebe šireći tako, u nas dobro utkan duh materijalizma. Živeći u kapitalističkom svijetu i potrošačkoj kulturi gdje se visoko cijeni gomilanje materijalnog kapitala, neizbježno se javlja egoizam i hedonizam koji postaju glavne odrednice životnog stila mladih. Stoga, kako bi se promijenili stavovi mladih prema volontiranju, potrebno je promijeniti cijeli sustav vrijednosti i sam način života, ukratko kulturu mladih. Potrebno je raditi na promjeni odnosa prema radu, podučavati mlade da su upornost, štedljivost, pomaganje drugima, materijalna neovisnost, kritičnost, samokritičnost i odgovornost najvažniji elementi odgojne vrijednosti rada. Vjerujem da je upravo volontiranje jedan od načina da se sve prethodno osvijesti.

Od navedenih elemenata koji su usko povezani s manjkom volonterstva u Hrvatskoj, pogotovo kod mladih, posebno bih se osvrnula na nedostatak motivacije i na nedostatnu informiranosti mladih o volontiranju. Ta dva elementa mogu biti i u uzročno-posljedičnoj vezi, tj. nedostatak motivacije možda upravo proizlazi iz nedovoljne informiranosti mladih. Sama karakteristika volontiranja, kao neplaćenog rada, odbija mlade ljude da sudjeluju u njemu i radije se pridržavaju široko prihvaćenih starih rituala ispijanja kave u kafićima. Mladi tako postaju pasivni promatrači koji cinično sagledavaju društvena zbivanja te u nedostatku kritičnosti gube ambiciju za uključenje u određene aktivnosti poput volonterskog rada. U društvu rizika, u kojem je samo promjena stalna, izloženi smo nemilosrdnom tržištu rada, koje nikoga ne šteti pa tako ni mladog čovjeka. Svakodnevno povećavanje broja nezaposlenosti govori nam o rasponu ekonomske krize koja je zahvatila hrvatsko društvo. Prema Hrvatskom zavodu za zapošljavanje broj nezaposlenih osoba u travnju 2010. bio je 307.675. U toj brojci najviše

prednjače mladi od 25 do 29 godina te je njihov udio povećan za čak trećinu u usporedbi s podacima iz siječnja iste godine.

Pogled iz drugog kuta

Kao jedan od razloga zašto mladi ljudi nemaju radno mjesto navodi se nedostatak iskustva. Ovaj nedostatak iskustva može se spriječiti upravo kroz volonterski rad. Mišljenja sam da se kroz volonterski rad može steći određeno iskustvo i vještine koje su potrebne za radno mjesto. Za to može poslužiti i moj vlastiti primjer: tijekom studiranja sam volontirala u raznim udrugama, a zatim sam preko Volonterskog centra Zagreb posjetila Portugal prilikom čega sam putovala, upoznala nove ljude te radila s djecom i mladima što mi je na kraju pomoglo da se i zaposlim. Cilj i svrha volontiranja ne mora biti samo pomoć i briga za druge, već može uključivati i brigu za sebe i svoju budućnost. Čini li nas to sebičnim osobama? Ne, jer brinući se za sebe, možemo puno više dati drugima.

Često se događa da ljudi volontiraju, a da nisu svjesni svih mogućnosti i/ili dobrobiti koje takav oblik angažmana donosi onome koji volontira, onome za koga se volontira te široj zajednici. Osim što je ispunjujuće, volontiranjem ljudi mogu naučiti velik broj vještina, steći dragocjene informacije, znanja i iskustva za koja bi inače trebali izdvojiti značajnu količinu novca. Znanja i vještine kreću se od vrlo jednostavnih do vrlo složenih – bilo da je riječ o komunikacijskim vještinama, kompjuterskoj edukaciji ili o savjetodavnim sposobnostima (Russo i dr. 2007). Volontiranje potiče razvoj vrijednosti koje svaki poslodavac cijeni: odgovornost, mogućnost rješavanja problema, profesionalni izgled, volja za učenjem i stjecanje novih vještina, dobri odnosi sa zaposlenicima i dobro upravljanje vremenom. Mnogi volonteri/ke u razvijenim zemljama znaju da će im volontersko iskustvo pružiti bolju priliku pri traženju posla, a nerijetko se događa da upravo organizacije koje primaju volontere nakon nekog vremena te iste volontere angažiraju u stalni radni odnos ukoliko se isti pokažu pouzdanima i vrijednima. Stoga umjerena doza “egoizma” nije negativna motivacija za ulazak u svijet volonterstva.

Prema brojnim istraživanjima, volonteri su više zadovoljni od onih koji ne volontiraju (Russo i dr. 2007). Volontiranje može na različite načine vrlo mjerljivo pozitivno djelovati na osjećaje pojedinca, što je važan element za uključivanje u neki oblik volonterskog rada. Kao jedan od razloga zbog kojeg se mladi ne uključe u neki oblik volonterskog rada je i nedovoljna informiranost (Ledić 2001) što smatram bitnim elementom za napredak volonterstva u Hrvatskoj. Smatram da bi mladi trebali biti više informirani o volontiranju te o obvezama i mogućnostima/dobrobitima koje proizlaze iz volontiranja. I sama sam bila nedovoljno informirana o volontiranju, tj. nikakvih informacija nije ni bilo dok sam pohađala osnovnu i srednju školu. Prvo volontersko iskustvo sam stekla na fakultetu jer sam željela svoje slobodno vrijeme iskoristiti za nešto dobro i pozitivno. Razmišljala sam na način da mi fakultet nudi znanja, a za iskustvo se moram snaći sama. S takvim razmišljanjima počela sam volontirati i stekla iskustvo za buduće zvanje što mi je uistinu otvorilo vrata u svijet rada. Sada, radeći s mladima u školama i domovima, vidim da se nije mnogo promijenilo te da su mladi još uvijek nedovoljno informirani o tome što volontiranje jest, a osobito o tome što se volontiranjem može dobiti. Mišljenja sam da bi se u školski program trebalo uvesti sadržaje o volonterskom radu s ciljem informiranja djece i mladih i jačanja motivacije da se uključe u takav oblik rada. Također, trebalo bi koristeći medije promicati volonterstvo uz primjere dobre prakse. Smatram da bi se na taj način moglo najefikasnije doprijeti do mladih ljudi te da im "neplaćeni rad" kao element volonterstva ne bude prepreka za angažman.

Volontiranje u Hrvatskoj još uvijek je u zanemarenom položaju u usporedbi za zemljama EU. Smatram da je za veću participaciju mladih u neki oblik volonterskog rada potrebno promijeniti kut iz kojeg mladi promatraju volontiranje. Kod volontiranja se ne radi samo o altruizmu ili milosrđu već postoji i važan element dobrobiti za onoga tko volontira. To je jedan od mogućih načina gledanja na volontiranje. Time ne stvaramo "egoistično

društvo“ već baš suprotno – “društvo u kojem svi mogu nešto dati i dobiti za bolje sutra”.

Na poslijetku, mi smo ipak odraz društva, kao što je ono odražava nas. Slikovito rečeno, to su dvije strane istog novčića. Važnost pojedinca krije se u njegovoj mogućnosti da učini razliku u društvu i na taj način mijenja svijet. Ima li boljeg osjećaja od onog kada pomažemo? Upravo volonterstvo nudi te osjećaje – obostrane osjećaje zadovoljstva onoga kome pomažemo i nas koji smo pomogli. Odražavamo se i stvaramo, oblikujemo sami sebe u drugima. Možemo li ovim ograničenim životom na zemlji ostaviti bolji trag od ovog?

*„Ne trebaš hodati po vodi,
Ne moraš biti bolji od drugih,
Nemaš ništa više od onoga što svi ostali imaju,
Ali ono što čini razliku,
Djela su kojima kod drugih
Ostavljaš svoj trag...”*
(S. Škopelja, Udruga Mi)

[86]

Literatura:

Ilišin V. i dr. (2002.) Mladi uoči trećeg milenija, Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.

Forčić, G. (2007.) Volonterstvo i razvoj zajednice, Rijeka: SMART – Udruga za razvoj civilnog društva.

Forčić, G. (2007.) Kako unaprijediti volontiranje?, Rijeka: SMART – Udruga za razvoj civilnog društva.

Ledić, J. (2001.) Biti volonter/volonterka? Istraživanje uključenosti građana u civilne inicijative u zajednici kroz volonterski rad, Rijeka: SMART – Udruga za razvoj civilnog društva.

Miliša, Z. (2007.) Odnos mladih prema volontiranju, radu i slobodnom vremenu, Zadar: Sveučilište u Zadru, Odjel za pedagogiju.

Ćulum, B. (2008.) Zašto i kako vrednovati volontiranje?, Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelji i međugeneracijske solidarnosti

Russo, A. i dr. (2007.) Volontiranje – ključ uspjeha u svijetu rada, Split: Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva, Udruga Split zdravi grad
www.hzz.hr
www.jutarnji.hr

DOMAGOJ MORIĆ

STAVOVI MLADIH O VOLONTIRANJU U HRVATSKOJ

U Hrvatskoj je volontiranje još uvijek u povojima. Iako je zakon o volonterstvu usvojen 2007. godine, još je uvijek previše regulativan i zasada ne postoje naznake da će doći do njegovih izmjena. No bez obzira na zakonsko uređenje, veliki porast volontera u zemlji se ne bilježi. Provedena istraživanja pokazuju da je mladima, u kapitalističkom duhu, postao važan ekonomski aspekt, odnosno smatraju da za svoj rad trebaju biti i plaćeni. U članku ću navesti i druge razloge nezainteresiranosti za volontiranje. U završnom dijelu članka raspravlja se o preporukama za unapređenje i promociju volonterstva.

[88]

"Nisam znao da volontiraš", rekao mi je prijatelj nakon što sam mu entuzijastično pričao o svom prvom volonterskom angažmanu u Forumu za slobodu odgoja. "Pa naravno! Radna atmosfera je super i ekipa je odlična. Pravi užitek mi je tamo raditi", odgovorio sam mu presretan jer su baš mene odlučili izabrati za suradnika za odnose s javnošću. No tada je uslijedilo pitanje koje su vjerojatno čuli svi oni koji su ikad odlučili volontirati: "Pa plaćaju li ti za tvoj rad?" Nakon mog negativnog odgovora i uvjeravanja da je volontiranje korisno te da se tako čine promjene u društvu, naišao sam na zid, ograničenost i uske vidike. "Pa radije bih otišao raditi u neku službu za korisnike i tamo pričao s korisnicima i tako zaradio!", izjavio je moj prijatelj. Nadam se da u mojim očima, ali i u mom kasnijem ponašanju nije mogao vidjeti razočaranje koje sam doživio kada sam čuo ovu zadnju rečenicu. Još veći šok i nevjericu sam doživio kada sam kroz razgovor sa svojim kolegama i kolegicama uvidio da imaju ista stajališta. Gdje je nestalo nesebično pomaganje drugima? Gdje je nestao građanski aktivizam, želja za učenjem, stjecanjem znanja i vještina? Neka od ovih pitanja su mi još i danas nepoznanica.

Volontiranjem se mladi ljudi razvijaju u svim aspektima – razvijaju se vrijednosti pomaganja drugima kao i osjećaj razumijevanja za druge. Također se stvara mreža kontakata. Aktivnim volontiranjem se stječu vještine i sposobnosti potrebne za daljnje zaposlenje, ali se i povećava samopoštovanje osobe, kao i zadovoljstvo vlastitim životom. Istraživanja su pokazala da volontiranje doprinosi razvoju zajednice, demokratskim promjenama, a često se napominje da doprinosi i ekonomskom razvoju zemlje. Iako se ističu mnoge prednosti volontiranja, poput osobnog i profesionalnog razvoja, dobivanja određenih znanja i vještina te mogućnost učenja, mladi ne sudjeluju previše u volonterskim aktivnostima. Koji je razlog tome? Apatičnost, pasivnost ili možda neinformiranost? Vlasta ilišin i suradnici proveli su 1999. godine zanimljivo istraživanje o slobodnom vremenu mladih. Neke od aktivnosti mladih koje su bile među prvima na listi su druženje s prijateljima, gledanje televizije i videa, slušanje radija, izlasci u kavane, klubove, kino te na tulum, koncerte ili sportske priredbe. Na kraju popisa nalazi se bavljenje humanitarnim i političkim radom. Zaokupljenost društvenim radom je najslabije zastupljena u anketiranoj populaciji mladih, što ne iznenađuje, jer ono obuhvaća aktivnosti vezane uz politiku i društvo. Ilišin zaključuje da je društveni rad specifičan interes koji je vjerojatno više povezan s nekim psihičkim osobinama, nego sa sociokulturalnim pretpostavkama.¹⁵

[89]

Bolje džaba ležat, nego džaba radit¹⁶

Premijer Velike Britanije i veliki pisac Winston Churchill u jednom je navratu izjavio slijedeće: *"Živimo od onoga što zaradimo, ali život gradimo tako što dajemo drugima."* Svakako se ova rečenica može primijeniti i na volontiranje. Svoj život volonteri obogaćuju davanjem drugima, a ekonomski aspekt

¹⁵Prema Radin, F., Ilišin, V. (2002.) Mladi uoči trećeg milenija, Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu i Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži. str. 269. – 302.

¹⁶Prema Forčić, G. (2007.) Volonterstvo i razvoj zajednice: sudjelovanje građana u inicijativama u zajednici, Rijeka: Udruga za razvoj civilnog društva SMART.

smatram manje važnim – bitno je činiti dobro drugome, društvu, a u konačnici i sebi samome.

No iznenađuje činjenica da se većina mladih ne bi složila s time. Istraživanje koje je provela udruga za razvoj civilnog društva SMART 2006. godine na 500 ispitanika dala je zanimljive podatke o volontiranju i stavovima mladih o volontiranju. 56% ispitanika bilo je mlađe od 30 godina. Istraživanje je ispitalo stavove o volontiranju, stavove o volontiranju u odnosu na situaciju u Hrvatskoj te stavove ispitanika o mjerama ili aktivnostima koje mogu utjecati na unaprjeđenje volontiranja i motiviranje građana za volontiranje.

Mnogi ispitanici iznijeli su više razloga zašto se u Hrvatskoj premalo volontira. Prvi razlog koji navode su okolnosti u društvu. Prvenstveno se to odnosi na materijalnu i ekonomsku situaciju ispitanika. Mlađi ispitanici vjeruju da ljudi nisu zadovoljni svojim financijskim stanjem pa radije obavljaju različite poslove koje ih ne zanimaju.

Također napominju da je jedino mjerilo u našem društvu novac. Mladi, ali i stari su zaista ušli u pravi kapitalistički sustav, gdje se gleda samo svoja osobna korist i dobit.

Jedna od ispitanica, srednjoškolka, izjavila je kako je *"u našem društvu novac jako važan i vladaju stereotipi te je time volontiranje zanemareno"*.¹⁷ (Forčić 2007a: 54). Ukoliko usporedimo Hrvatsku s drugim zemljama, poput Velike Britanije, SAD-a ili Francuske, možemo uočiti veliku razliku. Prema istraživanju koje je proveo Institute of Volunteering Research 1997. godine, u Velikoj Britaniji ekonomska vrijednost volontiranja iznosila je 65 milijardi eura ili 9% bruto domaćeg proizvoda.¹⁸ U Hrvatskoj je ta brojka znatno

¹⁷Odgovor je dala djevojka rođena 1990. godine koja živi u okolici Rijeke i srednjoškolka je. Završila je osnovnu školu i nije članica udruge.

¹⁸Davis Smith, J. (1998.) The 1997 National Survey of Volunteering, London: The National Centre for Volunteering.

manja – primjerice u Primorsko-goranskoj županiji 2005. godine ekonomska vrijednost volontiranja iznosila je oko 220.000 kuna.¹⁹

Drugi razlog koji se navodi je kriza vrijednosti, a povezana je s materijalizmom. Ispitanici smatraju da u društvu vlada veliki materijalizam, ali i mišljenje da volontere netko iskorištava za svoje osobne interese. Nadalje, mladi smatraju da nisu dovoljno informirani o volontiranju te da je ponuda poslova loša. Također napominju i lošu medijsku eksponiranost volontiranja. No postoje i dobre prakse informiranja – primjerice, tijekom 2006. godine na televizijskim postajama prikazivani su reklamni spotovi GONG-a o promicanju volonterstva pod nazivom "Goodman"²⁰. Osim toga, mladi smatraju da država dovoljno ne potiče volontiranje i da ljudi ne znaju mnogo o mogućnostima i prednostima volontiranja. Također napominju da se u obitelji ne predaje mnogo pažnje volontiranju – mladi nemaju uzor koji bi mogli slijediti. Svi ispitanici uočili su da odgojno-obrazovne ustanove ne pridaju dovoljno pažnje volontiranju. Samim time djeca i mladi nemaju gdje naučiti neke činjenice o volontiranju. Stoga je potrebno u kurikulumu uvesti sadržaje vezane uz volontiranje – primjerice, škola može organizirati volonterske aktivnosti ili uvesti izborni predmet vezan za volontiranje.

[91]

¹⁹U Hrvatskoj je doprinos promociji i aktualizaciji volonterstva dao program *CroNGO* (Potpora hrvatskim nevladinim organizacijama – 2001.-2004. godine). Program je provodila američka organizacija *Academy for Educational Development* u partnerstvu s tri lokalne organizacije civilnog društva – Udrugom MI, Udrugom za razvoj civilnog društva SMART i Organizacijom za građanske inicijative – OGI. Udruga SMART je bila partnerska organizacija na području Primorsko-goranske županije, gdje su se provela 27 projekta. Udruga SMART je provodila izračun ekonomske vrijednosti volonterskog doprinosa prema modelu satnice Studentskog servisa sukladno kojoj je najviša cijena jednoga sata 25,00 kn. U projekte je uloženo 8.800 volonterskih sati i prema ovom modelu financijska je vrijednost projekata iznosila 220.000,00 kuna. Izvještaj u .pdf obliku možete skinuti putem ove poveznice: <http://bit.ly/c1c05B>.

²⁰Reklamni spot možete pogledati na <http://www.youtube.com/watch?v=r4Tr31-0lvA> (ova poveznica se nalazi i na službenoj stranici GONG-a, www.gong.hr)

Iz svega navedenog, može se zaključiti da mladi do 30 godina imaju generalno negativan stav o volontiranju. Očito je slogan ispitanika iz Rijeke "Bolje džaba ležat, nego džaba radit"²¹ postao općeprihvaćen u našem društvu. No vrlo važna činjenica koju treba napomenuti je da volonteri uglavnom imaju pozitivna iskustva prilikom obavljanja svojih poslova. Upoznavanje novih ljudi, pomoć drugima, razvijanje svijesti o važnosti društvenih promjena i razvijanje osobnosti samo su neke prednosti volontiranja.

Gdje smo pogriješili?

Iz navedenog istraživanja udruge SMART očito je da mladi ljudi imaju negativan stav o volontiranju. Pa gdje griješimo? Prvo, svi segmenti društva trebaju doprinijeti razvoju volonterstva. Neka od područja na kojima bi trebali djelovati su priznavanje volonterskog rada, umrežavanje na različitim razinama, organizacija volontiranja, utjecanje na javnu politiku i promocija vrijednosti volontiranja, njegovih prednosti i mogućnosti te primjera dobre prakse (Forčić 2007b: 5).

Trebamo zapravo početi od promijene svijesti ljudi, pravilno ih informirati i u taj proces uključiti sve – organizacije civilnog društva, poslovni sektor, neprofitne organizacije, odgojno-obrazovne ustanove, medije te državne institucije.

Zaključno, volonteri su agenti promjena u društvu – oni potiču društvene promjene, djeluju u zajednici, aktivni su i pomažu u promicanju vrednota civilnog društva. Volonterstvo obogaćuje pojedinca, daje mu znanja i vještine te mu omogućava učenje novih stvari. Otkad sam počeo volontirati, život mi se u potpunosti promijenio. Upoznao sam nove ljude koje već mogu nazvati prijateljima. Stekao sam mnoga znanja i vještine vezane uz moju struku, a

²¹Ovaj odgovor dao je mladić rođen 1985. godine koji živi u Rijeci. U vrijeme istraživanja pohađao je srednju školu i nije bio član udruge. (odgovor dobiven u "Istraživanje uključenosti građana u civilne inicijative u zajednici kroz volontiranje", AED, 2006.)

pomogao sam i u promicanju obrazovanja u Hrvatskoj. Smatram da bi svaka osoba trebala doživjeti slično ili jednako iskustvo kroz volontiranje. Nakon višemjesečnog volontiranja, prijatelji mi kažu da su uočili veliku promjenu – kažu da sam postao odraslija, zrelija i odgovornija osoba.

Nadam se kako će hrvatsko društvo postati više osviješteno i senzibilizirano za volontiranje. Nadam se kako jednog dana u Hrvatskoj neće biti mladih koji sumnjaju u vrijednost volontiranja. Ispunjenje tog zadatka ovisi o cijelom društvu. Stoga je potrebno napraviti promicati volonterstvo što učinkovitije kako bi svi – i mladi i stari – mogli doživjeti jedinstveno iskustvo volontiranja.

Literatura:

Čulum, B. (2008.) Zašto i kako vrednovati volontiranje?, Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.

Davis Smith, J. (1998.) The 1997 National Survey of Volunteering, London: The National Centre for Volunteering.

Forčić, G. (2007a.) Kako unaprijediti volontiranje?, Rijeka: Udruga za razvoj civilnog društva SMART.

Forčić, G. (2007b.) Volonterstvo i razvoj zajednice: sudjelovanje građana u inicijativama u zajednici, Rijeka: Udruga za razvoj civilnog društva SMART. Nacionalni izvještaj Republike Hrvatske: Stanje volonterstva u jugoistočnoj Europi i CIS regiji (2009.) Rijeka

URL: <http://bit.ly/c1c05B>

Radin, F., Ilišin, V. (2002.) Mladi uoči trećeg milenija, Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu i Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.

NINA RAPO

VOLONTIRANJE – PRAVNI OKVIR U RH

Volonterstvo se opisuje kao neprofitna, neplaćena aktivnost kojom pojedinci doprinose dobrobiti svoje uže ili šire zajednice, odnosno društva u cijelosti. Kao društveno odgovorna djelatnost, ono postaje sve vidljiviji element doprinosa razvoju zajednice, kako na međunarodnoj razini tako i u RH. Osnovu za takvu situaciju u suvremenom društvu nalazimo u dugoj tradiciji različitih volonterskih aktivnosti na području Hrvatske.

[94]

Rasprostranjenost ideje o važnosti volontiranja i njegove uloge u rješavanju različitih društvenih pitanja dovodi do potrebe da ga se pravno regulira. Donose se dokumenti na regionalnoj i na međunarodnoj razini koji imaju za cilj promovirati volontersku aktivnost i dati poticaj državama da je pravno reguliraju. Tako Europska povelja o volonterstvu, donesena 1998. godine, definira volonterski rad kao: djelatnost u interesu ljudi, djelatnost koja nije motivirana financijskim interesom, djelatnost koja se odvija na lokalnoj i/ili nacionalnoj razini, djelatnost koja je dragovoljna, djelatnost koja je miroljubiva, djelatnost koja je utemeljena na osobnoj motivaciji i slobodi izbora, djelatnost koja potiče aktivnu građansku ulogu na dobrobit zajednice, djelatnost koja potiče razvoj ljudskih potencijala, djelatnost koja poboljšava kvalitetu življenja na načelima solidarnosti, traganje za predodžbama društva nesigurne budućnosti, poticaj iskorištavanja poduzetničkih prigoda, osnova razvoja partnerskih odnosa između aktera sustava blagostanja, poticaj samoorganiziranja ljudi pri rješavanju problema. Nadalje, prema izvješću Gospodarskog i socijalnog vijeća Ujedinjenih naroda, "volonterstvo je i navika srca i građanska vrlina. Riječ je o aktivnosti duboko

*ukorijenjenoj u ljudskom duhu s dalekosežnim društvenim i kulturološkim učinkom. Slušanje drugih, briga o potrebama drugih i zadovoljavanje tih potreba, dokazuju najveću ljudsku motivaciju. Ljudska bića pomažu jedna drugima iz ljubavi i sućuti. Pa ipak, u svojoj najdubljoj duhovnoj dimenziji i u simboličkom značenju, volonterstvo nije samo nešto što činimo za druge. Na kocki su naše vlastite vrijednosti i naša humanost: mi jesmo ono što dajemo drugima.*²²

U studenom 1997. godine Glavna skupština Ujedinjenih naroda proglašava 2001. godinu Međunarodnom godinom volontera, a 5. prosinac Međunarodnim danom volontera. Ova događanja na međunarodnom planu daju poticaj uglavnom nevladinim organizacijama u RH za pokretanje inicijativa za reguliranje volonterstva. Osniva se Nacionalni odbor za razvoj volonterstva 2001. godine, kao savjetodavno tijelo Vlade RH, koji započinje s izradom Nacrta prijedloga Zakona o volonterstvu koji je usvojen 18. svibnja 2007. godine, a stupa na snagu 14. lipnja iste godine.

*Ovim se Zakonom uređuju osnovni pojmovi vezani za volontiranje, temeljna načela volontiranja, uvjeti volontiranja, prava i dužnosti volontera te organizatora volontiranja, uvjeti sklapanja ugovora o volontiranju, donošenje Etičkog kodeksa volontera, izdavanje potvrde o volontiranju, državna nagrada za volontiranje te nadzor nad izvršenjem ovoga Zakona. Volontiranje se prepoznaje i promiče kao aktivnost od interesa za Republiku Hrvatsku koja dovodi do poboljšanja kvalitete života, do aktivnog uključivanja osoba u društvena zbivanja te do razvoja humanijega i ravnopravnijega demokratskog društva. Ističe se da je ulogu i značaj volontiranja potrebno prenijeti djeci i mladima kroz školovanje u odgojno-obrazovnim ustanovama Republike Hrvatske.*²³

[95]

²²Izvjješće Gospodarskog i socijalnog Vijeća UN-a

²³Zakon o volontiranju, NN 58/2007

Članak 3. nam daje definiciju volontiranja koje se smatra dobrovoljnim ulaganjem osobnog vremena, truda, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge ili aktivnosti za dobrobit druge osobe ili za opću dobrobit, a obavljaju ih osobe na način predviđen ovim Zakonom, bez postojanja uvjeta isplate novčane nagrade ili potraživanja druge imovinske koristi za obavljeno volontiranje, ako ovim Zakonom nije drukčije određeno. Pored ove afirmativne, Zakon pruža i negativnu definiciju, odnosno određuje što se sve ne smatra volontiranjem u smislu ovog Zakona.

Zakon kroz razrađena načela zabrane diskriminacije volontera i korisnika volontiranja, zaštite korisnika volontiranja, zabrane iskorištavanja volontera, zaštite maloljetnih volontera te načelo zaštite osoba djelomično i potpuno lišenih poslovne sposobnosti pruža volonterima pravnu sigurnost i zaštitu od mogućih zlouporaba njihove djelatnosti. Tijelo nadležno za provedbu ovog Zakona je Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, dok Nacionalni odbor za razvoj volonterstva ima savjetodavnu ulogu. Odbor donosi i Etički kodeks volontera.

[96]

Zakon se primjenjuje isključivo na formalno organizirano volontiranje, a organizator volontiranja ne može biti profitna pravna osoba čime država pruža zaštitu statusa radnika. Ugovor između volontera i organizatora volontiranja zaključuje se usmeno ili u pismenom obliku, a volonter može raskinuti ugovor u svakom trenutku osim ako bi time prouzročio izravnu i trenutnu štetu organizatoru volontiranja. Za štete trećim osobama organizator volontiranja odgovara temeljem objektivne odgovornosti, uz pravo regresa u slučaju namjere ili krajnje nepažnje volontera. Volonteri mogu biti i strani državljani. Sve ove odredbe imaju za konačni cilj minimalizirati negativne učinke nereguliranosti društvene djelatnosti volontiranja, no kako je Zakon na snazi tek tri godine ne može se sa sigurnošću reći da je u cijelosti riješio pitanje regulacije volontiranja.

Tako već sad jasno znamo da postoji neusklađenost Zakona o volonterstvu s Kaznenim zakonom i pravilnicima o prekršajnoj i kaznenoj evidenciji. Naime, podaci koji govore o kaznenoj ili prekršajnoj prošlosti neke osobe iznimno su povjerljivi radi čega navedeni pravilnici propisuju vrlo strogi režim izdavanja podataka trećim osobama. Jedine organizacije koje bi prema Kaznenom zakonu mogle pribaviti izvadak iz kaznene evidencije su ustanove koje rade s djecom ili maloljetnicima, i to za kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa. Niti jednom drugom organizatoru volontiranja postojeći propisi ne omogućavaju pribavljanje vrste podataka koje zahtijeva Zakon o volonterstvu, što u praksi onemogućava ispravnu primjenu Zakona. Stoga se u ranijoj budućnosti očekuju izmjene i dopune Zakona o volonterstvu kojima bi se ovakve pogreške ispravile, a i povećao stupanj primjenjivosti propisa.

Za očekivati je da će donošenje ovog Zakona i njegova primjena u praksi, kao i drugi regulatorni državni instrumenti u ovom području djelovanja, dati poticaj za promicanje volonterske aktivnosti, povećanje broja volontera u svim dobnim skupinama, povećanje učestalosti volontiranja, te da će mlađi naraštaji imati veću motivaciju za volontiranje.

MARKO FILIPOVIĆ PREPOZNATLJIVOST, UVAŽAVANJE I VAŽNOST VOLONTERSKOG RADA NA LOKALNOJ I REGIONALNOJ RAZINI

[98]

Najvažniji aspekt volontiranja svakako je onaj u lokalnoj i regionalnoj zajednici, jer je najuočljiviji i korist od volontiranja na tim je razinama najprije prepoznata i valorizirana. Ovaj kratki tekst ima za cilj predstaviti ono što sam kao angažirani pojedinac zapazio na području volontiranja u gradu i županiji iz kojih dolazim – Rijeka i Primorsko-goranska županija.

Informiranost i aktivno sudjelovanje svakog pojedinca osnova su građanskog društva i demokratskih procesa na razini lokalne zajednice, a i šire. Vrlo bitnu ulogu u tim demokratskim procesima imaju mladi ljudi koji svojim entuzijazmom i energijom često generiraju društvene promjena na svim razinama. Među tim mladim ljudima posebno mjesto pripada onima koji volontiraju. Volontiranje je definirano odredbom članka 3. stavka 1. Zakonu o volonterstvu (NN 58/07)²⁴. Donošenje Zakona o volonterstvu važno je kako bi se pravno uredili odnosi između volontera, organizatora i korisnika

²⁴Zakonu o volonterstvu (NN 58/07) - Volontiranjem se, u smislu ovog Zakona, smatra dobrovoljno ulaganje osobnog vremena, truda, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge ili aktivnosti za dobrobit druge osobe ili za opću dobrobit, a obavljaju ih osobe na način predviđen ovim Zakonom, bez postojanja uvjeta isplate novčane nagrade ili potraživanja druge imovinske koristi za obavljeno volontiranje, ako ovim Zakonom nije drukčije određeno.

volontiranja shvaćenih u smislu ovog Zakona, ali i kako bi se osiguralo društveno okruženje povoljno za razvoj volonterstva te spriječila moguće zlorabe. Volonterski rad mladih posebno je važno područje za stjecanje radnog iskustva i vještina, za aktivno sudjelovanje mladih u društvenom razvoju i afirmaciji društvene solidarnosti. Kroz volontiranje mladima se pruža mogućnost usmjeravanja profesionalnih interesa, pomaganja drugima i unapređenja određene djelatnosti u svojoj zajednici.

Prema istraživanju "Stavovi javnosti o volonterstvu", 23,1% ispitanika koji imaju volontersko iskustvo čine osobe mlađe od 20 godina, a 41,7% osobe u dobi od 21 do 35 godina. Ipak, mladi nisu dovoljno informirani o mogućnostima za volontiranje i ponekad iskazuju nedostatnost uspostavljenih mehanizama vrednovanja volonterskog rada. Još uvijek ima dosta prostora za bolje informiranje mladih i njihovu senzibilizaciju za volonterski rad. U studenom 1997. godine Glavna skupština Ujedinjenih naroda proglašava 2001. godinu Međunarodnom godinom volontera, a 5. prosinac Međunarodnim danom volontera. Ovim je otvoren prostor za brojne prijedloge s ciljem pružanja sustavnije potpore razvoju volonterskog potencijala (osnivanje nacionalnih odbora, uvođenje nacionalnih internetskih stranica i baza podataka, medijske kampanje, osnivanje nacionalnih volonterskih centara, rad na zakonodavstvu vezanom uz volontiranje). Da se volonterstvo sve više prepoznaje kao element doprinosa razvoju zajednice i jačanju društvenog kapitala svjedoči i usvajanje deklaracije Europskog parlamenta iz srpnja 2008. godine kojom se Europska komisija poziva da 2011. godinu proglasi Europskom godinom volontiranja. Tako će se 2011. godine obilježiti deseta obljetnica Međunarodne godine volontera (2001.) pa se očekuje i od Ujedinjenih naroda i brojnih organizacija koje djeluju u području i razvoju volonterstva da tim povodom organiziraju brojne svečanosti obilježavanja ove obljetnice. Potencijal volonterstava ima sve važniju ulogu u pronalaženju rješenja za različita društvena pitanja. Mnoge zemlje počinju cijeniti doprinos volontera u društvenom i ekonomskom razvoju. Volontiranje utječe na sva područja djelovanja, od obrazovanja do

zaštite prirode. Uloga volontiranja povezuje privatnu domenu volontera i širu sferu javnog i poslovnog sektora. Volontiranje osnažuje pojedinca, izgrađuje osjećaj solidarnosti, potiče na sudjelovanje, štiti ranjive skupine od ekonomske, društvene i političke marginalizacije te ima potencijal kohezivnog elementa u društvu. Dionici iz vladinog, nevladinog i poslovnog sektora moraju surađivati kako bi se stvorilo društvo koje podupire volonterstvo.

Volonterstvo kao dobrovoljno pružanje usluga ima svoju dugu i raširenu tradiciju u hrvatskom društvu i povremeno preuzima ključnu ulogu u kriznim situacijama. Osnovna misija mnogih organizacija civilnoga društva je volonterski rad, a isto tako volonteri sudjeluju u djelatnostima drugih organizacija. Ujedno, volonterski rad predstavlja značajan izvor snage civilnog sektora. U Republici Hrvatskoj postoje mnoge organizacije i ustanove (MOST²⁵, GONG²⁶, Hrvatski crveni križ...) koje u svoj rad uključuju

[100]

²⁵http://www.most.hr/statics/volonterски_rad/ - U okviru ovog programa Most sustavno potiče mlade na volonterski rad prezentacijom programskih aktivnosti u splitskim srednjim školama, organizacijom edukacija u okviru radionica, širenjem priče o dobrovoljnom radu mladih usmenim putem, na tribinama, putem medija i organizacijom velikih humanitarnih akcija za dobrobit građana i grada Splita. Udruga broji preko 100 aktivnih volontera od čega je dio njih od samog početka rada Udruge, a godišnje se toj broju pridruži najmanje 20 novih mladih ljudi. Mladi volonteri su u proteklom razdoblju "nagrađivani" dodatnim edukacijama u zemlji i inozemstvu, putovali su i prezentirali Udrugu u mnogim europskim zemljama i na susretima mladih, osmišljavali zajednička ljetovanja, izlete, druženja i za svoj intenzivan angažman i postignuća dobivali priznanja, i bili isticani u medijima.

²⁶GONG – Godišnji izvještaj 2009. - Veliki broj volontera i članova aktivno je sudjelovalo u brojnim aktivnostima GONG-a, kao što su promatranje izbora, distribucija materijala i pomoć u organiziranju javnih predstavljanja GONG-a. Dodatno, tijekom 2009. godine u uredu GONG-a je na programskim djelatnostima angažirana jedna volonterka, što je začetak GONG-ova plana o ustrojavanju mogućnosti za volontiranje na programima GONG-a, što bi bilo od koristi za same volontere (studente ili tek diplomirane mlade profesionalce) u smislu iskustva, a za GONG u smislu doprinosa volontera radu zaposlenika. Tijekom 2009. godine: 11 volontera zadovoljilo je uvjete članstva, 2191 građana nalazi se u bazi volontera – od toga 200 stalno aktivnih, zabilježeno je oko 7300 volonterskih sati granana.

volonterke i volontere. Djeluju i četiri volonterska centra u četiri hrvatska grada (Volonterski centar Zagreb, Volonterski centar Split, Volonterski centar Rijeka i Volonterski centar Osijek), čija je osnovna svrha promicanje i razvoj volonterskoga rada na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini, edukacija članova udruga i volontera te senzibilizacija javnosti. Volontiranje predstavlja jedan od načina organiziranog uključivanja građana u društvene procese čime svaki građanin ostvaruje mogućnost doprinosa pri rješavanju problema u zajednici i utjecaja na pozitivne promjene u društvu. Volonterski angažman građana može jedino nadopunjavati, ali nikako i zamijeniti djelatnosti i funkcije za koje postoji odgovornost drugih dionika u rješavanju problema ili zadovoljavanju potreba u zajednici.

Najvažniji aspekt volontiranja svakako je onaj u lokalnoj i regionalnoj zajednici, jer je najuočljiviji i korist od volontiranja na tim je razinama najprije prepoznata i valorizirana. Ovdje bih želio predstaviti ono što sam kao angažirani pojedinac zapazio na području volontiranja u gradu i županiji iz kojih dolazim – Rijeka i Primorsko-goranska županija. Istraživanja u području volonterstva ukazuju da velik broj organizacija civilnoga društva provodi niz različitih aktivnosti koje se zasnivaju na volonterskom doprinosu građana, a kojima se značajno pridonosi dobrobiti pojedinaca i lokalne zajednice u cjelini. "Istraživanje uključenosti građana u civilne inicijative u zajednici kroz volonterski rad" iz 2001. godine koje je provela Udruga za razvoj civilnog društva SMART povodom Međunarodne godine volontera na području Primorsko-goranske županije²⁷, bilo je jedino istraživanje takve

[101]

²⁷Udruga za razvoj civilnog društva SMART je tijekom rujna 2006. provela procjenu kapaciteta menadžmenta volontera u organizacijama civilnoga društva te ustanovama zdravstva, obrazovanja i socijalne skrbi na području Primorsko-goranske županije. U okviru procjene, organizacije/institucije pružale su podatke vezane za broj volontera uključenih u aktivnosti organizacije u proteklih pet godina, dobnu skupinu volontera, pristupe i načine uključivanja volontera, organiziranje većih manifestacija u koje su bili uključeni volonteri te podatke vezane za učestalost volontiranja. Upitnik za procjenu poslan je na 168 adresa, od čega su 32 organizacije/institucije poslale podatke, što čini 19% povrata.

vrste provedeno na području Republike Hrvatske. Istraživanje je pokazalo da postoji načelno pozitivan osobni stav stanovništva prema volontiranju, no istovremeno ispitanici smatraju da njihovo okruženje ima negativan stav. Nadalje, pozitivan stav prema volontiranju teško se aktualizira u sami čin volontiranja. Građani ne volontiraju zbog teške materijalne situacije, krize vrijednosti ili nedovoljne informiranosti. Na području Primorsko-goranske županije, uz aktivno djelovanje volonterskoga centra u Rijeci, tijekom posljednjih pet godina pokrenute su različite inicijative i aktivnosti od strane organizacija civilnoga društva, usmjerene k razvoju i promociji volonterstva. Prema podacima prikupljenim kroz procjenu kapaciteta menadžmenta volontera na području Primorsko-goranske županije, vidljivo je da je od ukupnoga broja organizacija uključenih u procjenu 74% organizacija i institucija organiziralo neko događanje ili manifestaciju u koje su bili uključeni volonteri te koji su doprinijeli promociji volonterskoga rada (izložbe, različiti skupovi, promotivni štandovi, edukacijske radionice, sportski turniri i sl.). U cilju veće aktualizacije volontiranja među mlađom populacijom (do 30 godina), u Hrvatskoj je potrebno intenzivnije razvijati i usmjeravati aktivnosti, koje će motivirati mlađu populaciju na volontiranje te ukazati na pozitivne aspekte volontiranja.

Nakon dugogodišnjeg doprinosa i rada na promociji i unapređenju volonterstva na području Hrvatske, udruga SMART, neprofitna organizacija osnovana s ciljem jačanja i pružanja podrške razvoju neprofitnog sektora u Hrvatskoj, 2005. godine započinje sa sustavnim pristupom razvoju volonterstva te programom Volonterskog centra u lokalnoj zajednici koji ima zadaću: promovirati vrijednost volonterstva i integrirati ga u razvoj lokalnih zajednica, unaprijediti informiranje o volontiranju, osnažiti neprofitne organizacije za uključivanje volontera u svoje aktivnosti, poboljšati status volontera u zajednici, motivirati veći broj ljudi na volontiranje, poticati volontiranje kroz sustav odgoja i obrazovanja, potaknuti i uspostaviti međusekorsku suradnju usmjerenu ka razvoju volonterstva u zajednici

kroz razne aktivnosti koje provodi (volonterski info pult, volonterska baza, edukacija i konzultacije, izdavačka djelatnost, istraživanja, obilježavanje Međunarodnog dana volontera, umrežavanje i suradnja).

S ciljem što kvalitetnije provedbe, održivosti i vidljivosti volonterskog programa, SMART je uspostavio Savjet za razvoj volonterstva Primorsko-goranske županije, nezavisno tijelo čiji članovi i članice predstavljaju različite sektore: neprofitni, poslovni, lokalnu i regionalnu (područnu) samoupravu, akademsku zajednicu i medije. Volonterski centar u suradnji s Gradom Rijekom i Primorsko-goranskom županijom, a u sklopu kampanje povodom obilježavanja Međunarodnog dana volontera, od 2007. godine dodjeljuje Volontersku nagradu koja prepoznaje ključnu ulogu volontera u lokalnoj zajednici. Putem ove nagrade zahvaljuje se volonterima na nesebičnom trudu i radu za zajednicu te ih se nagrađuje za njihovu inicijativu. Ukupno se dodjeljuje šest priznanja, tri na razini Primorsko-goranske županije i tri na razini Grada Rijeke. Volonterska nagrada će se nastaviti dodjeljivati i u nadolazećim godinama. Nominirana može biti osoba starija od 15 godina, koja je volontirala najmanje 120 sati u posljednjih godinu dana u neprofitnim organizacijama (udruge, zaklade, javne ustanove) ili mjesnim odborima, no ne i osoba koja je volontirala u smislu volonterskog pripravnčkog rada u okviru Zakona o radu. Nagrada za volontera godine dodjeljuje se temeljem natječaja objavljenog u javnim glasilima. Pri odabiru volontera/ke godine komisija se vodi nizom kriterija, procjenjujući primjerice koje su bile koristi od volontiranja nominiranog volontera za organizaciju i ciljne skupine/ lokalnu zajednicu prema kojima je organizacija usmjerena.

Jedan od glavnih aktera promocije volonterstva na Sveučilištu u Rijeci svakako je i Zaklada Sveučilišta u Rijeci koja kroz projekt "Studenti volontiraju – razvoj socijalne odgovornosti studenata Sveučilišta u Rijeci" potiče različite oblike volontiranja studenata, ali i promiče ideju volontiranja među svim članovima sveučilišne zajednice. Zaklada Sveučilišta u Rijeci,

u svojim nastojanjima za poticanjem društvene odgovornosti Sveučilišta u Rijeci i svih njegovih članova, i 2009. godine je obilježila Međunarodni dan volontera volonterskom akcijom nastavnog i administrativnog osoblja te studenata Sveučilišta u Rijeci pod nazivom "Sveučilištarci volontiraju". Ukupno je četrdeset volontera iz akademske zajednice sudjelovalo u radionicama izrade taktilnih slikovnica za slijepu djecu predškolskoga uzrasta koja za svoj rad nemaju gotovo nikakvih didaktičkih materijala. Navedeni didaktički materijal potreban je djeci u dobi od dvije do sedam godina koja imaju oštećenje vida, a čije cijene dosežu vrtoglave iznose. Riječko je sveučilište prepoznatljivo i po volonterskom duhu organizacije jedne od najvećih manifestacija koja ima za cilj popularizaciju i promociju znanosti – Festivala znanosti.

Trba svakako spomenuti kampanju "Zavolontiraj se!" koju organizira udruga SMART uz pokroviteljstvo Grada Rijeke i Primorsko-goranske županije. Kampanja je usmjerena na postizanje veće vidljivosti i prepoznatljivosti volontera i volonterskog rada te promociju volontiranja povodom Međunarodnog dana volontera. Kampanja se provodi na razini Primorsko-goranske županije s naglaskom na grad Rijeku koji od početka podržava kampanju, što predstavlja dobar primjer suradnje jedinice lokalne samouprave s organizacijama civilnog društva. Kampanja "Zavolontiraj se!" sastoji se od niza radionica, seminara, izložbi, predstavljanja, stručnih rasprava na temu volontiranja, a kruna događanja je svečana dodjela nagrade "Volonter godine".

Individualni doprinos svakog volontera teško je mjerljiv ali je u lokalnoj zajednici svakako najuočljiviji i ona ga najbrže prepoznaje i promovira. Međutim na promociju i razvoj volonterstva treba djelovati i u budućnosti putem istraživanja volonterstva, edukacije, publiciranja, lobiranja i javnog zagovaranja, stvaranja poticajnog okruženja za razvoj volonterstva, povećanje vidljivosti volonterskih aktivnosti te implementiranju primjera

dobre (volonterske) prakse u što većem broju jedinica lokalne i regionalne samouprava stvarajući time preduvjete za prepoznavanje volonterstva na nacionalnom nivou kao jednog od preduvjeta participacije informiranog pojedinca u demokratskim procesima građanskog društva.

Literatura:

Ćulum, B. (2008.) Zašto i kako vrednovati volontiranje?, Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.

Ledić, J. (2007.) Volontiranje je cool: Društveno odgovorno sveučilište – poticanje kulture volontiranja. Rijeka: Zaklada Sveučilišta u Rijeci

Ledić, J. (2007.) Zašto (ne) volontiramo? – stavovi javnosti o volonterstvu. Zagreb: Academy for Educational Development.

www.smart.hr

www.gong.hr

www.pgz.hr

www.rijeka.hr

www.hck.hr

www.zaklada.uniri.hr

[MEDIJI I MLADI –TKO TU KOGA GLEDA?]

FACEBOOK

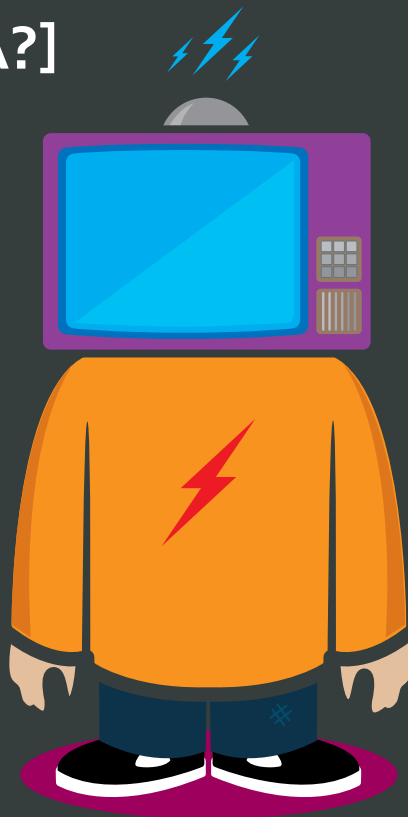
MLADI

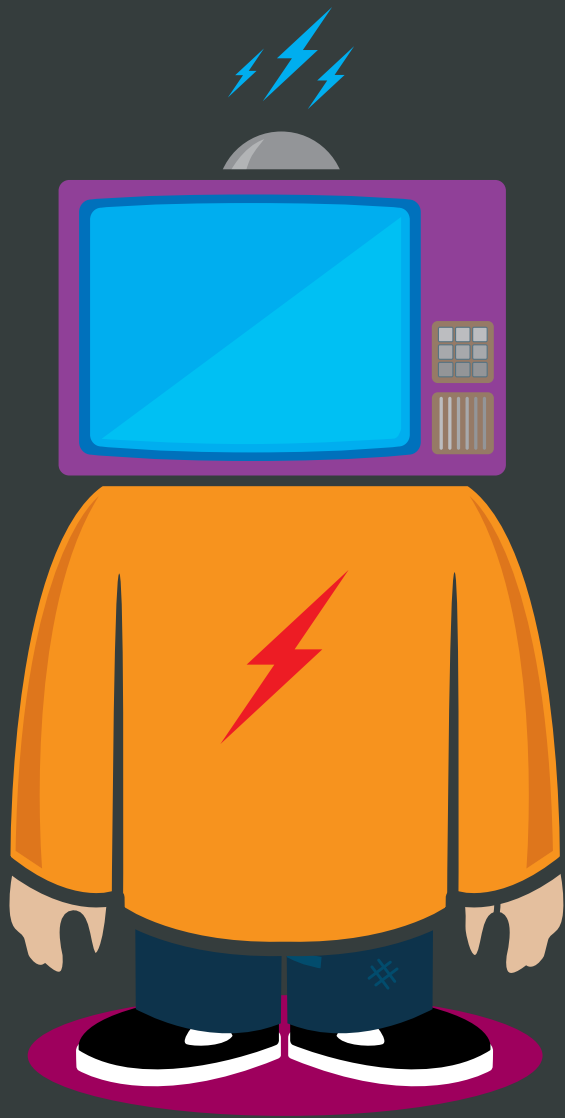
MEDIJI

JAVNA TELEVIZIJA

APATIJA

NORMALNO DRUŠTVO

DAVOR PAVIČIĆ

FACEBOOK – JUČER, DANAS, SUTRA

[108]

Facebook vas povezuje s ljudima i olakšava razmjenu informacija. To je rečenica koja dočekuje svakog posjetitelja internetske stranice Facebook.com, bilo da se želi logirati ili tek razmišlja o tome da li se priključiti velikoj obitelji zvanog Facebook ili ne. Ono što je nekada bila stranica isključivo namijenjena američkoj studentskoj populaciji u svrhu umrežavanja studenata, danas je velika baza podataka kojoj se mogu priključiti svi, bez obzira na godine i nacionalnost, s misijom "davanja moći dijeljenja kako bi se stvorio otvoreniji i povezaniji svijet". No unatoč dostupnosti Facebooka svima, mladi su ipak njegovi najbrojniji korisnici. Facebook u svakom slučaju služi svojoj svrsi i ispunjava svoju misiju povezivanja ljudi diljem svijeta u paralelan virtualan svijet, čak je promijenio i još uspijeva mijenjati način komuniciranja, društvene norme i način razmišljanja. No glavno pitanje koje se samo nameće je može li svijet biti otvoreniji i povezaniji nego što je danas, zahvaljujući Facebooku?

Sjećam se početaka Facebooka. Nakon više ili manje uspješnih "manija" s drugim internetskim servisima (Myspace, Hi5, Friendster...), pojavio se "on" i izgledalo je kao da će doći, proći i završiti isto kao i njegovi prethodnici. Kada sam otvorio profil na Facebooku prije otprilike četiri godine, Facebook je bio monotona stranica jednostavnog grafičkog sučelja i ograničenog sadržaja. Nitko nije znao čemu bi Facebook ustvari trebao služiti. Imati dvadesetak "prijatelja" nije bilo ništa čudno, a ljudi koji nisu bili na Facebooku nisu bili izopćenci društva. Osnovna namjena Facebooka je tada bila postavljanje fotografija sa sinoćnjih zabava i raznih izleta za blizak krug prijatelja i komentiranje istih.

Nekoliko mjeseci nakon što je počela Facebook "manija" na mom sveučilištu, postali smo jedno od prvih sveučilišta u Europi koje je dobilo svoju mrežu na Facebooku. To je otvorilo novu dimenziju u Facebookovoj funkciji društvenog umrežavanja, omogućivši i anoniman pogled u život susjeda u domu ili kolega sa predavanja s kojima se nismo družili. Ono što je bilo revolucionarno u svemu tome je da su svi dobrovoljno nudili svoj privatni život na pladnju u zamjenu za uvid u tuđe privatne živote.

Kako je Facebook uvodio nove funkcije i rastao na popularnosti, mijenjala se i njegova uloga u društvu. Odjednom su i ljudi koji su bili strogo protiv bilo kakvog oblika društvenog umrežavanja postajali ovisnici o Facebooku, ugled u akademskoj zajednici se mjerio brojem virtualnih prijatelja, a sadržaj osobne stranice je nekim ljudima bio važan skoro koliko i osobni izgled. Najpopularnije aplikacije su bile one koje su mjerile popularnost pojedinca na sveučilištu kroz banalna pitanja, kao naprimjer "tko je zgodniji?" pa do kompleksnijih pitanja tipa "s kime bi rađe zaglavio/la na pustom otoku?". No kako je Facebook postajao dostupniji široj populaciji, pomogao je sa (ponovnim) uspostavljanjem kontakata sa starim prijateljima. Zajedno s navalom virtualnih prijatelja izvan kruga prijatelja s fakulteta, tj. rodbine, susjeda i ostalih više ili manje poželjnih virtualnih poznanika, pojavila se i potreba za cenzuriranjem te je s time Facebook počeo gubiti na svojoj prvobitnoj ulozi.

Što je Facebook danas? Nadvladavši svu konkurenciju, Facebook je danas (prema svojim statistikama) svakodnevica za više od 400 milijuna ljudi diljem planeta, dostupna na više od 70 jezika, gdje svaki korisnik u prosjeku ima 130 virtualnih prijatelja, sa kojima podijeli u prosjeku 70 informacija mjesečno o svom privatnom životu u raznim oblicima. Za kratak predah od uvida u živote svojih prijatelja, svaki korisnik Facebooka na raspolaganju ima više od pola milijuna raznoraznih aplikacija, kroz koje može saznati više o sebi, iskušati se u raznim oblicima virtualnog poduzetništva ili testirati

svoje znanje o svakoj temi koja je značajna na lokalnoj ili globalnoj razini. I naravno, podijeliti rezultate svega toga sa svojim virtualnim prijateljima. A sve to u zamjenu za davanje svojih osobnih podataka velikim korporacijama koje to koriste u svoje marketinške svrhe.

Osim toga, za one koji se teško ohrabruju boriti se za nešto u stvarnom životu, društveni aktivizam je postao dostupan, prihvaćen i čak poželjan jednim klikom miša iz udobnosti vlastitog doma. Danas postoje raznorazne grupe potpore i podrške svemu i svačemu – od ljudskih prava, preko prava životinja pa do onih malo šaljivijih. No upravo postojanje tih grupa omogućuje ljudima da iz udobnosti koju pruža krevet ili kauč uključe ili podrže neki viši cilj te time postanu društveno aktivni. Nedavni primjer koji najbolje ilustrira gore navedeno je grupa "Ne damo Varšavsku" koja je dosada okupila skoro 12.000 članova sa ciljem očuvanja pješačke zone u centru Zagreba. Unatoč činjenici da većina od tih 12.000 članova nije ni u jednom trenutku izašla na ulice, oni su ipak dali svoj doprinos očuvanju Varšavske i time postali društveno aktivni, a i dali do znanja široj zajednici da oni podržavaju očuvanje Varšavske. Ta grupa je također omogućila onima koji ne žive u Zagrebu ili čak u Hrvatskoj da daju javno svoju podršku očuvanju Varšavske, time doprinijevši Facebookovoj misiji stvaranja otvorenijeg i povezanijeg svijeta.

Koliko se sve gore navedeno uklapa u Facebookovu misiju stvaranja otvorenijeg i povezanijeg svijeta je jasno. Koliko je korisno i relevantno je upitno. No, ono što je još zanimljivije je kako je Facebook u relativno kratkom vremenu promijenio i način kako mladi gledaju na svijet te opće prihvaćene društvene norme. Revoluciju koju je pokrenuo e-mail krajem 20. i u prvim godinama 21. stoljeća, Facebook je srušio u samo godinu-dvije. Potreba za izravnom komunikacijom se smanjila budući da je u svakom trenutku moguće vidjeti gdje je druga osoba, što radi i kako se osjeća zbog svega toga. Reakcije su se svele na klik miša na riječ "like", dogovori/

[110]

pregovori/razgovori se vode preko chata integriranog u Facebook, a ljubavna veza postaje ozbiljna tek kad je obznanjena na Facebooku i traje dok god traje i na Facebooku.

Danas je Facebook "nužno zlo". Kolikogod nas njegove razne funkcije i mogućnosti zabavljaju, toliko nas i živciraju. Unatoč svemu, htjeli mi to priznati ili ne, život bez Facebooka je danas teško zamisliv. A kako će se Facebook razvijati u budućnosti je teško predvidjeti. Hoće li nestati preko noći kao što je i nastao ili će razviti svijest i uvući nas u svoj svijet kao malog dječčića Stana u jednoj od epizoda popularne animirane serije *South Park*? Vjerojatno ne. Ono što je sigurno je da je Facebook uvelike utjecao na današnju generaciju mladih i da će nastaviti svoju misiju stvaranja otvorenijeg i povezanijeg svijeta.

[111]

SLAVEN KADEČKA

JAVNA TELEVIZIJA KAO AGENT SEKUNDARNE SOCIJALIZACIJE MLADIH

Razvijanjem tehnologije mediji zauzimaju sve veći prostor u oblikovanju ljudi, posebice mladih koji su jedni od najvjernijih konzumenata medija. Javna televizija treba osigurati prostor mladima kako bi izrazili svoje mišljenje. No čini li ona to čini i kako to čini? Jesu li informacije koje se puštaju u eter dovoljne za mlade? Kako te informacije utječu na mlade? Mladi postaju samo jedno od sredstava manipulacije kontroliranih od strane medija i kao takvi savršena su meta za oblikovanje mnijenja budućih korisnika i građana.

[112]

Sekundarna socijalizacija odvija se u dobi od 4. do 16. godine života. Taj drugi krug učenja događa se velikim dijelom izvan obiteljskog doma, a u igru ulaze obrazovne ustanove, vršnjaci, mediji. Pri tome utjecaj na stečena iskustva u tom razdoblju ima primjerice činjenica da pojedinac odrasta u selu ili gradu, pripada li određenoj religiji, kakve učitelje ima i slično. U tom razdoblju kroz interakciju s drugim grupama uči se biti članom društva koji pojedinac sam odabire ili mu je nametnuto. Kao jedan od faktora socijalizacije mladih uvijek se spominju mediji. Bilo da se radi o televiziji, novinama ili internetu, mediji formiraju sliku ljudi o vanjskom svijetu. U ovom radu osvrnuti ću se na javnu televiziju kao krojača marioneta društva (mladih) i neću se osvrnuti na komercijalne (privatne) televizije koje nemaju obavezu educirati, poticati i motivirati mlade nego samo djeluju zbog vlastitog profita.

Javna televizija, nekoć nazivana "državnom televizijom", ima obvezu educirati, poticati i motivirati mlade kroz program koji je prikladan i zanimljiv mladima. Riječ "državna" daje zanimljivu konotaciju, a odnosi se na činjenicu da politička elita kroji programe koji su podobni za mlade i time sa jedne strane stvara poslušnike, a sa druge one rijetke buntovnike. Primjeri državnih televizija kao vladara mnijenja stanovnika odlike su totalitarnih zemalja i ekstremno socijalističkih (komunističkih) kao npr. Iran, Venezuela, Kuba, Sjeverna Koreja i sl. U spomenutim zemljama javna televizija služi kao aparat propagande i kao "bič" koji ljude drži na okupu te im ne dopušta bilo kakav pomak od normi koje propagira politički vrh. Mnoge demokratske zemlje takve prakse osuđuju. No takva osuda pomalo je licemjerna, ako se uzme u obzir djelovanje, primjerice, naše javne televizije. Jesmo li svjesni kako djeluje naša javna televizija? Ne mislim, dakako, da naša javna televizija ekstreman slučaj poput navedenih primjera. No u Nadzornom odboru HRT-a sjede politički podobni ljudi i na indirektan način kreiraju politiku javne televizije. Naša javna televizija u nekim je prošlim vremenima također bila svrstavana u televizije koje služe kao državni aparat obavještanja građana te je na taj način utjecala na formiranje mišljenja građana puštajući u javnost samo informacije sankcionirane od političkog vrha. Mediji informiraju i oblikuju mase. Kroz oblikovanje usađuju se određene norme ponašanja koje su na agendi društvenih elita (političke, gospodarske, vjerske...) i koje kroz medije izbacuje na vidjelo svoj interes skriven u reklamama ili emisijama.

[113]

Pitanje koje se nameće u samom naslovu ovog kratkog teksta je gdje su mladi u svemu ovome. Za mlade koji su predstavljeni kao budućnost društva, javna televizija je dužna stvoriti prostor kako bi se mladi mogli izraziti. Prateći program HRT-a u posljednjih tjedan dana, zapazio sam da je mladima ponuđeno manje od pet emisija koje su namijenjene dobroj skupini od 15 do 30 godina. Emisija "Koga briga" ide svakim radnim danom, osim petkom, u poslijepodnevnom terminu. Ponekad ide i koja glazbena emisija (primjerice "Ritam tjedna") u kasnonoćnim satima. Vikend je rezerviran za

“Briljanteen” i “Kokice”, dok se ostali sadržaji svode na dnevno-političke teme, dokumentarne filmove, program za djecu i nižerazredne filmove uz pokoju rijetku iznimku. Smatram da ponuđeni sadržaj ograničava razvoj kreativnosti mladih ljudi. Uz takav izbor programa, mladima preostaje ili da ga rezignirano prihvate ili da zauvijek zavrtljaju daljinski upravljač u najmračniji kut sobe i da ga nikada ne upotrijebe u svrhu zabave i edukacije. Malo je onih koji će učiniti ovo drugo i potpuno se maknuti iz kruga javne televizije. Uostalom, ako imamo u domaćinstvu televizor prisiljeni smo plaćati televizijsku pretplatu. Zauzvrat dobivamo polukvalitetan proizvod koji nas odgaja kako biti poslušan i koje norme slijediti.

Taj proces počinje već u najranijoj fazi života kada kao djeca pratimo obrazovni program namijenjen djeci. U kasnijoj fazi razvoja osobe, kada ulazimo u mladenačku dob, prestaje i program namijenjen toj dobi i postajemo pretrpani informativnim vijestima koje nam daju percepciju o svijetu koji se vrti oko nas. Time se stvara “poslušnička generacija” koja nema izbora nego pratiti ono što je uvjetovano kao trendovski i svako istupanje iz tog nametnutog trendovskog sadržaja smatra se devijantnim. Pojavom interneta i nekih drugih nezavisnih medija ta slika se polako mijenja. Ipak, mislim da velika većina građana zna naizust dnevni raspored Prvog programu HRT-a. Što zaključujem iz te činjenice? Je li nas televizija na neki način izdresirala? Vrlo je očito da je. Ova pojava “dresure” nije specifična samo za našu zemlju nego se javlja i u drugim zemljama (npr. u Danskoj). Mediji počinju oblikovati cjelokupni život ljudi određujući ga svojim vremenskim rokovima emisija ili serija. Serije, političke emisije, zabavne emisije kroz povijest su pomicala objede, sastanke ili druge obiteljske rituale.

U svrhu pisanja ovog osvrta pratio sam večernje vijesti javne televizije te posebice promatrao načine iznošenja određenih vijesti koje su vezane za svakodnevnicu domaće politike. Vijesti su bile nedorečene i nepotpune ili su implicirale stav koji bi mi kao gledatelji trebali formirati. Naravno, to se

dogaća na suptilan naćin, osim kada voditelj Dnevnika Zoran Šprajc javno u svojim humoresknim izjavama napada odrećene pojednice i ustanove. Servirane slike i diskurs utjeću na mlade koji su korisnici javne televizije. Kao korisnike, takvi programi ih bombardiraju i stvaraju ih društvenim poslušnicima.

Medij poput javne televizije imaju snažan utjecaj na razvoj mišljenja i kreativnosti kod mladih. Naćinom na koji se vijesti i informacije prenose da se zakljućiti da je cilj mlade pretvoriti u "robote". Tim indirektnim postupcima stvara se apatićno društvo bez želje za promjenom. Društvo u kojem su mladi važan ćimbenik je društvo koje teži napretku. Ne želimo društvo u kojem se mladima manipulira putem javnih medija već želimo da mladi sami kreiraju sadržaje te se na taj naćin izgraćuju kao samostalni aktivni graćani. Mladima prućiti više prostora za sadržaje koje će oni kreirati sami, a to bi u najvećoj mjeri trebala potićati javna televizija.

ANJA KLADAR

PROGRAMI ZA MLADE HTV-A, RTL-A I NOVETV

[116]

Televizija je jedan od najutjecajnijih medija. Televizija ima moć oblikovati društvo u kojem živimo određujući što je in, a što out. Najosjetljivija populacija su upravo djeca i mladi. Shodno tome istražila sam što nam nude i koliko su kvalitetni programi za mlade televizijskih kuća s nacionalnom koncesijom. Nemalo sam se iznenadila kada sam otkrila da nijedna TV kuća nema poseban program namijenjen mladima od 15 do 30 godina. Emisije koje za ciljanu publiku imaju mlade osobe su većinom orijentirane na žutu štampu, slavne i poznate te nove tračeve. Umjesto puno informativnih i kulturnih emisija i emisija za mlade, mladim osobama u Hrvatskoj trendove postavljaju umjetne ljepotice i modni mačci. Kada kao društvo postanemo svjesni da moramo promijeniti sebe i potom zahtijevati promjenu – ista će se tek tada i dogoditi. Kada sve te lifestyle i showbiz emisije postanu nepopularne tek će ih tada zamijeniti nešto drugo. A što – opet ćemo sami odrediti gledanošću.

Televizija. Jedan od najutjecajnijih medija današnjice. Televizija je medij koji, direktno ili indirektno, utječe na usvajanje stavova, normi i uvjerenja. Televizija je medij koji često određuje što je in, a što out. Televizija je medij koji ima moć da kroji društvo u kojem živimo. Uzevši to u obzir odlučila sam pogledati što nam nude i kako kroje naše mlade televizijske kuće s nacionalnom koncesijom: HRT – javna televizija, i dvije velike komercijalne TV kuće, RTL i NovaTV. Te kuće ujedno imaju i najveću pokrivenost signalnom. Moj saveznik u istraživanju što one nude mladima bio je internet. Na internetskim stranicama HRT-a postoji posebna rubrika pod nazivom “Mladi”. Istraživanjem te rubrike shvatila sam da bi se u biti trebala zvati

“Djeca”. Naime, naša javna televizija ne čini razliku između programa za djecu i programa za mlade, tako da su u njihovoj rubrici “Mladi” smješteni i crtići, dječje emisije i sl. Na kraju sam mogla izdvojiti samo nekoliko emisija, primjerice “Briljanteen”, “Ni da ni ne”, “Abeceda EU”, “Navrh jezika” i “Koga briga”, kao sadržaje namijenjene mladima. Ipak, potrebno je naglasiti da će takve emisije pogledati prvenstveno mlađa grupacija mladih. Sve ostale emisije koje ciljaju mlađu populaciju su u nekim drugim rubrikama.

Razočarana tom ponudom krenula sam istražiti ponude komercijalnih TV kuća. Obje kuće imaju posebne programe za djecu, dok programi namijenjeni mladima ne postoje zasebno. No gledavši TV raspored dalo se izdvojiti dosta emisija koje su orijentirane upravo mladima. Srž navedenih emisija je žuta štampa, poznati i slavni te najnoviji tračevi iz javnog života. Većina emisija su zabavnog karaktera, a jako malo informativnog. Mnogi bi rekli da je olakotna okolnost ta što su to komercijalne televizije i njima je prvenstveno bitna zarada i gledanost. Ipak, zar to opravdava dojam koji sam dobila nakon svega – da se mladima u Hrvatskoj prvenstveno poručuje da trebaju biti slavni, našminkani, lijepo obučeni i subotom ujutro na špici na Cvjetnom trgu? Senzacija pruža zabavu. Zabava prodaje emisiju. Emisija daje novac. I tako dolazimo do činjenice da novac kroji naš TV program. Nastavno se možemo pitati kakvo smo društvo postali kada bivši bračni par Gotovčevih ima čak i vlastitu TV emisiju u kojoj se propagira sve, samo ne moralne vrijednosti.

Moja sljedeća misao vodilja bila je da pogledam kakvo je stanje sa istraživanjima o utjecaju medija na mlade. Ponovo sam upotrijebila svog saveznika – internet – te došla do velikog broja istraživanja i radova na temu mladi i mediji. Rezultati svih istraživanja upozoravaju na loš utjecaj nasilja i loših poruka mnogih TV emisija. Usprkos svemu, TV program je i dalje, čini se, krojen prema nactima koji nose najviše kapitala.

Uzmimo za primjer današnji dan: srijeda, 19. svibnja 2010. Kao mlada osoba u dobi od 26 godina danas sam imala priliku pogledati nekoliko sapunica, što domaće, što strane produkcije, poneku humorističnu i kriminalističku seriju, emisije o showbizu i lifestylu i jednu reality emisiju. Osim toga, za šest i nešto sitno kuna sam mogla saznati što mi kažu zvijezde i tarot karte ili sam mogla pogledati u kojem smjeru nam ide Vlada tijekom jednosatnog direktnog prijenosa iz Sabora. Od dokumentarnih ili informativnih emisija sam na raspolaganju imala dnevnike, "TV kalendar", "Hrvatska uživo" i "Dobro jutro Hrvatska" te emisiju "Koga briga" koja je namijenjena upravo mladima. Zaključno, svoje vrijeme sam provela pred televizorom gutajući reklame te isprazne emisije i serije. U tragovima naših TV programa sam naišla na nešto što me uzdiglo bilo kulturno bilo intelektualno. Shvatila sam odakle potječe teza da televizija otupljuje naše društvo.

[118]

Prigovor svim TV kućama se odnosi na to što nemaju zasebni program za mlade koji bi obuhvatio područja važna za tu skupinu. Sve TV kuće imaju stav da su osobe do 18 godina starosti djeca, a nakon toga da su to odrasle osobe.

Osim toga, sve TV kuće često u svojim informativnim i kontakt emisijama tematiziraju nasilje. Okupe se stručnjaci i pokušavaju naći načine kako smanjiti i spriječiti nasilje. A na programu pet minuta prije i pet minuta poslije te emisije idu nasilni crtići, seriji i filmovi. Da li je to paradoksalno ili samo ekonomski isplativo? Ne znam. U svakom slučaju je pogrešno.

HTV-u ide sljedeći prigovor koji se odnosi na činjenicu da je daleko najveći dio emisija namjenjen ljudima srednje i stare dobi. Mali dio emisija je namjenjen djeci, a najmanji dio mladima. I kao da to nije dovoljno – često emisije za mlade pripremaju osobe koje nisu mlade. Dajte mladima da pišu o mladima! Dajte mladima da snimaju o mladima! Dajte mladima da sami kroje program za mlade! I to ne samo na pozornici već i iza nje.

RTL-u i NovojTV ide prigovor što stvaraju dojam da su grudi i stražnjica najbitnija stvar u našem svakodnevnom životu. Duboko vjerujem da nije nemoguće napraviti emisiju gdje današnje vijesti komentiraju intelektualci, a ne Vlatka Pokos i Nikolina Pišek. Duboko vjerujem da se umjesto meksičke sapunice o maloj bogatašici sa zlom maćehom može pustiti emisija za mlade. Duboko vjerujem da se poruka koju šaljemo mladima može promijeniti sa "poznati i slavni" u "pametni i obrazovani". I na kraju svega, vjerujem da promjena svega navedenoga neće uzrokovati bankrot TV kuće koja se odvaži na takav čin.

No TV kuće nisu jedine koje su zaslužile prigovor. Pojedinci, članovi društva, žale se kakvo nam je društvo, kakvi su nam mladi, kako je sve u crnoj kronici i sl. Krivca treba tražiti ne samo na televiziji već i u nama samima. Istraživanja pokazuju da ljudi upravo žele čitati crnu kroniku i žutilo. Žene vole sapunice. Muškarci vole akcijske filmove. Televizija nam daje ono što želimo. Često citirana izjava kaže "ako ne možeš promijeniti svijet oko sebe, promijeni svijet u sebi". To i mi kao pojedinci ovog društva moramo početi raditi. Kada će nam slijetanje nove letjelice na Mars biti zanimljivije od nove torbe modnog mačka tada će i televizija, programom za kapitalom, umjesto novosti sa špice pustiti novosti s Marsa.

Dakle, nemojmo biti paradoksalni već se izborimo da postanemo društvo kakvo želimo biti.

[DODATAK]

ANJA KLADAR

MLADI S RIJETKIM BOLESTIMA

Rijetke bolesti su one koje pogađaju manje od pet osoba na 10.000 stanovnika. U svijetu ima oko 6.000 do 8.000 rijetkih bolesti, a u Europi od njih boluje oko 30 milijuna ljudi. To su pretežno teške bolesti koje značajno skraćuju duljinu i smanjuju kvalitetu života oboljelih. Veoma su raznolike i neke zahvaćaju samo po jedan organski sustav dok većina spada u multisitemske bolesti. U Hrvatskoj ne postoje adekvatna istraživanja koja bi pratila medicinske i sociološke aspekte rijetkih bolesti. Većina dostupnih podataka su podaci iz Udruga pacijenata koje svojim radom doprinose boljem i kvalitetnijem životu za oboljele. Mlade osobe sa rijetkim bolestima nemaju sustavno riješeno obrazovanje već više-manje sve ide po liniji tko je imao više, a tko manje sreće. Veliku ulogu u rješavanje mnogostruke problematike oboljelih od rijetkih bolesti imaju i mediji čije korištenje često može biti dvosjekli mač.

[121]

Sukladno definiciji, rijetke bolesti su one koje pogađaju manje od pet osoba na 10.000 stanovnika. U svijetu postoji oko 6.000 do 8.000 rijetkih bolesti koje, iako svaka pogađa mali broj ljudi, kada se promatra njihov zajednički utjecaj, pogađaju oko 30 milijuna ljudi u Europi. To su pretežno teške, degenerativne bolesti koje značajno skraćuju duljinu i smanjuju kvalitetu života, a najčešće se dijagnosticiraju kod djece i mladih.

U skupini rijetkih bolesti postoji velika raznolikost i važno je razbiti stereotipe da su oboljeli od rijetkih bolesti nužno u kolicima sa pridruženom mentalnom retardacijom. Mnoge bolesti ne uzrokuju mentalnu retardaciju i/ili probleme lokomotornog sustava. Na žalost, u Hrvatskoj ne postoji jedinstveni registar rijetkih bolesti već pojedinačni registri određenih dijagnoza koji su nastali zahvaljujući predanosti i volji pojedinaca. Za mnoge bolesti uopće ne postoje registri pri bolničkim ustanovama, već određene podatke imaju samo udruge

pacijenata. Radi svega navedenoga nemoguće je ustvrditi koliko oboljelih od rijetkih bolesti ima u kojoj dobnoj skupini, niti kako se rijetke bolesti dijele prema zahvaćenosti organskih sustava.

Također, manjak istraživanja na temu rijetkih bolesti u Hrvatskoj otežava praćenje broja oboljelih te mnogih statističkih podataka koji bi mogli pokazivati u kojem smjeru Hrvatska napreduje sa liječenjem i dijagnostikom rijetkih bolesti (ukupni broj oboljelih, podjela po dobnim skupinama, raspodjela oboljelih po Hrvatskoj, prosječna dob dijagnoze, najstarija oboljela osoba, srednja životna dob, itd). Osim medicinski bitnih informacija, ne postoje ni sociološka istraživanja osim pojedinih studenata socijalnog rada koji tematiziraju neku rijetku bolest ili dijagnozu koja spada u rijetke bolesti te je onda jednokratno obrade. Sustavno istraživanje socioloških prilika oboljelih dalo bi nam dobar uvid dolazi li do poboljšanja za oboljele u obrazovnom sustavu, položaju u društvu, uključenosti u aktivni život zajednice, itd. Kako navedenoga još uvijek nema ostaje nam jedino osloniti se na udruge pacijenata i njihova praćenja oboljelih.

[122]

Kao primjer dobre prakse može se navesti uspostavljanje i održavanje Hrvatskog registra oboljelih od cistične fibroze čiji podaci su uvršteni u Europski registar oboljelih od cistične fibroze. Zahvaljujući Registru možemo vidjeti da se povećava broj dijagnosticiranih oboljelih, kao i prosječna životna dob oboljelih. Najstarija osoba ima 30 godina, ukupni broj oboljelih je 125, a u skupinu mladih pripada 52 oboljelih.

Uz pomoć sustavnog istraživanja Hrvatske udruge za cističnu fibrozu možemo pratiti broj djece i mladih koji su upisali srednju školu, fakultet ili su se zaposlili. Prate se i podaci o odnosima unutar obitelji, zasnivanjima vlastitih obitelji te uključenosti mladih u društvo. Podaci su za sada dosta obeshrabrujući. Sustav srednješkolskog i visokog obrazovanja dosta pokazuje se kao nepremostiva prepreka kada su u pitanju djeca i mladi sa

rijetkim bolestima. Sustav je često neprilagođen i nepristupačan pojedincima koji imaju specifične potrebe. U ovom slučaju detaljnije ću obrazložiti samo slučaj mladih sa rijetkim bolestima koji nemaju mentalnih i lokomotornih poteškoća. Dakle, mladih koji imaju problema sa nekim drugim organskim sustavom (pluća, probava, srce, itd).

Većina mladih sa rijetkim bolestima srednju školu upisuje sa 15 godina. Izbor škole nerijetko ovisi ne samo o zdravstvenom stanju mlade osobe već i o spremnosti škole da na kvalitetan način prihvati oboljelu osobu. Istraživanja udruga pacijenata pokazuju da umjesto sustava, pripremu škole za prihvrat oboljele osobe rade sami roditelji i oboljeli. Obilaze škole, razgovaraju sa ravnateljima, školskim psiholozima i ostalim djelatnicima te tek tada donose odluku koju školu će oboljela osoba pohađati. Nerijetko se dešava da, upravo radi neprilagođenosti školskog osoblja za prihvrat oboljelog, mlade osobe radi svojih zdravstvenih problema upišu školu za zanimanje koje nije njihov prvi izbor. Tu se postavlja pitanje trebamo li radi vlastitog neznanja i nezainteresiranosti dodatno ograničavati mlade osobe koje su na neki način već ograničene svojim zdravstvenim problemima? Ne bi li po humanoj liniji trebali upravo dati sve od sebe kako bi im se do najveće moguće mjere omogućilo normalno školovanje?

Na žalost, i tijekom školovanja nailazi se na probleme sa profesorima koji, ne razumijevajući problematiku vlastitih učenika, oboljele izoliraju, nepravedno kažnjavaju i ukratko – otežavaju im pohađanje škole. Česti uzrok tome su predrasude i stereotipi profesora: "u toj dobi svi markiraju pa si i ti", "kakva je to čudna bolest kada izgledaš zdravo", "mene si našao/našla muljati?", "zašto misliš da trebaš imati veća prava od kolega?", itd. To su samo neke od izjava profesora raznih srednjih škola. Školski psiholozi i pedagozi također često ne rade svoj posao kako bi trebali. Stoga, roditelji i oboljeli nailaze na dodatno nerazumijevanje i dodatne probleme.

Da sve ne bude tako crno pobrinule su se škole koje oboljele prihvaćaju

[123]

sa potpunim razumijevanjem i potporom. Njihove česte izostanke radi bolesti te teže praćenje nastave toleriraju te dodatno pomažu oboljelima da završe školu. Učitelji i profesori potiču druge učenike da prihvate i pomognu oboljelom kolegi ili kolegici. Upravo takve škole daju nam nadu da će svojim primjerom i zajedničkim trudom sa udrugama pacijenata pozitivno utjecati na škole u kojima nailazimo na probleme. No nije li žalosno da pozitivne reakcije na mlade sa rijetkim bolestima doživljavamo kao nešto čudno? Ne bi li nam svakodnevica trebala biti takva da mladi ponosno i normalno koračaju kroz svoj školski život? Ne bi li trebalo biti uobičajeno da školski psiholozi i profesori pomažu mladoj osobi da prebrodi teškoće na koje nailazi?

Čest način djelovanja na mnoge probleme oboljelih od rijetkih bolesti je korištenje medija. Udruge tako često provode medijske kampanje s raznim ciljevima (podizanje svjesnosti javnosti o nekom problemu ili bolesti, prikupljanje sredstava za neki humanitarni cilj, itd). Ovisno o tome kako se mediji prema određenom problemu postave, na takav način se kroji slika o istome u javnosti. Dobar pristup medija može promijeniti svijet. Dobar pristup medija može donijeti promjenu zakona, može omogućiti dostupnost lijekova i aparata za oboljele, može senzibilizirati javnost o problemima oboljelih.

Također se dešava da mediji, poradi ekonomskih razloga, traže senzacionalizam. I onda vijesti o postojanju neke bolesti plasiraju na način da se oboljeli prikažu senzacionalno, šokirajuće, bespomoćno. Kakav pogrešan pristup situaciji! S jedne strane govorimo da se mlade osobe usprkos svojoj dijagnozi moraju aktivno uključiti u normalan život, školovanje, obitelj, a s druge strane ih se u javnosti prikazuje "nenormalnima".

Kada ćemo, i hoćemo li ikada, postati društvo koje će mlade osobe sa rijetkim bolestima u potpunosti prihvatiti kao sebi ravne? Ne znam. No znam da nije normalno da sve lijepe događaje poput normalnog prihvaćanja

u školi, zajedničkih izleta sa razredom, volontiranje u zajednici i slično doživljavamo kao nešto nesvakidašnje. Moral, humanost, altruizam su pojmovi koje bi naše društvo čim prije trebalo usvojiti te se sukladno tome postaviti prema svim osobama koje se nalaze na margini društva. Tek tada ćemo se prestati čuditi mnogim normalnim stvarima.

[125]

Mreža mladih Hrvatske (MMH) je savez 55 nevladinih udruga mladih i za mlade koji u Republici Hrvatskoj djeluje kao nacionalna krovna organizacija mladih (eng. National Youth Council) i članica je Europskog foruma mladih (YFJ). MMH je nevladina, neprofitna i nestranačka udruga osnovana u prosincu 2002. godine. MMH zagovara i promiče interese i stavove mladih na načelima tolerancije, razumijevanja te poštivanja njihovih prava i potreba.

Misija: Mreža mladih Hrvatske razvija javne politike za mlade kroz informiranje, javno zagovaranje, tematsko umrežavanje, međunarodnu suradnju, podupiranje razvoja organizacija mladih i partnerstvo s institucijama vlasti.

Vizija: Aktivni mladi građani koji sudjeluju u kreiranju, provedbi, nadgledanju i vrednovanju politike za mlade u Republici Hrvatskoj.

